

Arbetsmiljö

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar arbetsmarknadsutskottet Riksrevisionens styrelses framställning till riksdagen om Arbetsmiljöverkets tillsyn, 2004/05:RRS6, och 110 motionsförslag från allmänna motionstiden 2003 respektive 2004.

I riksdagen har ett antal motioner väckts om åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i början av januari 2005. Motionerna har väckts med stöd av 3 kap. 13 § riksdagsordningen om motion med anledning av händelse av större vikt. Två yrkanden, varav ett delvis, har hänvisats till arbetsmarknadsutskottet. Dessa behandlas i betänkandet.

I motionerna från allmänna motionstiden lämnas förslag om åtgärder rörande bl.a. företagshälsovård och andra förebyggande åtgärder, skyddsombudsverksamhet, buller, elektromagnetiska fält, isocyanater och insatser för att motverka våld, hot och mobbning i arbetslivet. I betänkandet behandlas också vissa motionsförslag om lagstiftning avseende arbetsmiljön.

Utskottet avstyrker Riksrevisionens framställning om Arbetsmiljöverkets tillsyn och samtliga motionsförslag bl.a. med hänvisning till pågående utredningsarbete respektive beredningsarbete inom Regeringskansliet och pågående föreskriftsarbete inom Arbetsmiljöverket.

I ärendet finns 16 reservationer avgivna av företrädare för Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet. Också särskilda yttranden har avlämnats i ärendet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Utskottets överväganden	6
Företagshälsovård.....	6
Förebyggande åtgärder i övrigt, skyddsombudsverksamhet m.m.....	10
Särskilda arbetsmiljöfrågor.....	25
Våld, hot och mobbning	45
Vissa frågor om lagstiftning	50
Kostnader för arbetsmiljöarbete	56
Arbetsmiljöverkets tillsyn.....	59
Åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005	65
Reservationer.....	69
1. Företagshälsovård (punkt 1) (m, fp, kd, c).....	69
2. Skyddsombudsverksamhet m.m. (punkt 2) (v).....	70
3. Vissa förebyggande åtgärder i övrigt (punkt 3) (kd).....	71
4. Vissa förebyggande åtgärder i övrigt (punkt 3) (c).....	71
5. Vissa förebyggande åtgärder i övrigt (punkt 3) (mp).....	72
6. Buller (punkt 4) (c).....	73
7. Buller (punkt 4) (mp).....	73
8. Elektromagnetiska fält (punkt 5) (mp).....	74
9. Isocyanater (punkt 6) (v, mp)	74
10. Vissa särskilda arbetsmiljöfrågor i övrigt (punkt 7) (v).....	75
11. Vissa särskilda arbetsmiljöfrågor i övrigt (punkt 7) (c).....	76
12. Våld, hot och mobbning (punkt 8) (kd)	76
13. Våld, hot och mobbning (punkt 8) (c)	77
14. Våld, hot och mobbning (punkt 8) (mp)	77
15. Vissa lagstiftningsfrågor (punkt 9) (v).....	78
16. Åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005 (punkt 12) (m, c).....	79
Särskilda yttranden	81
1. Vissa särskilda arbetsmiljöfrågor i övrigt (punkt 7) (kd).....	81
2. Arbetsmiljöverkets tillsyn (punkt 11) (m, fp, kd, c)	81
3. Åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005 (punkt 12) (kd).....	82
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	83

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Företagshälsovård

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Sf289 yrkande 7, 2003/04:Sf397 yrkande 14, 2003/04:Sf399 yrkande 3, 2003/04:So409 yrkande 4, 2003/04:A212, 2003/04:A218, 2003/04:A246 yrkandena 1–6, 2003/04:A247 yrkandena 8, 11 och 12, 2003/04:A315, 2003/04:A344, 2003/04:A355, 2003/04:A361, 2004/05:Sf357 yrkande 4, 2004/05:So603 yrkande 2, 2004/05:A202, 2004/05:A238, 2004/05:A261 yrkande 10 och 2004/05:A264.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

2. Skyddsombudsverksamhet m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A206, 2003/04:A247 yrkandena 9 och 10, 2003/04:A261, 2003/04:A269, 2003/04:A353, 2004/05:A206 yrkandena 1–4, 2004/05:A230, 2004/05:A274, 2004/05:A329 yrkande 1 och 2004/05:A367.

Reservation 2 (v)

3. Vissa förebyggande åtgärder i övrigt

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Sf355 yrkande 1, 2003/04:Sf397 yrkande 2, 2003/04:A247 yrkandena 3–6, 2003/04:A266, 2003/04:A300, 2003/04:A320, 2003/04:A326 yrkandena 1 och 2, 2003/04:A356, 2003/04:A360, 2003/04:A367, 2004/05:A232 yrkandena 1–3, 2004/05:A234 och 2004/05:A261 yrkande 9.

Reservation 3 (kd)

Reservation 4 (c)

Reservation 5 (mp)

4. Buller

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A247 yrkandena 17 och 18, 2003/04:Bo219 yrkande 5 och 2004/05:Bo251 yrkande 5.

Reservation 6 (c)

Reservation 7 (mp)

5. Elektromagnetiska fält

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A282 yrkandena 1–3 och 2004/05:MI509 yrkande 12.

Reservation 8 (mp)

6. Isocyanater

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A205 yrkandena 1 och 2 och 2004/05:A299 yrkandena 1–3.

Reservation 9 (v, mp)

7. Vissa särskilda arbetsmiljöfrågor i övrigt

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A247 yrkandena 15 och 16, 2003/04:A260, 2003/04:A275, 2003/04:A309 yrkande 11, 2003/04:A311 yrkandena 1–3, 2004/05:A223, 2004/05:A244, 2004/05:A348, 2004/05:A354 yrkande 10, 2004/05:A379 och 2004/05:A382.

Reservation 10 (v)

Reservation 11 (c)

8. Våld, hot och mobbning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ub441 yrkande 12, 2003/04:A247 yrkande 19, 2003/04:A248 yrkandena 1 och 2, 2003/04:A251, 2003/04:A362, 2003/04:A366, 2004/05:A235 och 2004/05:A376.

Reservation 12 (kd)

Reservation 13 (c)

Reservation 14 (mp)

9. Vissa lagstiftningsfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:K362 yrkande 5, 2003/04:A224, 2003/04:A314 yrkandena 1, 2, 5 och 6, 2003/04:A368, 2004/05:A240, 2004/05:A330 och 2004/05:A360.

Reservation 15 (v)

10. Kostnader för arbetsmiljöarbete

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A313, 2003/04:A328, 2003/04:A342, 2003/04:A347 och 2004/05:A329 yrkande 2.

11. Arbetsmiljöverkets tillsyn

Riksdagen avslår dels Riksrevisionens styrelses framställning 2004/05:RRS6, dels motion 2003/04:A230.

12. Åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:MJ6 yrkande 8 och 2004/05:MJ7 yrkande 5 i denna del.

Reservation 16 (m, c)

Stockholm den 3 mars 2005

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Margareta Andersson (c), Laila Bjurling (s), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Christer Skoog (s), Cinnika Beiming (s), Patrik Norinder (m), Lars Lilja (s), Henrik Westman (m), Ronny Olander (s), Ulf Holm (mp), Luciano Astudillo (s), Mauricio Rojas (fp), Annelie Enochson (kd), Anders Wiklund (v) och Ann-Christin Ahlberg (s).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar arbetsmarknadsutskottet Riksrevisionens styrelses framställning till riksdagen om Arbetsmiljöverkets tillsyn, 2004/05:RRS6, och 110 motionsförslag från allmänna motionstiden 2003 respektive 2004.

I riksdagen har ett antal motioner väckts om åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i början av januari 2005. Motionerna har väckts enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av händelse av större vikt. Två yrkanden, varav ett delvis, har hänvisats till arbetsmarknadsutskottet. Dessa behandlas i betänkandet.

Tidigare under riksmötet har utskottet i betänkande 2004/05:AU1 behandlat regeringens budgetproposition 2004/05:1 volym 7 avseende utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv och ett antal motionsyrkanden som väckts under den allmänna motionstiden. De frågor med anknytning till arbetsmiljöområdet som togs upp i budgetbetänkandet avsåg i huvudsak inriktningen av arbetslivspolitikerna och frågor om ohälsan i arbetslivet samt förslag av i huvudsak budgetrelaterad art.

I betänkanden från arbetsmarknadsutskottet under våren 2005 behandlas arbetslivsrelaterade förslag om bl.a. arbetstid och diskriminering.

I anslutning till beredningen av detta ärende har utskottet den 26 januari 2005 besökt Arbetsmiljöverket (AV) där företrädare för myndigheten redovisade aktuella frågor inom verksamhetsområdet.

Den 13–15 februari 2005 gjorde arbetsmarknadsutskottet en resa till Kalmar län som bl.a. innefattade sammanträffanden med landshövdingen och företrädare för Regionförbundet och länsledningen. Utskottet gjorde under länsresan också ett antal studiebesök och träffade representanter för kommuner, företag och fackliga företrädare. Under länsresan togs arbetsmiljöfrågor upp bl.a. vid utskottets besök vid Orrefors glasbruk.

Motioner som behandlas nedan utan angivande av årtal är avgivna under riksmötet 2004/05.

Utskottets överväganden

Företagshälsovård

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner om företagshälsovård. Samtliga motioner avstyrks, främst med hänvisning till pågående beredningsarbete i regeringskansliet. Jämför reservation 1 (m, fp, kd, c).

Motioner

Moderaterna förespråkar enligt motionerna 2003/04:Sf289 yrkande 7 respektive Sf357 yrkande 4 en stärkt företagsläkarorganisation. Företagshälsovården bör återfå möjligheten att utfärda sjukintyg och bedriva sjukvård genom att teckna avtal med sjukvårdshuvudmannen. Detta betonas också i motion 2003/04:So409 yrkande 4. En förändring av detta slag skulle enligt partiet medföra en rad fördelar: förbättrade möjligheter att bedöma arbetsförmågan eftersom företagsläkaren känner arbetsplatsen, minskad sjukfrånvaro, avlastning av vårdcentralerna och effektivisering av arbetsgivarnas arbetsmiljöarbete.

Kristdemokraterna framhåller i motion 2003/04:Sf397 yrkande 14 att en utbyggd företagshälsovård kan bli en viktig resurs i arbetet med att minska sjukfrånvaron. Innan företagshälsovården omorganiserades för ett decennium sedan hade den möjlighet att ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstingen. Kristdemokraterna förespråkar en försiktig utbyggnad av företagshälsovården och anser att den bör få tillbaka en del av sina tidigare uppgifter.

Centerpartiet för i motionerna 2003/04:A247 yrkandena 8, 11 och 12 respektive A261 yrkande 10 fram förslag om att företagshälsovården ska integreras i det förebyggande arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna. Partiet anser också att företagshälsovårdsbegreppet bör vidgas och få en ny innebörd. Företagshälsovården bör bl.a. kunna tillhandahålla beteendevetenskaplig kompetens. Regeringen bör lägga fram förslag som förbättrar förutsättningarna för företag att använda företagshälsovårdens kompetens när det gäller förebyggande insatser.

Kurt Kvarnström och Ann-Kristine Johansson (båda s) pläderar i motion 2003/04:A361 för kvalitetssäkring av företagshälsovård. Det bör övervägas om företagshälsovården på sikt ska vara obligatorisk för alla anställda.

Majléne Westerlund Panke m.fl. (s) vill enligt motion 2003/04:Sf399 yrkande 3 stärka rätten till företagshälsovård. De anställdas tillgång till företagshälsovård av hög kvalitet är en ofrånkomlig del av det förebyggande arbetet.

Kerstin Kristiansson Karlstedt och Hans Stenberg (båda s) anser enligt motion 2003/04:A218 att företagshälsovården i Sverige har försämrats påtagligt sedan statsbidragen till företagshälsovård togs bort. Motionärerna förespråkar en översyn av företagshälsovården och anser att den bör innefatta sjukvårdskompetens, teknisk och ergonomisk kompetens samt kompetens på det psykosociala området.

Enligt *Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s)* i motion 2003/04:A246 yrkandena 1–6 finns det enighet om att företagshälsovården ska ges en helt annan och tydligare roll i det förebyggande arbetet. Nu är det enligt motionärerna dags att konkretisera detta. De anser att företagshälsovården ska ges en aktiv och tydlig roll och ska åläggas att på arbetsplatserna genomföra de föreskrifter som utfärdas av Arbetsmiljöverket (AV).

All verksamhet inom företagshälsovården ska enligt motionärerna innehålla ett minimiåtagande (golv). Behovet av företagshälsovård varierar efter bransch och det enskilda företags verksamhet. Ett maximiåtagande (tak) måste anpassas efter detta och efter att synpunkter inhämtats från AV och fackliga organisationer. Det fackliga inflytandet över företagshälsovården måste säkerställas. Det bör göras en översyn av utbildningsbehovet i de företag som är verksamma inom företagshälsovården och för att underlätta framtida rekrytering.

I motion 2003/04:A315 framhåller *Sylvia Lindgren m.fl. (s)* att dagens lagstiftning ställer krav på en god arbetsmiljö, vilket enligt motionärerna bör innefatta obligatorisk företagshälsovård för alla anställda. Dagens regelverk är otillräckligt, och arbetsgivarens ansvar bör tydliggöras.

Christin Nilsson och Michael Hagberg (båda s) anser i motion 2003/04:A344 att alla anställda – när ekonomin tillåter – bör vara anslutna till företagshälsovården.

Agneta Gille m.fl. (s) vill enligt motion 2003/04:A355 att företagshälsovården ska rustas upp på sikt och att den ska bli tillgänglig för alla anställda när ekonomin så tillåter. Särskilt angeläget är det att garantera arbetstagarnas inflytande över företagshälsovårdens inriktning.

Obligatorisk och kvalitetssäkrad företagshälsovård förespråkas av *Christina Axelsson m.fl. (s)* i motion So603 yrkande 2. Alla anställda ska kunna ta del av företagshälsovård från första anställningsdagen.

Också *Helene Petersson (s)* pläderar i motion A202 för obligatorisk företagshälsovård.

Enligt *Ronny Olander m.fl. (s)* i motion A264 kan det finnas skäl för att kvalitetssäkra den företagshälsovård som krävs enligt lag. Detta skulle kunna ske genom att AV tillsammans med arbetsmarknadens parter anger krav på verksamheten samt certifierar och kontrollerar denna.

Annelie Enochson (kd) anser enligt motionerna 2003/04:A212 respektive A238 att företagshälsovården ska få ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstinget. En utbyggnad av företagshälsovården skulle medföra en rad positiva effekter.

Bakgrund

Sedan 1989 publicerar Statistiska centralbyrån (SCB) arbetsmiljöundersökningar vartannat år. I juli 2004 publicerades *Arbetsmiljön 2003* som genomförts på uppdrag av AV.

Ungefär två av tre kvinnor och män uppger enligt SCB:s Arbetsmiljön 2003 att de har tillgång till företagshälsovård på sin arbetsplats. Det är samma storleksordning som tidigare år.

Totalt har enligt undersökningen ungefär var fjärde sysselsatt kvinna och var tredje sysselsatt man under det senaste året fått del av någon insats från företagshälsovården.

Företagshälsovården regleras främst genom arbetsmiljölagen, AML, (1977:1160) och genom föreskrifter och allmänna råd som utfärdas av AV. Huvuddragen i regleringen redovisades i arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU5 (s. 9–10).

Den 1 december 2004 avlämnade 2003 års företagshälsovårdsutredning sitt betänkande *Utveckling av god företagshälsovård – ny lagstiftning och andra åtgärder* (SOU 2004:113). Där föreslås en rad åtgärder för att göra företagshälsovården till ett bättre verktyg i det förebyggande arbetsmiljöarbetet och den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. Huvudförslagen är följande.

- 1) En företagshälsovårdslag införs i syfte att främja utvecklingen av god företagshälsovård. Enskilda företagshälsovårdsenheter ges möjlighet till samhälleligt godkännande av verksamheten i form av ett slags ”kvalitetsstämpel”. Sådan ”godkänd företagshälsovård” ska ha kompetens inom områdena medicin, teknik, beteendevetenskap och ergonomi. Den ska arbeta tvärdisciplinärt och på basis av vetenskap och beprövad erfarenhet samt tillämpa ett kvalitetssystem. Den nya företagshälsovårdslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2006.
- 2) En företagshälsovårdsnämnd inrättas inom AV. I denna ingår företrädare för AV, Arbetslivsinstitutet, Försäkringskassan, arbetsmarknadens parter och företagshälsovårdsbranschen. I nämnden ska frågor om utveckling av företagshälsovården behandlas. Den ska också ansvara för godkännandet av företagshälsovårdsenheter.
- 3) I fråga om utbildning, forskning och utveckling bör Arbetslivsinstitutet ges ett tydligt ansvar för företagshälsovårdsutbildningen och utvecklingen av denna. Utbildningsvolymen behöver öka under kom-

- mande år. Arbetslivsinstitutet bör samarbeta med andra utbildningsanordnare genom uppdragsutbildning. Utredningen föreslår också forskning om företagshälsovård.
- 4) Åtgärder bör vidtas för att stimulera användandet av ”godkänd företagshälsovård”. Det föreslås att Försäkringskassan ska anlita sådan företagshälsovård om det i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen är aktuellt med fördjupade bedömningar av arbetsförmåga och rehabiliteringsutredningar. Näringsidkares avdragsrätt för företagshälsovård enligt inkomstskattelagen bör knytas till användande av ”godkänd företagshälsovård”.
 - 5) AML föreslås ändrad så att ett tydligare krav ställs på arbetsgivare att bedöma behovet av extern expertis såsom företagshälsovård i arbetsmiljöarbetet. Utredningen föreslår dock inte några skärpningar av arbetsgivares skyldighet att anlita företagshälsovård.
 - 6) I fråga om samarbete mellan företagshälsovården och den allmänna hälso- och sjukvården framhålls i utredningen fördelarna med ett utvecklat samarbete. Detta bör utgå från företagshälsovårdens huvuduppgifter, dvs. förebyggande arbetsmiljöarbete och arbetslivsinriktad rehabilitering. Utredningen föreslår ett samverkansprojekt som syftar till att godkända företagshälsovårdsenheter ska kunna teckna samarbetsavtal med landstingen.

Utskottets ställningstagande

Som framgått behandlas i motioner om företagshälsovård bl.a. förslag om uppgifter och inriktning, utbyggnad eller införande av obligatorium, kvalitets-säkring och inflytandefrågor. I några motioner föreslås också ökad möjlighet till sjukvårdande insatser inom ramen för företagshälsovården.

Flertalet frågor som aktualiserats i motionerna om företagshälsovård tas upp i förslagen i den ovan redovisade utredningen *Utvecklingen av god företagshälsovård – ny lagstiftning och andra åtgärder* (SOU 2004:113). För närvarande pågår remissbehandling av slutbetänkandet från utredningen. Enligt uppgift från Regeringskansliet avser regeringen att i september 2005 lämna en proposition om företagshälsovårdsfrågor till riksdagen.

Som nämnts föreslår Centerpartiet – dock utan närmare precisering – att företagshälsovårdsbegreppet ska vidgas och få en ny innebörd och att företagshälsovården ska kunna tillhandahålla beteendevetenskaplig kompetens.

Utöver förslagen i den ovannämnda utredningen vill utskottet peka på att företagshälsovård enligt 3 kap. 2 b § AML redan i dag definieras som ”en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering”. Uppdraget preciseras i samma bestämmelse: ”Företagshälsovården skall särskilt arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker på arbetsplatser samt ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa.” I AV:s allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete sägs att det

inom företagshälsovården behövs breda kunskaper i t.ex. arbetsorganisation, beteendevetenskap, ergonomi, medicin, rehabilitering och teknik.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att det av den gemensamma avsiktsförklaringen Ett hälsosammare arbetsliv som regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet presenterade i december 2003 framgår att företagshälsovårdens roll ska stärkas och utvecklas. Avsiktsförklaringen redovisas närmare nedan.

Utskottet, som inte vill föregripa remissbehandling och beredningsarbete i Regeringskansliet, avstyrker med hänvisning till det anförda motionerna 2003/04:Sf289 yrkande 7 (m), 2003/04:Sf397 yrkande 14 (kd), 2003/04:Sf399 yrkande 3 (s), 2003/04:So409 yrkande 4 (m), 2003/04:A212 (kd), 2003/04:A218 (s), 2003/04:A246 yrkandena 1–6 (s), 2003/04:A247 yrkandena 8, 11 och 12 (c), 2003/04:A315 (s), 2003/04:A344 (s), 2003/04:A355 (s), 2003/04:A361 (s), Sf357 yrkande 4 (m), So603 yrkande 2 (s), A202 (s), A238 (kd), A261 yrkande 10 (c) och A264 (s).

Förebyggande åtgärder i övrigt, skyddsombudsverksamhet m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner om skyddsombudsverksamhet, förebyggande åtgärder i övrigt m.m. Samtliga motioner avstyrks. Jämför reservationerna 2 (v), 3 (kd), 4 (c) och 5 (mp).

Motioner

Förebyggande åtgärder m.m.

Kristdemokraterna framhåller i motion 2003/04:Sf397 yrkande 2 vikten av förebyggande och systematiskt arbetsmiljöarbete ute på arbetsplatserna. Arbetsgivarna ansvarar tillsammans med företagshälsovården för detta. Arbetsgivarna får sällan det nödvändiga stödet från Försäkringskassan när det gäller rehabiliteringsarbete. Regeringen bör följa upp efterlevnaden av AML i stället för att skapa ny lagstiftning.

Centerpartiet förespråkar i motion 2003/04:A247 yrkandena 3–6 införande av arbetsmiljöcertifiering. Partiet vill ha ekonomiska drivkrafter i form av nedsatta arbetsgivaravgifter för att öka arbetsgivarnas intresse för målmedvetet arbete med arbetsmiljöfrågor och rehabilitering. En utredning bör få i uppdrag att utarbeta kriterier för en god arbetsmiljö. Kriterierna bör ligga till grund för certifiering, och företag som lever upp till kriterierna bör få nedsatta arbetsgivaravgifter.

Partiet begär också en kartläggning av hur arbetsmiljökompetensen ser ut i dag och en översyn av de strukturer som styr den enskildes arbetssituation så

att verktyg för bättre arbetsmiljöer kan utvecklas. Också i motion A261 yrkande 9 tas den sistnämnda frågan upp. Centerpartiet föreslår där att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till hur företagens arbetsmiljöarbete kan förstärkas.

Anne Ludvigsson m.fl. (s) anser i motion 2003/04:A300 att möjligheterna är små till förebyggande insatser vad avser kvinnors arbetsmiljö. Därför behövs forskning utifrån ett helhetsperspektiv om sambandet mellan kvinnors hälsa och arbetsmiljö.

Kvalitetscertifiering av arbetsplatser tas upp i motion A234 av *Tomas Eneroth m.fl. (s)*. Motionärerna anser att det är viktigt med ett helhetsperspektiv på utvecklingen av arbetsplatsen för att få människor att trivas och må bättre. Det finns därför anledning att studera om man kan ta fram metoder för kvalitetscertifiering av arbetsplatser.

Arbetsgivarnas roll i arbetsmiljöarbetet behandlas i två motioner.

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s) förespråkar i motion 2003/04:A356 en strategi för ökad hälsa i arbetslivet. Motionären framhåller att chefer måste vägleda snarare än beordra sina anställda. Därför måste cheferna få verktyg för att kunna arbeta utifrån ett helhetsperspektiv som innefattar arbetsmiljö, lokal samverkan och medbestämmande, arbetsrotation, lönesystem och kompetensutveckling.

Kristina Zakrisson och Lars U Granberg (båda s) konstaterar i motion 2003/04:A360 att arbetsgivarna enligt AML har huvudansvar för arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet. Det betyder, framhåller motionärerna, att arbetsgivarna också har kostnadsansvar för verksamheten inklusive arbetsmiljöutbildningen.

Friskvård i arbetslivet tas upp i två motioner.

Kurt Kvarnström m.fl. (s) anser i motion 2003/04:A266 att friskvård i samband med arbetet är en av de viktigaste åtgärderna för att komma till rätta med ohälsan i arbetslivet. Införande av regler om obligatorisk friskvård under arbetstid bör övervägas.

I motion 2003/04:A367 av *Ulf Holm och Yvonne Ruwaida (båda mp)* tror motionärerna att mycket skulle vinnas genom obligatorisk friskvård på arbetsplatserna. Många arbetsgivare har börjat med friskvård för sina anställda, och många vittnar om goda resultat, både i form av bättre personlig hälsa och genom att arbetsplatsen blivit mer attraktiv.

I tre motioner behandlas lunchens betydelse.

En timmes lunchpaus borde vara en mänsklig rättighet, anser *Börje Vestlund (s)* i motion 2003/04:A320. Motionären anser att bättre information om sam-

bandet mellan kostvanor och sjukdomar skulle ha betydelse för folkhälsan och leda till lägre sjuktal.

Inger Jarl Beck och Anita Jönsson (båda s) menar i motion 2003/04:A326 yrkandena 1 och 2 att det behövs attitydförändringar om raster och måltidspauser på arbetsplatser och eventuellt också schemareglering.

Inger Jarl Beck m.fl. (s) framhåller i motion A232 yrkandena 1–3 vikten av normbildning vad gäller raster och måltidspauser på arbetsplatser och pauser för arbetsmåltider samt forskning om kopplingen mellan återhämtning, näring, stress och ohälsa på arbetsplatserna.

Samtalsstöd till arbetstagare tas upp i motion 2003/04:Sf355 yrkande 1 av *Mia Franzén (fp)* som anser att den offentliga sektorn bör uppmanas att erbjuda sådant stöd när arbetstagare går igenom en livskris som även påverkar personen i arbetslivet.

Skyddsombudsverksamhet

I några motioner behandlas regional skyddsombudsverksamhet.

Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v) tar i motion 2003/04:A261 upp de regionala skyddsombudens tillträdesrätt. Enligt motionärerna saknar regionala skyddsombud ganska ofta möjlighet att komma in på företag. Att en skyddskommitté utsetts på ett litet företag innebär inte att arbetsmiljöarbetet fungerar. Därför bör det i AML skrivas in att de regionala skyddsombuden har tillträde till arbetsplatser även där det finns en skyddskommitté. Om tillträde nekats bör sanktioner kunna riktas mot det enskilda företaget.

Per Erik Granström m.fl. (s) framhåller i motion 2003/04:A269 de regionala skyddsombudens insatser för arbetsmiljön på mindre arbetsplatser. Den regionala skyddsombudsverksamheten bör utvecklas.

Också *Agneta Gille m.fl. (s)* betonar i motion 2003/04:A353 de regionala skyddsombudens insatser för en bättre arbetsmiljö.

Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (båda s) vill enligt motion A206 yrkandena 1–4 förstärka skyddsombudens ställning. De regionala skyddsombuden bör få större befogenheter och en tyngre roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet och i kontakterna med lokala skyddsombud. Skyddsombudens status bör höjas och de bör få mer stöd och utbildning. De regionala skyddsombuden bör ges tillträde även till arbetsplatser som har skyddskommitté respektive saknar fackliga medlemmar.

Ronny Olander m.fl. (s) anser i motion A329 yrkande 1 att AML bör ändras så att det av lagen tydligt framgår att de regionala skyddsombuden har rätt till tillträde till och kontroll av arbetsplatser där det inte finns fackliga medlemmar.

Skyddsombudsverksamhet i övrigt behandlas i följande motionsförslag.

Centerpartiet betonar i motion 2003/04:A247 yrkandena 9 och 10 att skyddsombudens roll som länk mellan arbetstagaren och företagshälsovården bör stärkas. Skyddsombudens roll bör tydliggöras. Det måste klart framgå att de inte enbart ska bevaka fysiska risker utan också risker för psykiska obehag som den sociala arbetsmiljön kan ge upphov till.

Göte Wahlström och Christina Nenes (båda s) begär i motionerna 2003/04:A206 respektive A274 åtgärder för att stärka skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet, exempelvis genom rekryteringsinsatser, utbildning, ekonomiska incitament och skärpt lagstiftning.

Siw Wittgren-Ahl (s) anser enligt motion A230 att det uppstår oklarheter vad gäller skyddsombudets rättigheter och befogenheter när arbetsmiljöarbete bedrivs på en arbetsplats med flera arbetsgivare. Regeringen bör därför se över denna fråga.

Sylvia Lindgren och Börje Westlund (båda s) konstaterar i motion A367 att skyddsombuden har en viktig roll när det gäller förebyggande arbetsmiljöarbete. Ofta saknas skyddsombud i företag som är tillfälligt verksamma i Sverige och i bemanningsföretag. Särskilda former för arbetsmiljöarbete bör utvecklas för bemanningsföretag, anser motionärerna.

Bakgrund

I den gemensamma avsiktsförklaringen Ett hälsosammare arbetsliv som regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet presenterade i december 2003 angavs bl.a. åtgärder för ett förbättrat arbetsmiljöarbete. Huvuddragen i avsiktsförklaringen och några av de insatser som gjorts inom ramen för denna redovisas här eftersom inriktningen i hög grad avser förebyggande insatser, vilket som framgått tas upp i motionerna.

En utgångspunkt i avsiktsförklaringen är att arbetsmarknadens parter arbete och ansvarstagande är av fundamental betydelse för att ett hälsosammare arbetsliv ska kunna åstadkommas.

I avsiktsförklaringen angavs följande:

- En nationell arbetsmiljökonferens ska genomföras 2004.
- Ett särskilt arbetsmiljöråd under ledning av arbetslivsministern ska tillsättas.
- Arbetsorganisation och ledarskap är av central betydelse för arbetsmiljön. Myndigheter ska därför få i uppdrag att utarbeta mallar för utbildning i systematiskt arbetsmiljöarbete och chefsutbildning.
- Företagshälsovårdens roll ska stärkas och utvecklas.
- Lagstiftningen ska ses över för att man ska utröna hur vissa regler skulle kunna göras dispositiva, vilket skulle ge möjlighet för ar-

betsmarknadens parter att genom kollektivavtal reglera vad arbetsgivaren ska göra för att fullgöra sina skyldigheter vad gäller systematiskt arbetsmiljöarbete och rehabilitering.

- Arbetsmarknadens parter ska uppmanas att sluta gemensamma arbetsmiljöavtal.
- Goda exempel på arbete som främjar hälsa ska lyftas fram och spridas.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2005 (utg.omr. 14) redovisat åtgärder som vidtagits inom ramen för avsiktsförklaringen.

En *informationssatsning* har genomförts. Denna har syftat till ökad medvetenhet om och aktiva insatser för att förbättra hälsan i arbetslivet och därmed bidra till att uppnå regeringens mål om att frånvaron från arbetslivet på grund av sjukskrivning ska halveras fram till 2008 i förhållande till 2002.

Som en del i informationssatsningen genomfördes i december 2004 en nationell arbetsmiljökonferens där man behandlade bl.a. arbetslivsforskning, arbetsorganisation och ledarskap, ungdomars attityder till arbetslivet, villkoren för unga kvinnliga ledare m.m. I konferensen deltog bl.a. skyddsombud, personalchefer, företagsledare och verksamhetschefer från både privat och offentlig sektor.

I budgetpropositionen uppger regeringen att den uppföljning av informationssatsningen som genomförts av Regeringskansliet ger vid handen att syftet och målet i huvudsak uppnåtts. De som deltagit i eller nåtts av aktiviteter inom satsningen har fått ny kunskap och ökad medvetenhet om olika faktorer betydelse för hälsan i arbetslivet. Flertalet anser sig exempelvis kunna ha praktisk användning av kunskaperna på den egna arbetsplatsen.

I enlighet med avsiktsförklaringen har ett *arbetsmiljöråd* tillsatts under 2004. Rådet leds av statsrådet Hans Karlsson. Arbetsmiljörådet ska vara ett forum för diskussioner, tillföra regeringen aktuell kunskap på området och fungera som stöd i det fortsatta arbetet med utformningen av en arbetsmiljöpolitik. I rådet ingår representanter för regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet samt skyddsombud och företrädare för fackliga organisationer och arbetsgivarorganisationer samt forskare och representanter för företagshälsovård och myndigheter.

Som ett led i insatserna för att *utveckla arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna* har det statliga stödet ökat till regional skyddsombudsverksamhet och metodutveckling och utbildning inom företagshälsovården. Även AV har fått ökade anslag.

Enligt avsiktsförklaringen skulle det genomföras en *översyn av lagstiftningen på arbetsmiljöområdet*. Detta arbete pågår nu i utredningen om översyn av vissa delar av AML (dir. 2004:91). Utredningen beräknas avsluta sitt arbete den 1 mars 2006.

Att förebyggande arbetsmiljöarbete lönar sig ska betonas i en ny EU-strategi för hälsa och säkerhet i arbetet. Detta slår kommissionen fast i sitt förslag till ny social agenda för EU (KOM (2005) 33) som offentliggjordes

den 9 februari 2005. Den sociala agendan innefattar en ny arbetsmiljöstrategi för perioden 2007–2012. En utgångspunkt för den nya strategin är att förebyggande arbete medför färre olyckor, vilket i sin tur leder till högre produktivitet. Kommissionen aviserar att strategin bl.a. ska innefatta studier av nya och framväxande risker och frågor om ett korrekt genomförande av regler om hälsa och säkerhet.

Utskottets ställningstagande

Förebyggande åtgärder m.m.

En rad motionsförslag tar upp frågor om *förebyggande arbetsmiljöinsatser* (exempelvis förstärkning av företagens arbetsmiljöarbete, arbetsmiljöcertifiering, kartläggning av företagens arbetsmiljökompetens, kunskapsuppbyggnad om vad som styr den enskildes arbetssituation och samband mellan hälsa och arbetsmiljö) och om *arbetsgivarnas roll i arbetsmiljöarbetet*.

Utskottet konstaterar att många av de frågor som tas upp i motionerna har beröringspunkter med de insatser som genomförs inom ramen för den ovan nämnda avsiktsförklaringen. Arbetsmiljörådet (se ovan) kommer också att behandla frågor om förebyggande arbetsmiljöinsatser.

Med anledning av motionerna om *systematiskt arbetsmiljöarbete* vill arbetsmarknadsutskottet i detta betänkande, i likhet med i flera tidigare sammanhang, framhålla vikten av att ett effektivt sådant arbete bedrivs.

I AV:s föreskrifter Systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) slås fast att arbetsgivaren har ansvar för att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) ska ingå som en naturlig del i den dagliga verksamheten. Det ska omfatta alla fysiska, psykologiska och sociala förhållanden som har betydelse för arbetsmiljön och alltså innefatta ett helhetsperspektiv på arbetsmiljön, något som också efterlyses i motionsförslag.

Det ska enligt SAM-föreskrifterna finnas en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur arbetsförhållandena ska vara utformade för att ohälsa och olycksfall i arbetet ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Likaså ska det finnas rutiner som anger hur det systematiska arbetsmiljöarbetet ska gå till. Arbetsmiljöpolicy och rutinerna ska dokumenteras skriftligt om det finns minst tio arbetstagare i verksamheten.

Utskottet noterar att AV i sitt verksamhetsprogram för 2004–2006 betonar det förebyggande arbetet, bl.a. genom prioritering av insatser som avser systematiskt arbetsmiljöarbete. Det anges att huvudinriktningen i allt arbetsmiljöarbete är att arbetsgivarna arbetar systematiskt och förebyggande i samarbete med arbetstagarna. Till hjälp finns de nyssnämnda föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete. Antalet arbetsgivare som har ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete ska öka. Enligt AV visar undersökningsresultat att fyra av tio arbetsgivare anser att de lyckats genomföra ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

I detta sammanhang vill utskottet också beröra den utvärdering av AV:s insatser rörande SAM som Statskontoret genomfört på uppdrag av regeringen. Utvärderingen avrapporterades i april 2004 under rubriken *Systematiskt arbetsmiljöarbete – en utvärdering av Arbetsmiljöverkets insatser* (2004:13).

Enligt Statskontorets slutsatser har förutsättningarna för AV:s insatser förbättrats de senaste åren. Anslagen har höjts och man har kunnat anställa ett stort antal nya arbetsmiljöinspektörer. AV har enligt utvärderingen lyckats skapa positiv uppmärksamhet kring föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete. Föreskrifterna är dock fortfarande okända hos många arbetsgivare, vilket utgör ett problem.

Statskontoret anser att det bör föras en diskussion om vilka krav som staten bör ställa på det systematiska arbetsmiljöarbetet. Enligt Statskontoret måste staten välja mellan antingen att komplettera föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete med andra åtgärder eller att sänka kraven på vad som ska innefattas i systematiskt arbetsmiljöarbete. Statskontoret anser det inte rimligt att förvänta sig att en genomsnittlig arbetsgivare förmår införa ett systematiskt arbetsmiljöarbete i enlighet med de krav som ställs i dag. Vad som enligt Statskontoret erfordras är förtydliganden av vad kraven innebär och vilken kompetens som krävs i sammanhanget.

Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2005 (utg.omr. 14) angett att Statskontorets rapport är en utgångspunkt för fortsatta insatser för att förbättra arbetsgivarnas systematiska arbetsmiljöarbete. Regeringen kommer, efter samråd med AV, att överväga vilka åtgärder rapporten kan ge anledning till. I budgetpropositionen konstateras också att vissa av förslagen från Statskontoret har samband med andra utredningar och dylikt, däribland de ovannämnda utredningarna om översyn av vissa delar av AML respektive företagshälsovård, samt med Riksrevisionens rapport om Arbetsmiljöverkets tillsyn (se särskilt avsnitt nedan).

Som nämnts besökte arbetsmarknadsutskottet den 26 januari 2005 AV. Vid besöket redovisade företrädare för verket synpunkter på Statskontorets utvärdering av SAM-föreskrifterna. Därvid uppgav man bl.a. att ett arbete hade påbörjats för att utveckla nya strategier för hur man ska samarbeta med parterna kring SAM. Det borde enligt AV:s generaldirektör Kenth Pettersson vara möjligt att genomföra SAM på olika sätt när förutsättningarna skiljer sig åt.

Utskottet anser att det är önskvärt med ett genomslag på bred front ute i arbetslivet av det synsätt som ska präglade ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Det är positivt att regeringen har initierat en utvärdering av AV:s insatser rörande systematiskt arbetsmiljöarbete. Utskottet värdesätter att regeringen efter samråd med verket kommer att överväga åtgärder med anledning av Statskontorets rapport. Enligt utskottet är det önskvärt att regeringen i lämpligt sammanhang redovisar slutsatserna av dessa överväganden för riksdagen.

När det gäller Centerpartiets motionsförslag om *arbetsmiljökompetens och arbetsmiljöarbete* i företaget vill utskottet peka på att allmänna skyldigheter

när det gäller arbetsmiljöansvar regleras i 3 kap. AML. Där sägs bl.a. att arbetsgivare och arbetstagare ska samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö och att arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa och olycksfall. Närmare bestämmelser om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare finns i lagens 6 kap.

I de tidigare nämnda föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) anges i 6 § att arbetsgivaren ska fördela uppgifter som rör förebyggande av risker i arbetet m.m. på en eller flera chefer, arbetsledare eller andra arbetstagare. Arbetsgivaren ska se till att personer som fått sådana uppgifter har tillräckliga kunskaper om

- regler som har betydelse för arbetsmiljön,
- fysiska, psykologiska och sociala förhållanden som innebär risker för ohälsa och olycksfall,
- åtgärder för att förebygga ohälsa och olycksfall samt
- arbetsförhållanden som främjar en tillfredsställande arbetsmiljö.

Arbetsgivaren ska också enligt 6 § i den aktuella föreskriften se till att de som får uppgifterna har tillräcklig kompetens för att bedriva ett väl fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete och enligt 7 § se till att arbetstagarnas kunskaper om arbetet och riskerna i arbetet är tillräckliga för att ohälsa och olycksfall ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

Utskottet vill här också framhålla att det i arbetsgivarens uppgifter enligt SAM-föreskrifterna ingår att göra riskbedömningar och vidta åtgärder med anledning av dessa. Åtgärder för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö ska vidtas. Sådana åtgärder som inte genomförs omedelbart ska föras in i en skriftlig handlingsplan. Varje år ska arbetsgivaren följa upp det systematiska arbetsmiljöarbetet och – som tidigare nämnts – skriftligen dokumentera detta om det finns minst tio arbetstagare i verksamheten.

I sammanhanget kan också påpekas att AV:s allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete i fråga om SAM-föreskrifternas 6 § anger att chefer och arbetsledande personal har avgörande betydelse för att arbetsförhållandena ska vara tillfredsställande och för att ohälsa och olycksfall ska förebyggas. De behöver därför gedigna kunskaper om arbetet, riskerna i arbetet och åtgärder för att förebygga skador. Även i fråga om arbetstagarnas kunskaper enligt föreskrifternas 7 § lämnas kommentarer i allmänna råd från AV. Där anges bl.a. att arbetstagarna kan få kunskaper om arbetsmiljön genom att delta i särskild utbildning och genom att syssla med arbetsmiljöfrågor i arbetet.

I SAM-föreskrifternas 12 § sägs att när kompetensen inom den egna verksamheten inte räcker för det systematiska arbetsmiljöarbetet eller för arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering, ska arbetsgivaren anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån. Denna ska ha tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser samt vara av tillräcklig omfattning. Här

bör framhållas att utskottet delar Kristdemokraternas uppfattning i motion 2003/04:Sf397 att det är angeläget att arbetsgivare får tillräckligt stöd av Försäkringskassan i rehabiliteringsfrågor.

Det kan i sammanhanget nämnas att ett centralt avtal om samverkan har träffats mellan AV och dåvarande Riksförsäkringsverket (numera Försäkringskassan) för att identifiera arbetsgivare som inte fullgör sina skyldigheter rörande arbetsanpassning och rehabilitering. Avtalet innebär att vardera myndigheten utifrån sitt uppdrag påverkar och ställer krav på arbetsgivarna att fullgöra sina lagstadgade uppgifter. Samverkansavtalet och andra upplysningar om samarbete mellan AV och Försäkringskassan redovisas i en återrapportering från AV till regeringen den 18 februari 2005 om verkets tillsyn.

I anslutning till vad som sagts ovan vill utskottet påpeka att frågan om det bör införas ett bemyndigande för AV att meddela föreskrifter om krav på utbildning eller kompetens är föremål för överväganden i utredningen (dir. 2004:91) om översyn av vissa delar av AML. Denna del av utredningsuppdraget berörs också i utskottets ställningstagande till motionsförslag om säkerhetsutbildning för personal i processindustrier senare i betänkandet.

I fråga om *arbetsgivarnas roll i arbetsmiljöarbetet* och om *medverkan från de anställdas sida* sägs i SAM-föreskrifternas 4 § att arbetsgivaren ska ge arbetstagarna och skyddsombuden möjlighet att medverka i det systematiska arbetsmiljöarbetet. AV anger i de allmänna råden om tillämpningen av föreskrifterna bl.a. att det är väsentligt att arbetsgivaren, arbetstagarna och skyddsombuden tillsammans avgör hur samverkan ska utformas. Där sägs också att samverkan i praktiken är en förutsättning för att arbetsmiljöarbetet ska bli effektivt. I fråga om kostnadsansvaret för arbetsmiljöarbete framgår det av förarbetena till AML (prop. 1976/77:149, SoU 1977/78:1, rskr. 1977/78:18) att en av grundtankarna bakom lagen är att kostnaderna för arbetsmiljön är en del av produktionskostnaderna. Utskottet återkommer senare i betänkandet till frågor om kostnader för arbetsmiljöarbete.

Utskottet har som framgått ingen annan uppfattning om arbetsgivarnas roll i arbetsmiljöarbetet än vad som kommer till uttryck i motionerna 2003/04:A356 (s) och 2003/04:A360 (s) liksom i gällande regelverk enligt ovan. Något uttalande därutöver kan inte anses påkallat. De nämnda motionerna avstyrks därför av utskottet.

I motioner föreslås *kartläggning och forskning om strukturer som styr den enskilda arbetstagarens arbetssituation* och möjligheterna att förbättra denna och att motverka ohälsa. Forskning med denna inriktning bedrivs vid bl.a. Arbetslivsinstitutet. Ett exempel utgör studien *Organisationens betydelse för goda arbetsförhållanden* (The Significance of Organisation for Healthy Work) som publicerats i tidskriften *Arbete och Hälsa* 2004:13.

I sammanhanget finns också anledning att peka på att Arbetslivsinstitutet av regeringen fått ett uppdrag om kartläggning, forskning och utveckling inom området arbetsorganisation, såväl inom privat som inom offentlig verksamhet. I detta uppdrag, som lämnas i regleringsbrevet för 2005, anges att

utvecklingen när det gäller ledarskap särskilt ska belysas. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2006.

Ett annat uppdrag från regeringen till Arbetslivsinstitutet är också av intresse här. Institutet ska utveckla sin forsknings- och utvecklingsverksamhet om det moderna näringslivets sätt att organisera arbetet både inom arbetsplatser och mellan företag, nationellt och internationellt. Syftet är att bidra till sådana former av arbetsorganisation som främjar förnyelse och värnar en god arbetsmiljö samt tar till vara människors kompetens. Uppdraget anges i Arbetslivsinstitutets regleringsbrev för 2005 och ska redovisas senast den 1 mars 2006.

Utskottet ser positivt på att regeringen lämnat dessa uppdrag till Arbetslivsinstitutet och vill framhålla vikten av att såväl kvinnors som mäns arbetsmiljö och arbetsorganisatoriska förhållanden blir belysta i sammanhanget. Ett aktuellt och gediget kunskapsunderlag är en förutsättning för förbättringar av arbetsmiljön.

Att kvinnors och mäns arbetsförhållanden uppvisar såväl likheter som skillnader är väl känt, likaså att arbetsförhållandena för kvinnor och män kan utvecklas i olika riktning och med olika stor hastighet. Om detta finns information bl.a. i SCB:s undersökning Arbetsmiljön 2003. Där finns könsuppdelade uppgifter om bl.a. psykosocial arbetsmiljösituation och upplevelse av den egna arbetsituationen. I SCB:s Miljöräkenskapsrapport 2004:1 redovisas sociala indikatorer uppdelade på branscher och kön, däribland om förekomsten av jäktiga och enformiga jobb.

Med vad som anförts ovan om systematiskt arbetsmiljöarbete m.m. avstyrker utskottet motionerna 2003/04:Sf397 yrkande 2 (kd), 2003/04:A247 yrkandena 4–6 (c), 2003/04:A300 (s) och A261 yrkande 9 (c).

I ett par motioner läggs förslag fram om *certifiering av arbetsmiljö respektive arbetsplatser*.

Regeringen lämnade i mars 2002 ett uppdrag till AV att utreda hur arbetsmiljöcertifiering av privata och offentliga arbetsgivares verksamhet skulle kunna utvecklas till att bli en faktor som bidrar till att minska ohälsa och olycksfall i arbetslivet.

I sina slutsatser med anledning av uppdraget (2003-03-31) konstaterade AV:

Organisationer som lämpar sig för arbetsmiljöcertifiering är [...] i första hand de som uppfyller kraven i AFS 2001:1 (*utskottets anm.*: här avses föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete) och som aktivt arbetar med ledningssystemet för arbetsmiljön och/eller kan visa synbara resultat av detta arbete. Dessa utgjorde ca 25 % av de arbetsställen som bedömdes av Arbetsmiljöverket år 2001.

För organisationer som inte påbörjat ett systematiskt arbetsmiljöarbete eller som bara har det ”på pappret” måste ett mer eller mindre omfattande förarbete göras innan arbetsmiljöcertifieringen kan påbörjas.

Risken är därför uppenbar att de organisationer som har det största behovet av en arbetsmiljöcertifiering inte ansöker alls. Resultatet av en expanderad arbetsmiljöcertifiering med hjälp av ekonomiska styrmedel

löper uppenbara risker att bli en stor utgiftspost med ett svårbedömt och kanske magert resultat.

AV konstaterade att kvaliteten på den befintliga *frivilliga* arbetsmiljöcertifieringen (se nedan) är hög och att sådan certifiering borde medföra minskat behov av myndighetstillsyn. Eftersom det arbetsmiljöarbete som bedrivs i en stor del av företagen och organisationerna i Sverige inte har sådan kvalitet att en arbetsmiljöcertifiering skulle kunna bli aktuell förordade AV i sin avrapportering av uppdraget en kraftfull myndighetsinsats inriktad på aktivering av det systematiska arbetsmiljöarbetet.

När det gäller den frivilliga arbetsmiljöcertifieringen finns sedan 1999 möjligheter för företag och offentliga förvaltningar att få ledningssystem för arbetsmiljö certifierade. Certifieringen görs av särskilda ackrediteringsorgan som av Swedac, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, bedömts vara kompetenta att ombesörja certifiering och godkänts för detta. I januari 2005 fanns enligt Swedac sju sådana ackrediterade organ.

Syftet med ledningssystem för arbetsmiljö är att åstadkomma en bättre arbetsmiljö för de anställda. Certifiering bygger på användning av en öppen och allmänt tillgänglig kravspecifikation. I fråga om ledningssystem för arbetsmiljö utgör arbetsmiljölagstiftningen och AV:s föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) grund för certifieringen liksom de krav på ordning och reda, organisation och erfarenhetsåterföring m.m. som ställs i ISO 14 001 och ISO 9001. Många företag väljer att integrera flera olika ledningssystem, däribland ledningssystemet för arbetsmiljö, till ett s.k. verksamhetssystem.

Certifiering av ledningssystemet för arbetsmiljö innebär att ett ackrediterat certifieringsorgan regelbundet granskar och kontrollerar att företaget har ett system som uppfyller ställda krav enligt bl.a. föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete och att systemet används.

I de allmänna råd som är knutna till SAM-föreskrifterna konstateras att arbetsgivare kan tillämpa frivilliga system för kvalitetssäkring och miljöledning. Det systematiska arbetsmiljöarbetet kan, där det är lämpligt, samordnas med dessa system. Det betonas att det dock är viktigt att arbetsmiljöfrågorna får tillräcklig uppmärksamhet och utrymme även vid en samordning. Det gäller exempelvis frågor om belastningsergonomi, psykosociala förhållanden och arbetsanpassning och rehabilitering, sägs det i de allmänna råden.

Enligt Swedac ökar intresset för ledningssystem för arbetsmiljö. Ursprungligen var det främst tillverkningsföretag som visade intresse för sådan certifiering, men intresset ökar nu också bland tjänsteföretag och inom offentlig verksamhet, exempelvis i kommunala bolag och förvaltningar. Enligt vad utskottet erfarit hade i juni 2004 sammanlagt 90 certifikat utfärdats. I januari 2005 uppgick antalet till 125.

Arbetsmarknadsutskottet ställer sig bakom den ovan redovisade bedömningen av AV att de statliga insatserna i första hand bör inriktas på aktivering av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Det är dock enligt utskottet av intresse att inhämta närmare information om exempelvis erfarenheter av den frivilliga

arbetsmiljöcertifieringen eller av olika former av ”kvalitetsstämpling” eller godkännande liksom av utvecklingsarbete när det gäller certifiering. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2003/04:A247 yrkande 3 (c) och A234 (s).

Utskottet övergår nu till att behandla motionsförslag om *friskvård* och *lunchens betydelse*.

I sitt förra betänkande om arbetsmiljöfrågor, betänkande 2002/03:AU5, redovisade utskottet huvuddragen i slutsatserna från de s.k. trepartssamtalen mellan regeringen och arbetsmarknadens parter som avslutades i december 2002. I den slutrapport från samtalen, *Ett arbetsliv för alla*, som publicerades i februari 2003 fanns förslag om bl.a. friskvård och måltidsuppehåll.

I fråga om friskvård föreslogs i slutrapporten bl.a. en översyn av skattereglerna rörande friskvård. Dessa borde utökas till att avse exempelvis massage och andra åtgärder mot stress.

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att förutsättningarna för skattefri motion och annan friskvård för anställda har förtydligats och förenklats genom att vissa villkor för skattefriheten har slopats från den 1 januari 2004.

Det avgörande för skattefriheten är enligt de nya reglerna att motionen och friskvården riktar sig till hela personalen, är av enklare slag och av mindre värde samt att den inte får bytas mot kontant ersättning. Exempel på skattefri motion är gymnastik, styrketräning, spinning, bowling, racketsporter som bordtennis, tennis, badminton eller squash och lagsporter som volleyboll, fotboll, handboll och bandy. Även friskvårdsaktiviteter som t.ex. tai-chi, qi-gong, kostrådgivning och information om stressrådgivning kan vara skattefria liksom enklare former av motionsdans. Arbetsgivare kan numera också erbjuda sina anställda massage som skattefri förmån.

Utskottet, som konstaterar att förutsättningarna för friskvård för anställda har förbättrats genom de nya skattereglerna, är inte berett att ställa sig bakom förslag om obligatorisk friskvård under arbetstid.

Lunchens betydelse och vikten av att motverka ”dåliga vanor” på arbetsplatsen berördes i rapporten *Ett arbetsliv för alla*. Där konstaterades att tid för återhämtning i form av kaffeпаuser, lunchraster och ledighet är avgörande för möjligheterna att klara ett mer pressande arbetsliv, och frågor av denna karaktär bör enligt rapporten tas upp i arbetsmiljöarbetet.

Statens folkhälsoinstitut publicerade i oktober 2004 rapporten *Hälsofrämjande arbete på arbetsplatser* som är en systematisk kunskapsöversikt om effekter av hälsofrämjande insatser på arbetsplatser.

Folkhälsoinstitutet har det övergripande ansvaret för genomförande av folkhälsopolitiken. Det övergripande målet för folkhälsoarbetet är att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Ett av tio s.k. målområden för folkhälsan avser arbetsmiljön – ökad hälsa i arbetslivet.

Folkhälsoinstitutet och Livsmedelsverket har på uppdrag av regeringen tagit fram ett underlag till en handlingsplan för goda matvanor och ökad fysisk aktivitet i befolkningen, *Så kan hälsan i Sverige främjas och övervikt förebyggas – 79 samlade insatser för att vi ska äta bättre och röra oss mer*. Bland de 79 förslagen till insatser återfinns bl.a. följande:

- Riktlinjer för maten på arbetsplatsen ska utarbetas, spridas och utvärderas.
- Kriterier bör skapas för certifiering av hälsofrämjande arbetsplatser inkluderande kriterier för mat och fysisk aktivitet.
- Förslag bör utvecklas om hur praktiska och teoretiska kunskaper om mat och fysisk aktivitet kan ingå som ett återkommande inslag i de arbetsmarknadspolitiska programmen.

Vid genomförandet av uppdraget har de båda ansvariga myndigheterna samrått med bl.a. AV och Arbetslivsinstitutet. Uppdraget redovisades den 9 februari 2005.

Med vad som anförts ovan om friskvård, raster och måltidspauser avstyrks motionerna 2003/04:A266 (s), 2003/04:A320 (s), 2003/04:A326 yrkandena 1 och 2 (s), 2003/04:A367 (mp) och A232 yrkandena 1–3 (s).

När det gäller *krisstöd*, vilket tas upp i motion 2003/04:Sf355, ska det på arbetsplatserna finnas en beredskap för omhändertagande och krisstöd enligt AV:s föreskrifter Första hjälpen och krisstöd (AFS 1999:7).

I föreskrifterna behandlas bl.a. information och stöd och anpassning av arbetsförhållandena till den enskilde arbetstagarens förutsättningar. Arbetsgivarens skyldighet att ha beredskap för omhändertagande är oberoende av om behovet av krisstöd uppstår i eller utanför arbetet.

Utskottet konstaterar att gällande regler om krisstöd inte bara omfattar arbetstagare inom den offentliga sektorn, vilket föreslagits i den aktuella motionen, utan alla arbetstagare. Motion 2003/04:Sf355 yrkande 1 (s) avstyrks av utskottet.

Skyddsombudsverksamhet

För arbetsmiljöarbetet på de enskilda arbetsplatserna är samverkan mellan parterna – centralt och lokalt – av avgörande betydelse. Utskottet har ovan redovisat bestämmelser i AML och SAM-föreskrifterna om sådan samverkan.

Skyddsombudens verksamhet är av stor vikt i insatserna för en bättre arbetsmiljö och den bör därför tas till vara och utvecklas. Som framgår senare i betänkandet har stödet via statsbudgeten till bl.a. regional skyddsombudsverksamhet ökat de senaste åren.

Med anledning av Centerpartiets krav på att skyddsombudens roll ska tydliggöras och att de inte bara ska bevaka fysiska risker vill utskottet poängtera att det sistnämnda redan i dag framgår av 6 kap. 4 § AML där det bl.a. sägs att skyddsombud ska delta vid planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsprocesser, arbetsmetoder och av arbetsorganisation liksom vid

planering av användning av ämnen som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Där anges också att skyddsombud ska delta vid upprättande av vissa handlingsplaner.

När det gäller motionsförslagen i övrigt om skyddsombudens ställning, befogenheter, tillträdesrätt och dylikt vill utskottet peka på att det i den tidigare nämnda översynen (dir. 2004:91) av vissa delar av AML ingår att utreda samverkansbestämmelserna i 6 kap. AML. Uppdraget gäller om lagen bör ges en mer ändamålsenlig utformning mot bakgrund av utvecklingen av samverkan i arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna, t.ex. om bestämmelserna om skyddsombud och skyddskommitté bör utvidgas till att omfatta nya befattningshavare och organ med motsvarande uppgifter eller om förändringar bör göras i fråga om de regionala skyddsombudens roll och uppgifter. I direktiven sägs att de förändringar som föreslås inte sammantaget får leda till försämring av rättigheter och inflytande för skyddsombud och övriga fackliga företrädare eller andra arbetstagare.

Utöver det uppdrag som direkt angivits i utredningsdirektiven står det utredaren fritt att också lämna andra förslag till författningsändringar eller åtgärder som uppdraget kan ge anledning till.

Utskottet är inte berett att föreslå något tillkännagivande med anledning av förslagen om skyddsombudsverksamhet i motionerna 2003/04:A206 (s), 2003/04:A247 yrkandena 9 och 10 (c), 2003/04:A261 (v), 2003/04:A269 (s), 2003/04:A353 (s), A206 yrkandena 1–4 (s), A274 (s) och A329 yrkande 1 (s). Motionerna avstyrks således.

I motion A230 (s) behandlas frågor *om skyddsombudsverksamhet på arbetsplatser med flera arbetsgivare*.

Frågor om samordningsansvar vid arbetsställen där flera arbetsgivare är verksamma ska behandlas av den nyss nämnda utredningen om översyn av vissa delar av AML.

I 3 kap. 7 § AML finns regler om särskilt s.k. samordningsansvar dels på en byggsplats där flera företag är verksamma, dels på ett fast driftställe (t.ex. en skola eller en fabrik) där arbete utförs av flera företag. Reglerna om vilket företag som ska ha samordningsansvaret är olika. Det har i praktiken visat sig svårt att dra en klar gräns mellan de båda fallen, t.ex. när det gäller ombyggnad på ett befintligt arbetsställe. Oklarhet om hur reglerna ska tolkas har också funnits när det gäller arbetsställen med stor geografisk utsträckning.

I den pågående översynen ska utredaren se över reglerna om samordningsansvar vid ombyggnad på befintliga arbetsställen och på arbetsställen med stor geografisk utsträckning i syfte att om möjligt finna en tydligare och mer ändamålsenlig utformning av lagen. Med anledning av förslaget i motion A230 vill utskottet peka på att det enligt utredningsdirektiven – som nyss nämnts – står utredaren fritt att, utöver de uppdrag som uttryckligen anges i direktiven, lämna förslag till författningsändringar och andra förslag som uppdraget kan ge anledning till. Motion A230 (s) avstyrks med hänvisning till pågående utredningsarbete.

Särskilda former för *arbetsmiljöarbete i bemanningsföretag* föreslås i motion A367 (s).

Utskottet vill här erinra om att bestämmelser om skyddsansvaret för den som hyr in arbetskraft återfinns i 3 kap. 12 § andra stycket AML. Ansvaret gäller när en arbetsgivare mot ersättning ställer arbetskraft, som är anställd hos honom, till en beställares förfogande för att utföra arbete som hör till beställarens verksamhet. Beställaren disponerar då över arbetskraften och utövar den direkta arbetsledningen. Uthyraren, som fortfarande är arbetsgivare, har visserligen arbetsgivaransvaret men detta räcker inte eftersom arbetsgivaren har svårt att påverka förhållandena. Han har också en skyldighet att ta reda på hur arbetsmiljön är på den plats dit han sänder sina arbetstagare. I praktiken kan detta dock vara svårt att göra på ett bra sätt, konstaterar AV i skriften *Arbetsmiljölagen med kommentarer i lydelse från den 1 juli 2004*.

För det arbete som utförs hos inhyraren har denne fått ett ansvar som i stort motsvarar arbetsgivarens ansvar. Han ska således vidta samma skyddsåtgärder som han skulle ha varit skyldig att vidta för anställd personal. Detta ansvar gäller oberoende av om uthyrningen sker för kortare eller längre tid. Däremot omfattar ansvaret inte långsiktiga åtgärder som rehabilitering. För dessa svarar arbetsgivaren ensam.

Den som anlitar inhyrd personal är skyldig att – i fråga om det arbete som inhyrningen gäller – följa föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete. Det kan exempelvis gälla att undersöka arbetsförhållandena, bedöma risker, vidta åtgärder och ge instruktioner. Detta framgår av AV:s föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM (AFS 2001:1).

I AV:s allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete konstateras att den arbetsgivare som hyr ut arbetskraft inte kan bestämma över platsen för arbetet och inte heller över de lokaler och maskiner som finns där. Det är därför enligt föreskrifterna viktigt att arbetsgivaren noga planerar och följer upp arbetet. Det kan gälla valet av arbetsplats, arbetsuppgifter och arbetstid samt summering av erfarenheterna från uthyrningen.

Vidare sägs i SAM-föreskrifterna att den som hyr ut arbetskraft bör vara uppmärksam på den anställdes totala fysiska och psykiska belastning när han eller hon hyrs ut till olika ställen. Den arbetsgivare som hyr ut arbetskraft har kvar sitt ansvar för de anställda och är skyldig att genomföra långsiktiga arbetsmiljöåtgärder exempelvis i fråga om utbildning och rehabilitering.

Med anledning av det aktuella motionsförslaget vill utskottet också peka på att det i direktiven till utredningen (dir. 2004:91) om översyn av vissa delar av AML konstateras att det i tillsynen visat sig att kommunikationen mellan inhyrare av personal och uthyrare (t.ex. bemanningsföretag) ofta brister. Detta kan leda till att det blir svårt för uthyraren att bl.a. bedöma vilken utbildning och kompetens som behövs för ett visst arbete med hänsyn till riskerna. Det måste undvikas att bristande kommunikation mellan inhyrare och uthyrare leder till olycksfall eller ohälsa för den berörda personalen. Det är därför enligt utredningsdirektiven viktigt att utreda om en komplettering av AML

behövs när det gäller inhyrarens skyldighet att informera om risker i verksamheten. Utskottet har vidare noterat att det i det aktuella utredningsuppdraget ingår att behandla frågor om effektivisering av sanktionssystem mot migrerande företag, dvs. företag som bedriver verksamhet i Sverige utan att ha sitt säte här.

I detta sammanhang kan nämnas att arbetsmiljöfrågor är ett av de områden som diskuterats i en särskild arbetsgrupp om anställning i bemanningsföretag som varit verksam i Regeringskansliet. I arbetsgruppen, som redovisade sitt uppdrag den 14 september 2004, ingick företrädare för Näringsdepartementet, arbetsmarknadens parter och bemanningsbranschen. Enligt uppgift till utskottet kommer bl.a. arbetet i denna grupp att ligga till grund för en skrivelse till riksdagen i april 2005 om bemanningsföretag.

Med hänvisning till pågående utredningsarbete avstyrker utskottet motion A367 (s).

Särskilda arbetsmiljöfrågor

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner om personlig skyddsutrustning, buller, elektromagnetiska fält, kemiska arbetsmiljörisiker, arbetsförhållanden i samband med au pair-arbete och yrkesförares arbetsmiljö m.m. Samtliga motioner avstyrks. Jämför reservationerna 6 (c), 7 (mp), 8 (mp), 9 (v, mp), 10 (v) och 11 (c) och särskilt yttrande (kd).

Personlig skyddsutrustning

Motion

Centerpartiet begär i motion 2003/04:A247 yrkandena 15 och 16 att arbetsgivare ska ansvara för att behovs- och projektanställda och uppdragstagare har tillgång till personlig skyddsutrustning som är utformad efter deras behov och förutsättningar. Vidare begär partiet att regeringen initierar en översyn av under vilka förhållanden skyddsutrustning testas.

Utskottets ställningstagande

Likalydande motionsförslag från *Centerpartiet* om personlig skyddsutrustning behandlades i betänkande 2002/03:AU5 (s. 22–23) där utskottet redovisade bl.a. uppgifter om gällande föreskrifter på området samt om pågående standardiseringsarbete och testning av skyddsutrustning.

Utskottet upprepar sitt konstaterande i betänkande 2002/03:AU5 att gällande regler redan tillgodoser *Centerpartiets* ovannämnda krav om arbetsgivares ansvar för personlig skyddsutrustning för behovs- och projektanställda och uppdragstagare.

I föreskrifterna om användning av personlig skyddsutrustning (AFS 2001:3) jämföras med arbetsgivare bl.a. den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet. Gemensamma skyddsåtgärder prioriteras framför individriktade. Personlig skyddsutrustning ska användas när risken inte kan undvikas eller begränsas tillräckligt mycket genom allmänna tekniska skyddsåtgärder eller arbetsorganisatoriska åtgärder. Närmare uppgifter om hur personlig skyddsutrustning ska utprovas och väljas finns i AV:s allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna.

Också när det gäller frågan om testning av skyddsutrustning redovisade utskottet i betänkande 2002/03:AU5 en rad uppgifter, bl.a. om pågående standardiseringsarbete. Enligt vad utskottet erfarit från AV är delar av detta nu slutfört. Det gäller bl.a. studier om fysiologiska aspekter på andningsskydd där slutresultaten av arbetet har publicerats och dessa i nästa steg ska ligga till grund för enhetliga krav på utformningen av produkterna. Andningsskydd ska exempelvis klara hårdare krav och högre luftflöden än vad som är fallet i dag.

En utgångspunkt för standardiseringsarbetet, vare sig det handlar om nya standarder eller revidering av existerande sådana, är att personlig skyddsutrustning ska vara lätt att använda och innebära så små begränsningar som möjligt i olika arbetssituationer liksom att utrustningen smidigt ska kunna anpassas till den enskilda arbetstagarens personliga förutsättningar.

Utskottet anser att några ytterligare åtgärder inte kan anses påkallade varför motion 2003/04:A247 yrkandena 15 och 16 (c) avstyrks.

Buller

Motioner

I *Centerpartiets* motion 2003/04:A247 yrkandena 17 och 18 föreslås ett program för bullerdämpande åtgärder i lokaler som används för offentlig verksamhet. Regler bör införas i AML för att skapa bättre villkor för de hörsel-skadade i samhället och på arbetsplatserna.

Barbro Feltzing och Ulf Holm (båda mp) förespråkar i motion 2003/04:Bo219 yrkande 5 sänkta gränsvärden för buller i fabriksmiljö. I motion Bo251 yrkande 5 framförs motsvarande förslag av *Barbro Feltzing m.fl. (mp)*.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av motionsförslagen om buller kan nämnas att arbetsmarknadsutskottet i betänkande 2002/03:AU5 behandlade förslag på detta tema, däribland om buller i fabriksmiljö. Där redovisades huvuddragen i EU:s bullerdirektiv från 2003 (2003/10/EG). Utskottet konstaterade att det nya direktivet på de flesta punkter innebär en skärpning av kraven jämfört med EU:s bullerdirektiv från 1986. I huvudsak innebär skärpningarna att det högre s.k. insatsvärdet sänkts från 90 dB(A) till 85 dB(A) och det lägre insatsvärdet från

85 dB(A) till 80 dB(A). I fråga om hörselkontroll gäller dock nivån 85 dB(A) i likhet med tidigare.

Det nya EU-direktivet innefattar också ett gränsvärde med krav på omedelbara åtgärder, vilket inte fanns tidigare. Som mest tillåts en exponering på 87 dB(A) mot tidigare 90 dB(A). Det nya direktivet omfattar även sjö- och luftfart, vilka var undantagna i 1986 års direktiv. EU:s nya bullerdirektiv ska nu genomföras i Sverige.

Inom AV är arbetet med att revidera de nuvarande svenska bullerföreskrifterna inne i en slutfas. Ett förslag till nya föreskrifter har remissbehandlats. Förslaget innebär, enligt vad utskottet inhämtat, vissa skärpningar av kraven beträffande hörselskadligt buller jämfört med nuvarande bullerföreskrifter. Bland annat har krav på information och tillgång till hörselskydd vid en daglig bullerexponering på 80 decibel tillkommit. Kraven uttrycks mer detaljerat än i dag när det gäller riskbedömning, mätning, åtgärder, hörselkontroller, samverkan samt information och utbildning.

När det gäller situationen för hörselskadade i arbetslivet har de allmänna råd som är knutna till bullerföreskrifterna utökats med avsnitt som behandlar talkommunikation och de speciella hänsyn som behöver tas till hörselskadade arbetstagare. I samband med riskbedömning och anpassning av åtgärder har även nya regler tillkommit beträffande arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för buller.

Enligt vad utskottet erfarit har vissa kompletteringar gjorts av föreskriftsförslaget till följd av synpunkter som lämnats av remissinstanserna. Det gäller bl.a. kommentarer till paragrafer om hörselskydd, information och utbildning samt hörselundersökning som kompletterats på grundval av remissynpunkter från Hörselskadades riksförbund (HRF). HRF:s skrift *Hörselskadade i arbetslivet* (se nedan) ingår i en litteraturlista som är knuten till föreskriftsförslaget.

Enligt AV:s tidsplan ska verkets styrelse under våren 2005 ta ställning till förslaget om nya bullerföreskrifter.

Den nyss nämnda skriften *Hörselskadade i arbetslivet* riktar till arbetsgivare, företagshälsovård, skyddsombud och andra fackliga ombud. Den innehåller grundläggande fakta och praktiska råd om bra arbetsmiljö för hörselskadade och syftar till att underlätta arbetet med att ta itu med hörselhindren ute på arbetsplatserna. I skriftens inledande del sägs att om hörselfrågorna görs till en självklar del av arbetsmiljöarbetet så innebär det inte bara ett stort lyft för en halv miljon hörselskadade arbetstagare, utan också att det skapas en bra hörmiljö som leder till ett bättre arbetsliv för alla. Utskottet vill understryka detta konstaterande.

En särskild kampanj mot buller i arbetslivet är enligt AV inplanerad att äga rum under vecka 43 i anslutning till EU:s bullerår 2005. Enligt de förberedelser för kampanjveckan som för närvarande pågår inom AV kommer verkets samtliga distrikt att delta och sammantaget genomföra ca 2 000 inspektioner, företrädesvis inriktade på hörselskadande buller i industriella miljöer.

När det gäller frågan om buller också i lokaler som inte är arbetslokaler – vilket berörs i Centerpartiets motion – vill utskottet peka på att en särskild

utredare tillkallats (dir. 2004:16) för att föreslå nya delmål till det nationella miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö vad gäller fukt, mögel och buller inomhus*. Utredaren ska i samarbete med berörda myndigheter redovisa brister i nuvarande regelsystem avseende bl.a. tillämpnings- och tillsynsvägledning beträffande bullerförhållandena i inomhusmiljön och lämna förslag till förändringar. I utredarens uppdrag ingår också att föreslå delmål för buller i inomhusmiljön och lämna förslag till lämpliga kostnadseffektiva åtgärder för att uppnå delmålen och ange målgrupper för åtgärderna. Utredningsuppdraget ska avrapporteras senast den 1 juni 2005.

Här kan även nämnas att Socialstyrelsen givit ut allmänna råd om buller inomhus och höga ljudnivåer (SOSFS 1996:7). Myndigheten arbetar för närvarande med en revidering av dessa. De nya råden innebär att standardiserade mätmetoder ska användas. En mätmetod har tagits fram av Sveriges provnings- och forskningsinstitut (SP). Kommunala kontrollanter kommer att utbildas för att kunna göra mätningar.

En utvärdering har nyligen gjorts av om regelverket kring höga ljudnivåer på diskotek och konserter ger avsedd effekt. Utvärderingen har gjorts av Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen. Slutrapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Under 2005 deltar 108 kommuner i ett nationellt tillsynsprojekt som genomförs under ledning av Socialstyrelsen och som rör höga ljudnivåer från musik, bl.a. på diskotek, konserter och gym.

Med hänvisning till vad som anförts ovan om pågående föreskrifts- och översynsarbete kan något initiativ inte anses påkallat. Utskottet avstyrker motionerna 2003/04:A247 yrkandena 17 och 18 (c), 2003/04:Bo219 yrkande 5 (mp) och Bo251 yrkande 5 (mp).

Elektromagnetiska fält

Motioner

Barbro Feltzing och Ulf Holm (båda mp) förespråkar i motion 2003/04:A282 yrkandena 1–3 att man på arbetsplatser där det förekommer elektromagnetiska fält använder försiktighetsprincipen. Undersökningar och forskning visar enligt motionärerna på risker för hjärntumörer och cancer. Mot denna bakgrund bör gränsvärden för elektromagnetiska fält tas fram och anges för spårvagnsförare och lokförare. Likaså krävs ökad forskning om hälsoeffekter från starka elektromagnetiska fält.

Enligt motion MJ509 yrkande 12 av *Lotta Hedström (mp)* behövs ett förenklat förfarande för sanering av elektromiljön på arbetsplatser och sjukhus liksom hos myndigheter och i offentlig miljö. Motionären anser att den samlade strålningsmiljön på arbetsplatserna utgör ett växande miljöproblem. Det behövs en sanering så att strålnings- och elkänsliga personer kan arbeta vidare samtidigt som miljön för alla förbättras.

Bakgrund

Människan exponeras kontinuerligt för elektriska och magnetiska fält. Det kan vara fält som finns naturligt i omgivningen, t.ex. statiska fält som jordens magnetfält ger upphov till, eller fält som förekommer i samband med teknisk utrustning, t.ex. fält med frekvenser som används för radio- och TV-sändningar och mobil telekommunikation. Detta konstateras i Statens strålskyddsinstitutets (SSI) rapport (2004:9) *SSI:s roll i folkhälsoarbetet*.

Inom arbetslivet förekommer enligt AV elektromagnetiska fält på ett stort antal områden. Det gäller exempelvis inom tillverkningsindustri (t.ex. vid plåtsvetsning, plastsvetsning, härdning och smältning av metaller), inom sjukvården (MRI-utrustning, t.ex. magnetkamera, diatermi) och vid arbete med kommunikationsutrustning (telekom, radar).

Med elektromagnetiska fält avses enligt den nyssnämnda SSI-rapporten det elektromagnetiska spektrumet upp till infrarött ljus (0–300 GHz). Många produkter ger upphov till elektromagnetiska fält, och de finns numera i nästan alla miljöer. Kraftledningar omges av elektriska och magnetiska fält, liksom elektriska ledningar i hemmet och larmbågar i butiker. Radio- och TV-sändare, mobiltelefoner, basstationer för mobiltelefoni och mikrovågsugnar avger alla radiofrekventa fält. Mikrovågor av samma typ som i mikrovågsugnar används även för att torka ut vattenskador i byggnader.

SSI har i allmänna råd angivit referensvärden för allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält. Sådana fält ger upphov till icke-joniserande strålning som vid mycket starka fält (långt högre än de referensvärden som fastställts av SSI) kan orsaka akuta skador.

SSI:s allmänna råd baseras på riktlinjer från den internationella strålskyddskommissionen för icke-joniserande strålning (ICNIRP). SSI uppger att det är ytterst ovanligt att strålningsnivåerna till allmänheten från elektromagnetiska fält överstiger ICNIRP:s riktlinjer. Vanligtvis ligger nivåerna långt under riktlinjerna.

Enligt uppgift från AV anses ICNIRP:s riktlinjer vara de bäst underbyggda som finns att tillgå. De värden som detta internationella organ anger används av olika nationella och internationella standardiseringsorgan, av Världshälsoorganisationen (WHO) och EU liksom av nationella myndigheter.

För långvarig exponering för svaga magnetfält (t.ex. kraftledningar) anger SSI att det har kunnat påvisas en mycket liten, men dock påvisbar, förhöjning av risk för cancer. Det gäller barnleukemi som är en form av blodcancer. I fråga om cancer hos vuxna har man, när resultaten av olika studier vägts samman, inte funnit någon överrisk. Det finns ingen förklaring till vilka mekanismer som skulle kunna ge upphov till cancer från den typen av strålning. Ett samband kan dock inte uteslutas, och fem svenska myndigheter har därför enats om en form av vägledande *försiktighetsprincip* för lågfrekventa elektriska och magnetiska fält. Denna princip benämns ibland *välbetänkt undvikande* efter det engelska begreppet *Prudent Avoidance*. Principen innebär att långvarigt förhöjd exponering för lågfrekventa elektriska och magnetiska fält bör undvikas där det är praktiskt och ekonomiskt försvarligt. (Principen redo-

visades i arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU5 Arbetsmiljö och berörs även nedan.)

Det finns enligt den ovannämnda SSI-rapporten inga vetenskapliga bevis för att exponering för radiovågor och mobil telekommunikation skulle kunna orsaka skadliga hälsoeffekter så länge gällande referensvärden inte överskrids. Det finns dock fortfarande en viss vetenskaplig osäkerhet, framför allt när det gäller eventuella sena skador. För t.ex. mobiltelefoni har tekniken hittills använts under för kort tid för att långtidseffekter helt ska kunna uteslutas.

När det gäller mobiltelefoner och hälsa publicerade SSI den 14 januari 2005 på sin hemsida uppgifter om en rapport från SSI:s brittiska motsvarighet, National Radiological Protection Board (NRPB). I den brittiska rapporten sammanfattas i fråga om mobiltelefoni uppgifter om forskning, hälsorisker, allmänhetens oro och informationsfrågor. NRPB upprepar slutsatser som drogs också 2000, nämligen att en försiktig attityd bör intas i fråga om mobiltelefoni. Enligt SSI ligger denna uppfattning om försiktighet väl i linje med vad som SSI och motsvarande myndigheter i de övriga nordiska länderna har uttalat i gemensamma dokument.

I fråga om SSI:s respektive AV:s roll i frågor om strålning kan följande sägas. SSI:s ansvarsområde avser frågor om allmänhetens exponering för strålning medan AV ansvarar för att de som yrkesmässigt exponeras för strålning inte utsätts för sådana risker att det föreligger risk för ohälsa. Strålskyddslagen och AML gäller parallellt vad avser strålskydd.

För området *joniserande strålning* har SSI utfärdat ett stort antal föreskrifter. Inom detta område utför AV nästan ingen tillsyn alls, utan AML:s allmänna bestämmelser fylls i av SSI:s föreskrifter. Inom området *icke-joniserande strålning* är gränsdragningen inte fullt lika tydlig. Här har SSI i stor utsträckning riktat sin verksamhet mot allmänheten medan AV:s insatser avser arbetstagare.

Utskottets ställningstagande

Arbetsmarknadsutskottet har tidigare behandlat motionsförslag med samma innebörd som i den nu aktuella motion 2003/04:A282 (mp) som bl.a. tar upp frågan om tillämpningen av en försiktighetsprincip (se även ovan i detta betänkande).

Av betänkande 2002/03:AU5 från mars 2003 framgår att utskottet delade motionärernas uppfattning att försiktighetsprincipen ska tillämpas på arbetsplatser där det förekommer elektromagnetiska fält. Det är, framhöll utskottet, en inställning som också kommit till uttryck i en vägledning om hälsorisker och elektromagnetiska fält som utarbetats i en arbetsgrupp med företrädare för Statens strålskyddsinstitut, Boverket, Elsäkerhetsverket, Socialstyrelsen och dåvarande Arbetarskyddsstyrelsen (numera Arbetsmiljöverket). Vägledningen benämns *Myndigheternas försiktighetsprincip om lågfrekventa elektriska och magnetiska fält*.

Försiktighetsprincipen formulerades innan miljöbalken (1998:808) trädde i kraft 1999. Enligt vad utskottet erfarit håller den nämnda arbetsgruppen för närvarande på med en översyn av försiktighetsprincipen om elektriska och magnetiska fält så att den ska stämma överens med den försiktighetsprincip som anges i 2 kap. 3 § miljöbalken. I gruppen ingår numera även företrädare för Post- och telestyrelsen.

I detta sammanhang kan nämnas att en ändring har genomförts i 3 kap. 2 § AML (prop. 2001/02:145, bet. 2001/02:AU9, rskr. 2001/02:282) som innebär att när arbetsgivaren vidtar förebyggande åtgärder ska en utgångspunkt vara att allt som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för sådant undanröjs. Den nya lydelsen trädde i kraft den 1 augusti 2002 och var föranledd av ett s.k. motiverat yttrande från Europeiska kommissionen om Sveriges genomförande av ett EG-direktiv. Arbetsgivaren ska också se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall.

Riksdagen fastslog våren 2003 mål för folkhälsan (bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145). Ett av de tio delmål för folkhälsan som beslutades är formulerat på följande sätt:

Riskerna med elektromagnetiska fält skall kontinuerligt kartläggas och nödvändiga åtgärder skall vidtas i takt med att sådana eventuella risker identifieras.

SSI anser sig ha en viktig uppgift i att följa kunskapsläget beträffande hälsoeffekter och vid behov vidta åtgärder. Institutet följer kunskapsläget framför allt genom sitt vetenskapliga råd för elektromagnetiska fält som tillsattes 2002 och som består av framstående internationella experter. Rådet rapporterar årligen till generaldirektören om elektromagnetiska fält och hälsa. Den senaste årsrapporten överlämnades den 22 december 2004. Rapporten, som finns tillgänglig på SSI:s hemsida, kommer enligt institutet att studeras och diskuteras ingående.

När det gäller AV:s bedömning av risker förknippade med elektromagnetiska fält kan nämnas att denna fråga tas upp i bl.a. en konsekvensutredning till föreskrifter från AV om medicinska kontroller i arbetslivet som beslutades av verkets styrelse den 17 februari 2005.

I konsekvensutredningen sägs följande om elektromagnetiska fält:

Elektromagnetiska fält kan, om fältstyrkorna är tillräckligt höga, ge upphov till uppvärmning av kroppsvävnader (högre frekvenser, över 100 kHz) samt symtom från nervsystemet i form av övergående muskelryckningar (frekvenser lägre än 100 kHz). Internationellt överenskomna gränsvärden skyddar mot dessa effekter. Vissa arbeten kan ge exponeringar som överskrider gränsvärden. Exempel på sådana arbeten är arbete med svetsutrustning, diatermi samt arbete nära antenner och radarutrustning. Personer med implantat i metall eller med pacemaker kan behöva skyddas mot exponeringar för starka elektromagnetiska fält.

Hälsorisker vid långtidsexponering för lågfrekventa elektromagnetiska fält är omdiskuterade. Det finns studier som talar för samband med can-

cer, främst leukemi och hjärntumörer eller med utveckling av demens. Men flertalet publicerade studier anses tala emot sådana samband. Samtidigt är befolkningens exponering för vissa typer av fält alltför kort för att frågan skall kunna avgöras med full säkerhet. Det är möjligt att reducera exponeringen för strålning (mikrovågor) från mobiltelefoner mot huvudet 50–100 ggr (till 1/50–1/100) genom att använda s.k. *handsfree*-utrustning i stället för att hålla telefonen mot örat.

Några rekommendationer om meningsfulla riktade hälsokontroller av exponerade för elektromagnetiska fält kan inte ges i dagsläget. Personer som känner besvär i närheten av elektrisk utrustning, ”el-känslighet”, bör utredas medicinskt bland annat för att utesluta andra behandlingsbara sjukdomar.

Som framgått föreslås i motion 2003/04:A282 (mp) särskilda gränsvärden för elektromagnetiska fält avseende vissa yrkesgrupper. Enligt AV finns inga skäl för att ange olika gränsvärden för skilda yrkesgrupper. Rapporter som indikerar ett samband mellan kromosomförändringar hos exempelvis lokförare har inte bekräftats av senare studier. I fråga om behovet av forskning, vilket tas upp i samma motion, anser medicinsk expertis inom AV att ett bättre kunskapsunderlag behövs främst för att få en bättre grundläggande förståelse för hur elektromagnetiska fält växelverkar med våra kroppar.

Med anledning av motion MJ509 (mp) bör återigen framhållas att utskottet delar AV:s uppfattning att den av myndigheterna antagna försiktighetsprincipen bör tillämpas.

Att vidta mer långtgående åtgärder än så för att minimera elektromagnetiska fält på en arbetsplats och komma ned till värden som ligger långt under vad som kan betraktas som normalt är dock enligt AV inget som reservationslöst kan rekommenderas. Besvär av den karaktär som rapporteras vid elkänslighet kan nämligen uppkomma till följd av en rad olika påfrestningar av såväl fysisk art (temperaturförhållanden, irriterande damm, giftiga gaser, fysisk belastning) som av psykologisk karaktär (oro, stress). Personer med sådana besvär bör därför enligt medicinsk expertis inom AV i första hand få individuellt anpassad hjälp med eventuell sanering av arbetsmiljön med avseende på alla dessa faktorer, en medicinsk bedömning för att inte förbise alternativa förklaringar till besvären samt olika personliga stödåtgärder som innefattar största respekt för den drabbades situation.

I detta sammanhang kan också nämnas att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) av regeringen fått i uppdrag att bevaka forskning om elöverkänslighet. Inom ramen för detta uppdrag ska rådet vartannat år dokumentera och rapportera om kunskapsläget. Den senaste rapporten, *Forskning om elöverkänslighet och andra effekter av elektromagnetiska fält*, lämnades i januari 2005. Rapporten finns publicerad på FAS hemsida.

Utifrån vad som redovisats i detta betänkande drar utskottet slutsatsen att betydande nationell och internationell uppmärksamhet ägnas åt att kartlägga förekomsten av risker med elektromagnetiska fält liksom åt forskning på området. Utskottet konstaterar att försiktighetsprincipen innebär att nödvändiga åtgärder ska vidtas i takt med att eventuella risker identifieras. Motioner-

na 2003/04:A282 yrkandena 1–3 (mp) och MJ509 yrkande 12 (mp) avstyrks av utskottet.

Isocyanater

Motioner

Vänsterpartiet efterfrågar i motion 2003/04:A205 yrkandena 1 och 2 en kartläggning av forskningsläget beträffande isocyanater i Sverige och omvärlden och en återredovisning till riksdagen av resultaten av kartläggningen. En nationell samordnare för isocyanatforskningen bör utses och årligen rapportera om forskningsläget.

I motion A299 yrkandena 1–3 anser *Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v)* att AV bör få i uppdrag att ta fram underlag till gränsvärden för små partikelburna isocyanater. En förändrad syn på partikelburna isocyanater måste komma till uttryck i form av ändrad lagstiftning. Ackumulation i kroppen måste mätas. AV måste också få i uppdrag att revidera hårdplastföreskrifterna så att dessa beaktar kraven på enhetliga mätmetoder samt avskilda arbetsplatser med undertryck i samband med exponering för isocyanater i verkstäder. Motionärerna anser också att en ny strategi bör utarbetas för hur problemen kring användningen av isocyanater långsiktigt ska bemästras.

Bakgrund

Isocyanater är en grupp kemiska ämnen som används i stora volymer och inom många branscher. De används vid framställning av polyuretanplaster (skum, färg, lack, lim). Sådana plaster används i t.ex. möbler, bilinredningar och elektronikvaror. Det är vid tillverkning eller vid stark uppvärmning av sådana plaster som exponering kan ske.

Isocyanater medför allvarliga hälsomässiga risker i form av bl.a. risk för sensibilisering (besvär till följd av överkänslighet) och allergi. Hälsoriskerna uppkommer framför allt vid inandning i form av ånga, damm eller dimma. Inandning kan orsaka slemhinneirritation med symtom som liknar astma eller luftrörskatarr samt försämrad lungfunktion. Isocyanater kan också verka irriterande på ögon, hud och andningsvägar. Isocyanatastma, som tillsammans med mjöldammsastma utgör de dominerande formerna av yrkesastma, är ofta långvarigt bestående.

Forskning om isocyanater bedrivs vid flera olika svenska institutioner och forskningsinstitut. I korthet har forskningen enligt uppgift från AV haft följande huvudinriktning. Vid Yrkes- och miljömedicinska kliniken i Lund har den huvudsakligen koncentrerats kring olika biologiska effekter och hur exponering för diisocyanater ska kunna påvisas genom provtagning av blod och urin. Vid Stockholms universitet har forskningen framför allt avsett utveckling av analytiska metoder och provtagning där metodutvecklingen främst utförts vid universitetets filial i Hässleholm. Vid Arbetslivsinstitutet i Norr (Umeå) har arbetet inriktats på att ta fram ändamålsenlig utrustning för fält-

mässig provtagning. Vid Yrkes- och miljömedicinska kliniken vid Universitetssjukhuset i Örebro har man under det senaste året kartlagt sambandet mellan exponering för s.k. monoisocyanater inom gjuteribranschen och sjukdomsbesvär till följd av detta. Vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) i Umeå har djurexperimentell forskning utförts för att kartlägga biologiska effekter av isocyanasyra.

Enligt AV har all ovannämnd forskning utgjort ett värdefullt underlag för AV och kompletterat de kunskaper om isocyanater som verket inhämtat från andra källor. På flertalet forskningsområden rörande isocyanater behövs enligt AV ytterligare insatser. Det gäller exempelvis utvecklande av användbara exponeringsprovtagare för fältbruk, kunskaper om sambandet mellan exponering och sjukdom och, i fråga om lågmolekylära monoisocyanater, kunskaper om samband mellan exponering och biologisk effekt. Forskning behövs också om långsiktiga effekter liksom om risken för sensibilisering och allergi.

Utskottets ställningstagande

Arbetsmarknadsutskottet har på senare år uppmärksammat frågor om *isocyanatforskning*. I betänkande 2001/02:AU4 framhöll utskottet att man såg isocyanaterna som ett mycket allvarligt arbetsmiljöproblem. Utskottet fann det angeläget att fästa uppmärksamhet på de risker som är förknippade med användningen.

I samband med budgetbehandlingen de senaste åren har utskottet ställt sig bakom förslag om medelansvisning till isocyanatforskning. För år 2003 anvisade riksdagen 6,7 miljoner kronor under anslaget 23:2 Arbetslivsinstitutet för att säkerställa viss isocyanatforskning i Hässleholm (prop. 2002/03:1 utg.omr. 14, bet. 2002/03:AU2, rskr. 2003/04:79). Totalt har årligen 3,35 miljoner kronor betalats ut under 2003 och 2004. Verksamheten i Hässleholm bedrivs sedan 2003 under ledning av Stockholms universitet.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2005 har riksdagen i december 2004 beslutat att isocyanatforskning i Hässleholm under 2005 ska fortsätta att bedrivas under ledning av Stockholms universitet. Totalt har 3,35 miljoner kronor anslagits för verksamheten under 2005 (prop. 2004/05:1 utg.omr. 16, bet. 2004/05:UbU1, rskr. 2004/05:124). Regeringen avser enligt budgetpropositionen att tillföra den särskilda isocyanatforskningen i Hässleholm 3,35 miljoner kronor per år också efter 2005. Som redovisats ovan bedrivs isocyanatforskning även på flera andra håll i Sverige.

Vänsterpartiet har som framgått i motion 2003/04:A205 föreslagit bl.a. en kartläggning av forskningsläget beträffande isocyanater. I den enskilda motionen A299 (v) föreslås en långsiktig strategi för att bemästra problemen med isocyanater.

Utskottet konstaterar att kartläggning av forskningsläget ingår i förberedelserna för revidering av arbetsmiljöföreskrifterna om hygieniska gränsvärden, vilka omarbetas ungefär vart fjärde år.

I betänkande 2002/03:AU5 (s. 18–19) har utskottet redovisat huvuddragen i de arbetsformer som tillämpas vid utarbetandet av hygieniska gränsvärden.

Den kriteriegrupp inom Arbetslivsinstitutet som på begäran av AV tar fram vetenskapligt underlag för föreskrifterna om hygieniska gränsvärden studerar inte enbart den forskning som genomförts i Sverige utan genomför också litteraturstudier avseende internationell forskning och går igenom kriteriedokument framtagna av exempelvis Världshälsoorganisationen, EU-organ och amerikanska miljömyndigheter. I kriteriegruppen ingår ett tjugotal personer, varav flertalet representerar svenska forskningsinstitutioner och olika vetenskapliga discipliner. Även fackliga företrädare ingår i gruppen. Representanter för AV är adjungerade dit.

Kriteriegruppen har nyligen insamlat och utvärderat information om isocyanater. Gruppens slutsatser om isocyanater, liksom om andra ämnen, sammanfattas i ett vetenskapligt underlag som årligen publiceras i en samlingsvolym i Arbetslivsinstitutets publikationsserie *Arbete och Hälsa*. Underlagen kan uppdateras på begäran av AV när ny kunskap tillkommit. Fortlöpande förs en dialog mellan AV och kriteriegruppen så att båda parter är informerade om när ny kunskap finns att tillgå.

Slutsatserna från kriteriegruppen utgör ett av flera underlag när AV utformmar ett förslag till hygieniskt gränsvärde med tillhörande konsekvensbeskrivning. Om det förflutit en tid sedan kriteriegruppens rapport publicerades kan uppgifterna kompletteras med slutsatser från nya forskningsrön. AV väger i sin konsekvensbedömning även in faktorer av ekonomisk och teknisk art. Konsekvensbedömningarna publiceras i AV:s rapportserie som finns tillgänglig på verkets hemsida.

Enligt utskottet ligger det ovan beskrivna tillvägagångssättet i linje med vad Vänsterpartiet föreslagit om kartläggning av isocyanatforskningen. Utskottet kan konstatera att hälsoproblemen kring isocyanater är väl uppmärksammade inom forskning och föreskriftsarbete, även om ytterligare kunskapsunderlag behövs.

Det är enligt utskottet av stort värde att beslutsprocessen kring föreskriftsarbetet och det vetenskapliga underlaget för detta präglas av så stor öppenhet som möjligt, bl.a. genom den ovan beskrivna publiceringen. Utskottet kan inte se att någon särskild återrapportering till riksdagen om forskningsresultat kring isocyanater är behövlig. Inte heller är utskottet berett att föreslå något tillkännagivande om tillsättande av en nationell samordnare av isocyanatforskningen. Enligt vad utskottet inhämtat är de olika forskningscenter i Sverige som bedriver isocyanatforskning inte i första hand konkurrenser utan utgör snarare komplement till varandra. Det måste enligt utskottet vara de anslagsbeviljande organen som utifrån bl.a. sin överblick över nationell och internationell forskning gör en bedömning av forskningsprojektens vetenskapliga kvalitet och relevans. Utskottet kan inte heller ställa sig bakom förslaget om ett tillkännagivande från riksdagen om en särskild strategi avseende användningen av isocyanater.

Beträffande förslaget i motion A299 (v) som rör *gränsvärden för små ultrafina partiklar/partikelburna isocyanater* har utskottet från AV erfarit att kunskapen är otillräcklig om effekterna dels av partiklar, dels av de höga

koncentrationer av isocyanater som kan uppstå under mycket kort tid (exponeringstoppar) vid exempelvis svetsning. Forskning pågår inom området. I AV:s förslag till nya hårdplastföreskrifter finns en varning för sådana exponeringstoppar.

Så kallade heta arbeten i bl.a. billack kan medföra sönderdelning och höga halter av gaser och partiklar. Dessa partiklar uppträder på liknande sätt som gaser, och därav följer enligt AV att samma försiktighetsåtgärder ska vidtas som i fråga om gaser, dvs. åtgärder i form av punktutsug, allmänventilation och i sista hand användning av personligt andningsskydd.

Det saknas i dagsläget kunskap om ultrafina partiklar bildade av isocyanater är farligare än motsvarande isocyanater i gasform. Forskning om detta pågår på flera håll i världen, men i dagsläget är kännedomen om effekterna otillräcklig, och det saknas enligt AV underlag för gränsvärden för små partikelburna isocyanater.

När det gäller motionsförslaget om att AV vid revidering av hårdplastföreskrifterna bör införa krav på *enhetliga* mätmetoder och avskilda arbetsplatser anser kemisk expertis inom AV att det inte är lämpligt att i föreskrifterna ställa krav på vissa enhetliga mätmetoder. Det finns enligt vad utskottet under hand erfarit från AV flera metoder för mätning av isocyanater, och dessa är lämpliga i olika provtagningssituationer. Att föreskriva viss mätmetod skulle dessutom hämma utvecklingen av nya och förbättrade mätmetoder. Inför varje ny utgåva av föreskrifterna om hygieniska gränsvärden och åtgärder mot luftföroreningar gör Arbetslivsinstitutet en genomgång av lämpliga mätmetoder och lämnar rekommendationer om sådana. Rekommendationer om mätning av olika agens i arbetsmiljön publiceras i institutets skriftserie Arbete och Hälsa.

I ett motionsförslag förordas avskilda arbetsplatser med undertryck. Kemisk expertis inom AV bedömer detta som en lösning bland andra i syfte att säkerställa att luftföroreningar inte sprids i arbetsmiljön. Enligt vad utskottet inhämtat från AV rekommenderas flera andra och bättre lösningar, bl.a. ventilerande verktyg, i det förslag till revidering av föreskrifter om hårdplaster som förbereds inom verket.

Med hänvisning till pågående forskning och föreskriftsarbete kan något initiativ från utskottets sida inte anses påkallat. Utskottet avstyrker motionerna 2003/04:A205 yrkandena 1 och 2 (v) och A299 yrkandena 1–3 (v).

Andra kemiska ämnen m.m.

Motioner

Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v) anser i motion 2003/04:A260 att regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter, däribland AV, att bättre samordna, utvärdera och kartlägga forskning och utbildning om kemiska hälsorisker. Detta arbete bör ha ett tydligt genderperspektiv.

Användningen av bekämpningsmedlen Cyber Plus och Merit Forest WG bör förbjudas enligt *Per Erik Granström och Kurt Kvarnström (båda s)* i motion A379. De aktuella medlen, som används som skyddsmedel mot insekter vid skogsplanering, bör ersättas av medel med bättre egenskaper beträffande yttre miljö och arbetsmiljö.

I motion A382 tar *Per Erik Granström och Anneli Särnblad (båda s)* upp arbetsmiljöproblem i samband med avloppsarbete och förespråkar införande av gränsvärden för endotoxiner.

Utskottets ställningstagande

I motion 2003/04:A260 (v) tar motionärerna upp behovet av *samordning, utvärdering och kartläggning av forskning och utbildning om kemiska hälsorisker*.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att de fysiska och kemiska arbetsmiljöproblemen inte är undanröjda. Det är en uppfattning som delas också av AV. Visserligen har åtgärder mot sådana arbetsmiljöproblem vidtagits och många produkter blivit säkrare, men detta har enligt verket ibland invagat användare och andra i arbetslivet i en falsk känsla av säkerhet och lett till att man på arbetsplatser upphört att inhämta information och göra undersökningar om kemiska hälsorisker.

Att de kemiska arbetsmiljöproblemen inte är undanröjda kan illustreras med uppgifter från den omfattande kontroll av hanteringen av kemikalier som AV genomförde i en särskild kampanj den 20 och 21 oktober 2003. Två av tre besökta arbetsplatser hade brister i sin hantering av kemikalier, visar en sammanställning av de drygt 1 800 inspektioner som verket genomförde under de båda dagarna.

De vanligast förekommande bristerna enligt AV:s kontroller var att riskbedömningar saknades eller var ofullständiga, att inga eller otillräckliga åtgärder vidtagits efter att riskbedömningar genomförts och att ingen eller otillräcklig dokumentation gjorts av riskbedömningar. Verket ställde 2 600 krav på dessa tre områden. Drygt 600 krav gällde avsaknad av s.k. säkerhetsdatablad. Cirka en fjärdedel av kraven avsåg de förteckningar över farliga ämnen som ska finnas på arbetsplatsen och som ska vara aktuella. Resultatet av inspektionerna redovisades vid AV:s s.k. Arbetsmiljöriksdag 2003, vilken samarrangerades med det svenska nätverket för Europeiska arbetsmiljöbyrå i Bilbao ("EU:s arbetsmiljöbyrå").

Enligt utskottet illustrerar resultaten av denna samordnade inspektionsinsats tydligt att det fortfarande finns betydande problem kring hanteringen av farliga ämnen i arbetslivet.

När det gäller toxikologisk och yrkeshygienisk forskning har AV, enligt vad utskottet inhämtat vid underhandskontakt, i en rad sammanhang påtalat behovet av sådan. Det har skett bl.a. i remissvaret på Kemikalieutredningens betänkande *Varor utan faror* (SOU 2000:53). AV bedömer att det i arbetslivet finns stor kunskapsbrist när det gäller toxiska effekter av bl.a. organiska äm-

nen. Det finns ett omfattande behov av både toxikologisk och miljökemisk grundforskning på arbetsmiljöområdet. Det gäller bl.a. grundläggande forskning om ännens metabolism (omvandling) och om samverkande och bestående effekter av låga doser. Man vet i dag för lite för att kunna bedöma t.ex. om en låg exponering av en diffus blandning av kemiska ämnen under fosterutvecklingen kan påverka hälsan senare under livet.

Av intresse i detta sammanhang är att regeringen i Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2005 angivit att myndigheten ska ha ett system för samordning och uppföljning av miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, som involverar berörda myndigheter och andra aktörer. Kemikalieinspektionen ska avrapportera till regeringen hur samordningen genomförs.

Metodutveckling är viktig för att relevant forskning ska kunna utföras men också för att få ett bra underlag för riskbedömning. Det finns enligt kemisk expertis inom AV ett stort behov av metodutveckling och utbildning i att genomföra yrkeshygieniska mätningar på arbetsplatser.

För många ämnen finns yrkeshygieniska gränsvärden. Genom mätningar på arbetsplatserna ska man kontrollera att arbetstagarna inte exponeras för skadliga halter av sådana ämnen. Yrkeshygieniska mätningar på arbetsplatserna har dock blivit mindre vanligt förekommande, uppger AV. Också antalet personer med mätteknisk kompetens har blivit mindre samtidigt som det inte längre bedrivs någon mätteknisk utbildning. Detta leder till bristande kunskaper om risksituationen för arbetstagare men också till att det saknas kunskaper om exponering, vilket i sin tur försvårar exponeringsbedömningar och epidemiologiska studier.

Företrädare för AV har bl.a. vid ett särskilt anordnat seminarium tagit upp problemen kring yrkeshygieniska mätningar med representanter för arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer, intresseföreningar och Arbetslivsinstitutet.

Det kan nämnas att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) och Vinnova i sina regleringsbrev för 2005 fått i uppdrag att fördjupa sitt samarbete om forskning och utveckling inom arbetslivsområdet. Uppdraget inkluderar såväl informationsutbyte som annan samverkan. Myndigheterna ska vidare överblicka arbetslivsområdet i syfte att fånga upp nya kunskapsbehov och nya forsknings- och utvecklingsområden. Motsvarande uppdrag fanns också i de båda myndigheternas regleringsbrev för 2004, och detta avrapporterades under rubriken *Arbetslivsforskning i Sverige. Kort historik, nuläge och framtida inriktning*. Avrapporteringen finns på Fas hemsida.

Utskottet vill mot bakgrund av det anförda understryka vikten av att det även fortsättningsvis riktas uppmärksamhet mot toxikologiska och kemiska hälsorisker i arbetsmiljön, såväl för kvinnor som för män. Det kan konstateras att regeringen redan till några myndigheter lämnat uppdrag som är relevanta i sammanhanget. Utskottet förutsätter att både regeringen och berörda myndigheter noga följer och uppmärksammar behov av FoU-insatser m.m.

Något uttalande utöver detta kan inte anses påkallat. Utskottet avstyrker motion 2003/04:A260 (v).

När det gäller *hälsoeffekter till följd av användning av insektsbekämpningsmedlen* Cyber Plus och Merit Forest WG är det Kemikalieinspektionen som fattar beslut om godkännande. Enligt uppgift från AV har inspektionen inte motsatt sig användningen av preparaten i avvaktan på att alternativa metoder för insektsbekämpning utvärderas. Enligt AV:s bedömning innebär Kemikalieinspektionens beslut att användningen av medlen är omgärdad av stränga hanteringsvillkor, och användning är tillåten endast fram till den 31 december 2005. För att arbeta med cypermetin, som ingår i medlen, krävs särskild utbildning.

AV har i sitt remissvar 2002 till Kemikalieinspektionen inte motsatt sig godkännande av Cyber Plus med den begränsning av användningsområde som inspektionen angett. I remissvaret konstaterade dock AV att den aktiva beståndsdel i Cyber Plus, cypermetrin, har kraftigt hud- och ögonirriterande effekt samt är starkt hudsensibiliserande (kan ge upphov till överkänslighet).

Utskottet vill här erinra om vad som sägs i AML 3 kap. 2 § om att en utgångspunkt för förebyggande åtgärder ska vara att allt som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för sådant undanröjs. I likhet med AV ställer sig utskottet positivt till att alternativa bekämpningsmedel med bättre arbetsmiljöegenskaper utvecklas. Utskottet finner dock inte anledning att föreslå något tillkännagivande i den aktuella frågan utan avstyrker motion A379 (s).

I motion A382 (s) behandlas arbetsmiljöproblem i samband med avloppsarbete och införande av *gränsvärden för endotoxin*.

Vid avloppsarbete förekommer en mängd olika agenser av både kemiskt och biologiskt ursprung. Endotoxin är exempel på en sådan agens. Det förekommer också i en rad andra miljöer, t.ex. inom lantbruket och i fordonstvättar.

Enligt vad utskottet erfarit ingår endotoxin bland de nya ämnen som enligt ett förslag från AV ska prioriteras i kommande gränsvärdesarbete. Förslaget till föreskrifter har under 2004 remitterats till bl.a. arbetsmarknadens parter och de yrkesmedicinska klinikerna. AV avser att utifrån vad som är känt om endotoxin ta fram ett kriteriedokument som underlag för ett eventuellt beslut om ett hygieniskt gränsvärde för denna agens. Verket bedriver för närvarande projekt för utvärdering av provtagningsmetoder för luftburna endotoxiner i arbetsmiljöer med fuktig aerosol.

Vid avloppsarbete finns det förutom endotoxin många andra risker som man kan behöva skydda sig mot. Flera olika regler från AV gäller för avloppsarbete, eller skydd mot biologiska och kemiska agenser, där de viktigaste är föreskrifterna om avloppsanläggningar (AFS 1984:15), biologiska ämnen (AFS 1987:12) och kemiska arbetsmiljörisker (AFS 2000:4). Enligt uppgifter som utskottet inhämtat pågår inom AV en utvärdering av föreskrifterna om avloppsanläggningar, och arbetet med att ändra föreskrifterna om biologiska ämnen slutförs inom kort. En vanlig orsak till besvär vid avlopps-

arbete är enligt AV att reglerna inte följs och att relevanta förebyggande åtgärder inte vidtas.

Utskottet, som konstaterar att de aktuella arbetsmiljöproblemen kring avloppsarbete och endotoxin har uppmärksammats av AV, avstyrker motion A382 (s).

Arbetsmiljöförhållanden i viss bransch eller för viss grupp m.m.

Motioner

I fyra motioner behandlas frågor om alkohol och andra droger och arbete.

Kristdemokraterna konstaterar i motionerna 2003/04:A309 yrkande 11 respektive A354 yrkande 10 att det finns en bred uppslutning kring målet att arbetslivet ska vara drogfrött. På många arbetsplatser finns en väl fungerande verksamhet för att fånga upp arbetskamrater med alkohol- och drogproblem. Denna bör spridas till fler arbetsplatser.

Tina Acketoft (fp) begär i motion A348 en klargörande översyn av det juridiska ansvaret för vårdanställdas rehabilitering vid missbruk av läkemedel. Motionären pekar på att Arbetsmiljöverket (f.d. Arbetarskyddsstyrelsen) utfärdat föreskrifter där det anges att arbetsgivaren ska ha de rutiner som behövs för en fungerande verksamhet med arbetsanpassning och rehabilitering. Detta ska avse även missbruk av alkohol och andra berusningsmedel, exempelvis läkemedel.

Krav på alkoholtest på läkare före operationer skulle enligt *Kenneth Lantz (kd)* i motion A244 skapa större trygghet för hela vården.

Hillevi Larsson (s) anser i motion 2003/04:A311 yrkandena 1–3 att en bred översyn bör övervägas av au pair-verksamheten i Sverige och omfattningen av eventuell svart verksamhet. Det bör klargöras vilken kontrollinstans som ska garantera efterlevnaden av reglerna på området. Information bör lämnas på olika språk om rättigheterna för utländska personer verksamma som au pair i Sverige.

Personal i processindustrier bör enligt *Jan-Olof Larsson (s)* i motion A223 ges möjlighet till säkerhetsutbildning för att kunna hantera driftstörningar. Utbildningen, som bör ha liknande karaktär som den som ges inom kärnkraftsindustrin, föreslås vara en förutsättning för att miljötillstånd ska beviljas.

I motion 2003/04:A275 av *Rigmor Stenmark (c)* hävdas att fordonet – exempelvis bussen, bilen eller tåget – i dag inte klassas som yrkesförarens arbetsplats. Enligt motionären kan AV inte kräva av en arbetsgivare att problem med alltför hög inomhustemperatur i fordonet åtgärdas eftersom det är den depå där föraren är anställd som räknas som arbetsplats.

Utskottets ställningstagande

När det gäller *alkohol och droger i arbetslivet* delar utskottet Kristdemokraternas uppfattning att målet måste vara ett drogfritt arbetsliv. På sin hemsida konstaterar AV att alkohol- och drogmissbruk dessvärre är vanligt i arbetslivet och att en påverkad person kan vara en allvarlig arbetsmiljörisk för sig själv och andra.

Försämrade arbetsinsatser, ökad frånvaro eller ett ändrat beteende på annat sätt är enligt AV tecken som kan vara viktiga att uppmärksamma hos arbetstagare och arbetskamrater eftersom de kan vara relaterade till alkohol- eller drogmissbruk.

Arbetsgivarens rutiner för arbetsanpassning och rehabilitering ska gälla även insatser vid alkohol- och drogmissbruk. Detta framgår av AV:s föreskrifter (AFS 1994:1) Arbetsanpassning och rehabilitering. Arbetsgivaren ska också göra klart vilka interna regler och rutiner som gäller om en arbetstagare är påverkad av alkohol eller andra droger på arbetet.

Det kan enligt AV vara lämpligt att ta fram ett handlingsprogram för hur olika missbruksproblem ska hanteras. I ett sådant program bör också en tydlig alkohol- och drogpolicy finnas med. AV anser att det av handlingsprogrammet bör framgå hur arbetsledningen kan arbeta förebyggande genom t.ex. informationsmaterial, arbetsplatsträffar, utbildningar och organiserad stödverksamhet. Det bör också granskas vilken beredskap som arbetsplatsen har när det gäller omhändertagande i samband med missbruk.

Enligt AV kan arbetets organisation och innehåll vara en orsak till missbruk. Därför kan det när arbetet planeras vara viktigt att ta hänsyn till sådant som skiftarbete, stress, arbetsuppgifternas krav, sociala kontakter, arbetsförhållanden och tillgång till alkohol och droger.

I sammanhanget kan den partsgemensamma organisationen Alna nämnas. Alna strävar efter en drogfri arbetsplats och ger genom råd, stöd och utbildning hjälp till företag och organisationer att hantera alkohol- och drogfrågor på arbetsplatsen. Grundtanken är att den som har missbruksproblem ska få hjälp att lämna sitt missbruk men ska kunna stanna kvar på sitt arbete. Alna arbetar både förebyggande och ger akut hjälp.

Ett annat exempel på partsgemensamma insatser mot droger är skriften *Strategier för en drogfri arbetsplats* som givits ut av Prevent, en organisation med Svenskt Näringsliv, LO och PTK som huvudmän. I skriften finns konkreta råd om hur företaget kan utarbeta mål, policy och handlingsplan mot droger på arbetsplatsen.

När det gäller motion A244 (kd) om behov av *alkoholtester på läkare före operationer* har utskottet erfarit från Socialstyrelsen att något sådant behov varken framkommit i Sverige eller internationellt. Samma uppfattning har framförts av AV.

Självklart förekommer det inom sjukvården, liksom på andra håll i arbetslivet, att enskilda individer har alkohol- eller andra drogproblem. När det gäller opererande läkare får det enligt utskottet förutsättas att arbetsledare

eller kolleger i arbetslaget uppmärksammar tecken på problem av denna karaktär. Det får då bli arbetsgivaren som, inom ramen för dennes arbetsledningsrätt, får avgöra vilka åtgärder som behöver vidtas.

Det finns ingen lagreglering i fråga om tillåtligheten att genomföra drogtest, vilket utskottet konstaterade i betänkande 2003/04:AU4. Har inte frågan reglerats i avtal måste den enligt Arbetsdomstolens praxis under vissa förutsättningar anses ingå i arbetsgivarens arbetsledningsrätt.

En statlig utredning, den s.k. Integritetsutredningen, har i betänkandet *Personlig integritet i arbetslivet* (SOU 2002:18) föreslagit en helt ny lag om skydd för den personliga integriteten. Efter remissbehandling bereds frågan i Regeringskansliet. Från EU-kommissionens sida har man i det förslag till ny social agenda för unionen som lades fram den 9 februari 2005 aviserat ett initiativ om skydd av arbetstagares uppgifter. Kommissionen avser att under 2005 lägga fram ett sådant förslag som innefattar frågor om integritet i arbetslivet.

Utskottet kan inte se att det skulle finnas något allmänt behov av drogtest i arbetslivet och avstyrker motion A244 (kd). Också motionerna 2003/04:A309 yrkande 11 (kd), A348 (fp) och A354 yrkande 10 (kd) avstyrks av utskottet, detta med hänvisning till vad som redovisats ovan med anledning av motionsförslagen om alkohol och droger i arbetslivet.

Som framgått tas arbetsförhållanden m.m. i samband med *au pair-arbete* upp i motion 2003/04:A311 (s).

I ett svar den 12 mars 2003 från statsrådet Hans Karlsson med anledning av en skriftlig fråga i riksdagen konstaterade statsrådet att bestämmelser om *au pair*-anställdas arbetsmiljö finns i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete. Lagen innehåller bestämmelser om arbetstid och skydd mot ohälsa m.m. Dessutom innehåller den bestämmelser om ingående och upphörande av anställningsavtal m.m. och om tillsyn. Arbetsmiljöverket är tillsynsmyndighet. Enligt bestämmelsen om tillsyn i lagens 15 § gäller att undersökning på arbetsställe endast ska ske på begäran eller om det finns någon annan särskild anledning. Statsrådet framhöll i sitt ovannämnda svar att eftersom rutinbesök i hem utan särskild anledning redan av resursskäl är otänkbara spelar inskränkningen enligt 15 § knappast någon praktisk roll. I praktiken fordras under alla omständigheter att någon påtalar ett missförhållande för att tillsynsmyndigheten ska kunna ingripa.

Statsrådet Karlsson menade att även om arbetsmiljöregler och arbetstidsregler för de *au pair*-anställda alltså finns utgör det ett problem att reglerna inte följs och att myndigheterna inte känner till var missförhållandena finns. Att finna en praktisk lösning på detta är, enligt statsrådet, tyvärr inte helt lätt. Han ansåg dock att en förbättring borde kunna åstadkommas genom bättre information till dem som söker *au pair*-anställning om deras rättigheter och om att de kan vända sig till AV om arbetsförhållandena avviker från gällande bestämmelser.

Utskottet delar statsrådet Karlssons uppfattning om behovet av lättillgänglig information till utländska arbetssökande respektive arbetstagare om rättigheterna i svenskt arbetsliv. Enligt vad utskottet erfarit vid kontakter med Näringsdepartementet har AV och Migrationsverket i februari 2005 påbörjat diskussioner om hur en förbättrad information till dem som söker eller har en au pair-anställning skulle kunna utformas. Utskottet förutsätter att de inledda diskussionerna skyndsamt leder till konkret resultat.

I anslutning till vad som anförts här om au pair-arbete bör nämnas att det i det tidigare nämnda uppdraget om en översyn (dir. 2004:91) av vissa delar av AML ingår att pröva lämpligheten av att upphäva undantaget i AML när det gäller arbete i arbetsgivarens hushåll. Om ett upphävande av undantaget föreslås, ska utredaren lämna förslag om nödvändiga ändringar i lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete.

Arbetsmarknadsutskottet avstyrker med det anförda motion 2003/04:A311 yrkandena 1–3 (s).

Med anledning av förslagen i motion A223 (s) om att det behövs nya regler avseende *säkerhetsutbildning för personal i processindustrier* anför utskottet följande.

I 3 kap. 3 § AML sägs att ”arbetsgivaren skall se till att arbetstagaren får god kännedom om de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, och att arbetstagaren upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. Arbetsgivaren skall förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs och vet vad han har att iaktta för att undgå riskerna i arbetet.” Genom en ändring av AML som trädde i kraft den 1 augusti 2002 (prop. 2001/02:145, bet. 2001/02:AU9, rskr. 2001/02:282) sägs i 3 § också att ”arbetsgivaren skall se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall.”

I AV:s föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) ställs krav på att arbetsgivaren ska genomföra riskbedömningar och utifrån detta vidta tillräckliga åtgärder. I detta ingår bl.a. att arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna har de kunskaper som är nödvändiga. Hur detta ska ske är en fråga för arbetsgivaren.

När det gäller säkerhet i processindustrier kan också hänvisas till AV:s föreskrifter Arbete med underhåll av teknisk anordning (AFS 1991:6), som ger vägledning för alla former av underhållsarbete, respektive Förebyggande av allvarliga kemikalieolyckor (AFS 2001:10).

Den sistnämnda föreskriften syftar till att förebygga olyckor inom industrier med farliga kemikalier, gift eller brandfarliga och explosiva ämnen. Föreskriften är enligt AV tillämplig vid ca 300 företag i Sverige där man bedriver verksamhet i raffinaderier och kemiska processanläggningar. I den ställs krav på att företagen ska utarbeta ett handlingsprogram för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor. Ungefär 140 av de ca 300 företagen ska sända in sina handlingsprogram mot kemikalieolyckor till AV för granskning. Verkets granskning omfattar bl.a. rutiner för underhåll och genomförande av

utbildning av operatörer, underhållspersonal m.fl. personalkategorier. Enligt vad AV uppger genomförs inspektioner minst en gång per år hos de ca 140 företag som har särskilda krav på sina handlingsprogram. Då kontrolleras med hjälp av särskilda checklistor om företagen lever upp till vad som krävs enligt regelverket.

Enligt 4 kap. 2 § AML kan AV meddela direkt straffsanktionerade föreskrifter med krav på tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav när det gäller arbetsprocesser, arbetsmetoder, anläggningar, tekniska anordningar eller farliga ämnen. Dåvarande Arbetarskyddsstyrelsen framhöll i en skrivelse till regeringen 1999 att det finns behov av att i vissa fall kunna meddela regler med krav på viss utbildning eller kompetens. I avsiktsförklaringen Ett hälsosammare arbetsliv (se avsnittet Förebyggande åtgärder i övrigt, skyddsombudsverksamhet m.m.) uttalades att arbetsorganisation och ledarskap är centrala för arbetsmiljön och att mallar för utbildning i systematiskt arbetsmiljöarbete och för chefsutbildning därför ska utarbetas.

I direktiven till utredningen (dir. 2004:91) om översyn av vissa delar av AML sägs att en fråga som möjligen kan bli aktuell är om krav på certifikat eller annat kunskapsbevis ska kunna ställas för att få utföra visst slag av arbete. Man kan också tänka sig att ett krav på utbildning kombineras med krav på certifikat för den som är utbildare. Som nämnts tidigare i betänkandet ingår i utredningsuppdraget att överväga om det bör införas ett bemyndigande för AV att meddela föreskrifter om krav på utbildning eller kompetens.

Motion A223 (s) avstyrks av utskottet med hänvisning till att något särskilt initiativ inte kan anses påkallat.

Frågor rörande *yrkesförarens arbetsmiljö* – och då främst problem med värme i fordonet – behandlas i motion 2003/04:A275 (c).

Enligt vad utskottet erfarit har också frågan om temperaturförhållanden i fordon uppmärksamats av AV. Frågeställningar av denna art har också tagits upp i överklagningsärenden som för närvarande bereds i Regeringskansliet.

Av AV:s verksamhetsprogram för 2004–2006 framgår att drygt 260 000 personer är sysselsatta inom områdena transport och kommunikation. De största arbetsmiljöproblemen i branscherna utgörs av belastningar, stress, trafikolyckor samt hot och våld. AV:s tillsynsstrategi inriktas på att få arbetsgivare att systematiskt undersöka risker för ohälsa och olycksfall i samband med stress och belastning, hot och våld samt trafiksäkerhet. Riskbedömningarna ska dokumenteras och leda till åtgärder så att ohälsa och olyckor förebyggs. Tillsynen ska också inriktas på att få samordningsansvariga att klargöra de ansvarsförhållanden och regler som gäller vid transportterminaler eller depåer.

Vid ett möte som sammankallats av AV har företrädare för verket och flera bussföretag diskuterat värmebelastningen för bussförare och åtgärder för att komma till rätta med problemet. Vid mötet redovisades resultat från en enkät

bland bussförare som bl.a. visade att nästan alla uppgav sig vara kraftigt besvärade av värme under sommartid. Där redogjorde också representanter för bussföretag för åtgärder i syfte att förbättra arbetsmiljön för bussförare, exempelvis genom fler och tätare raster, tillhandahållande av lättare klädsel, installation av fläktar m.m. AV har även inhämtat forskningsresultat om de aktuella frågeställningarna.

I sitt yttrande till Näringsdepartementet med anledning av ett av de ovan nämnda överklagningsärendena anför AV bl.a. följande:

En bussförare ska vara ständigt uppmärksam, ha bra omdöme och fatta snabba beslut. Arbetet är av sådan art att brister i uppmärksamhet och omdöme kan få allvarliga konsekvenser. Av utredningen i ärendet framgår att busschaufförerna oftast upplever arbetsmiljön som påfrestande under sommarhalvåret p.g.a. klimatet. Bussförare är emellertid både bundna och styrda av sin arbetsplats och kan inte sänka arbetstakten eller gå ifrån sina arbetsplatser och ta längre pauser i svalare utrymme, vilket annars är en vanlig organisatorisk åtgärd för andra yrkesgrupper.

Under sommaren är det främst värmestrålningen från solen som medför att det termiska klimatet på en förarplats kan bli olämpligt. Sommartid är det därför i allmänhet mycket varmare i bussen än utomhus om inte den tillförda luften kyls. Är det samtidigt hög lufttemperatur utomhus blir värmeproblemet ännu större.

Vid soliga och varma dagar kan värmebelastningen lindras och risken för felhandlingar minskas genom att luften kyls, även om fullständig termisk komfort inte kan uppnås. Någon skarp temperaturgräns för när risken kan tänkas uppkomma finns inte och vid vilken temperatur som uppmärksamheten och omdömet påverkas är individuellt. Det är därför mycket viktigt att kunna reglera temperaturen från förarplatsen.

AV anser att det erfordras en anordning som ger möjlighet att kyla luften rejält innan den tillförs förarplatsen i bussarna. Det behöver dock enligt verket övervägas ytterligare på vilket sätt ett sådant krav bör ställas.

Med det anförda konstaterar utskottet att arbetsmiljöfrågor inom kommunikation och transport inklusive temperaturförhållanden för yrkesförare är uppmärksammade av AV. Utskottet avstyrker motion 2003/04:A275 (c).

Våld, hot och mobbning

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner om våld, hot och mobbning. Samtliga motioner avstyrks, främst med hänvisning till att frågorna är uppmärksammade bl.a. i AV:s verksamhet. Jämför reservationerna 12 (kd), 13 (c) och 14 (mp).

Motioner

Våld och hot i arbetslivet tas upp i fem motioner från enskilda socialdemokratiska riksdagsledamöter.

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s) anser i motion 2003/04:A251 att rädsla och risk för att bli utsatt för våld är ett allvarligt arbetsmiljöproblem för stora yrkesgrupper. Motionären förespråkar en strategi som innefattar minskad kontanthantering, att arbetsgivare ansvarar för säkerhetsutbildning och föreskrivna säkerhetsrutiner, att det farliga ensamarbetet begränsas – särskilt på kvällar och nattetid – och att arbetsmiljöinspektionerna i större utsträckning inriktas på arbetsplatser som är utsatta för hot, våld och rån.

Birgitta Ahlqvist och Kristina Zakrisson (båda s) pekar i motion 2003/04:A362 på att regeringen slagit fast att kvälls- och nattarbete vid bensinstationer inte får bedrivas som ensamarbete om inte vissa villkor är uppfyllda. På motsvarande sätt måste enligt motionärerna säkerheten i kvälls- och nattöppna butiker förbättras.

Göran Persson i Simrishamn och Christin Hagberg (båda s) förespråkar i motion A235 en nollvision vad gäller olycksfall, våld och hot i arbetslivet.

Anneli Särnblad och Barbro Hietala Nordlund (båda s) tar i motion A376 upp frågan om rån, våld och hot i butiker och förespråkar ett förbud mot ensamarbete.

I motion 2003/04:A366 av *Ulf Holm och Mona Jönsson (båda mp)* föreslås att regeringen ska få i uppdrag att lägga fram lagförslag om ytterligare begränsning av användningen av ensamarbete på kvällar och nätter.

Mobbning i arbetslivet behandlas i tre motioner.

Kristdemokraterna poängterar i motion 2003/04:Ub441 yrkande 12 att det är allas ansvar att skapa trivsel och motverka mobbning på arbetsplatsen. Arbetsgivarna har enligt lag en rad åligganden, exempelvis att använda internkontrollen av arbetsmiljön som ett redskap mot arbetslivsrelaterad vuxenmobbning.

Centerpartiet anser i motion 2003/04:A247 yrkande 19 att det i en åtgärdsplan för en god arbetsmiljö ska finnas en handlingsplan mot mobbning.

Sven Brus (kd) anser enligt motion 2003/04:A248 yrkandena 1 och 2 att det är viktigt att definiera begreppet mobbning. Motionären förespråkar en nollvision i arbetet för att motverka mobbning och menar att internkontroll av arbetsmiljön är ett redskap mot arbetslivsrelaterad vuxenmobbning.

Utskottets ställningstagande

Frågor om *våld och hot i arbetslivet* behandlades senast av utskottet i betänkande 2002/03:AU5. Utskottet redovisade där bl.a. huvuddragen i gällande föreskrifter från AV om Våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:2) respektive Ensamarbete (AFS 1982:3). Dessa gäller alltfjämt.

Utöver i de nämnda föreskrifterna behandlas frågor om åtgärder beträffande hot och våld även i några andra föreskrifter: Omvårdnadsarbete i enskilt hem (AFS 1990:18), Kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17), Gravida och ammande arbetstagare (AFS 1994:32), Minderåriga (AFS 1996:1) och Första hjälpen och krisstöd (AFS 1997:7).

I betänkande 2002/03:AU5 framhöll utskottet att de åtgärder som framför allt måste till mot hot och våld i arbetslivet är kunskapsspridning om orsaker bakom företeelserna, möjliga åtgärder för att motverka dessa och ansvarsförhållanden. Utskottet framhöll då liksom nu att en väsentlig form av kunskapsspridning om arbetsmiljöfrågor sker i anslutning till AV:s tillsynsinsatser.

I betänkande 2004/05:AU3 har utskottet nyligen berört frågor om samband mellan hot och våld och butikernas öppethållande. Utskottet framhöll där att människors förvärvsfrekvens och arbets- och boendesituation med långa pendlingstider gör att det finns ett behov av generösa öppettider och fann därför inga skäl att nu överväga en ny affärstidsreglering. Arbetslivsinstitutets rapport *Hot och våld vid nattöppen detaljhandel* (2002) ger dock fog för antagandet att hot och våld är ett problem i den nattöppna detaljhandeln. Utskottet underströk i betänkande AU3 att arbetsgivaren har ett ansvar för säkerheten på arbetsplatserna och att arbetstagare inom handeln, liksom arbetstagare i andra näringar, har rätt till en god arbetsmiljö.

Utskottet vill i detta sammanhang kortfattat redogöra för några av AV:s insatser för att motverka våld och hot i arbetslivet.

AV, som inte minst de senaste åren uppmärksammat frågor om hot och våld i arbetslivet, konstaterar att dessa problem ökar. Butiker där pengar eller värdeföremål förekommer är särskilt utsatta för risker. Statistiken visar att antalet butiksrån i Sverige har ökat. Servicehandel med sena öppettider och där ensamarbete förekommer är enligt AV särskilt utsatt. I Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport *Butiksrån* (2002:16) slogs fast att risken för att utsättas för rån är påtagligt större i storstäder än i riket generellt.

Mot denna bakgrund har AV gjort särskilda regionala inspektionsinsatser i bl.a. Stockholm och Göteborg där man besökt ett stort antal arbetsställen inom detaljhandeln och ställt krav på arbetsgivarna om systematiskt arbetsmiljöarbete innefattande bl.a. riskkartläggning, upprättande av handlingsplaner, rutiner för hjälp och stöd till personal som drabbas av hot eller våld, information m.m. Också på andra håll i arbetslivet är det vanligt med hot och våld. Några utsatta yrken är skötare, poliser, väktare, socialtjänstemän och sjukvårdspersonal.

Särskilda inspektionsinsatser med inriktning på hot och våld har tidigare gjorts bl.a. inom primärvården. Som exempel kan nämnas att 87 vårdcentraler och husläkarmottagningar i Stockholms och Uppsala län besöktes under 2003. Hos 64 % upptäcktes brister beträffande rutiner kring våld och hot, t.ex. avsaknad av skriftliga rutiner för förebyggande och efterhjälpande åtgärder i samband med våldshändelser. Inspektionen konstaterade att våld eller hot hade förekommit på flertalet vårdcentraler och att det fanns brister i chefernas kunskaper om hur de skulle hantera våld och hot. I ett särskilt branschpro-

gram för hälso- och sjukvården 2004–2006 som bedrivs av AV ingår insatser riktade mot hot och våld.

En översiktlig redovisning av AV:s tillsynsarbete på senare år när det gäller våld och hot finns i boken *Arbetsliv och hälsa 2004* som givits ut av Arbetslivsinstitutet. Bland annat har en särskild bedömningsmodell tagits fram för att underlätta för inspekterande personal att bedriva tillsynsarbete enligt AML och föreskrifter. Modellen rör arbetsorganisation, utbildning, kunskaper, tekniska hjälpmedel och geografiskt läge. Den har testats praktiskt av AV vid ett antal arbetsmiljöinspektioner inom servicehandeln. Enligt AV fungerar den bra och är användbar vid planering och uppföljning av inspektioner. Däremot fungerar modellen inte som en checklista vid själva inspektionen. För detta ändamål har i stället en särskild broschyr, *Undersök riskerna för våld och hot på jobbet*, utarbetats. Broschyren finns att hämta på AV:s hemsida, liksom en broschyr med rubriken *Våld och hot inom omsorg och skola*.

Utskottet vill framhålla att det är viktigt att företag och förvaltningar har bra säkerhetsrutiner och att personalen fått utbildning om dessa liksom att det finns rutiner för krisstöd.

De uppgifter som utskottet inhämtat från AV ger vid handen att verket på senare år ägnat betydande uppmärksamhet åt frågor om hot och våld. Utskottet ser positivt på detta och noterar att ytterligare insatser är inplanerade. Under 2005 kommer AV att genomföra en översyn av de ovannämnda föreskrifterna om ensamarbete. Vidare planerar man att göra särskilda tillsynsinsatser inom bl.a. bevakningsbranschen och inom kriminalvården.

Frågor om våld och hot vid bl.a. butiksarbete togs under 2004 upp av AV bl.a. i broschyren *Att arbeta i kassa* där ett särskilt avsnitt behandlar sådana frågor. Broschyren finns tillgänglig på AV:s hemsida.

Som nämnts är socialtjänstemän en yrkesgrupp som utsätts för hot och våld. AV har bistått Akademikerförbundet SSR, som organiserar arbetstagarer inom denna yrkesgrupp, med granskning av en broschyr på det aktuella temat och som riktas till personal som kan utsättas för hot och våld.

När det gäller våld och hot inom handeln kan i detta sammanhang nämnas att polisen i samarbete med handelns arbetsmarknadsparter har sammanställt ett nationellt åtgärdsprogram med 13 punkter som tar fasta på grundläggande åtgärder mot rån. I den ovannämnda Brårapporten refereras även till internationella studier av strategier för att förebygga butiksran. De visar bl.a. att brottsfrekvensen kan minskas om mängden tillgängliga kontanter i butiken är så liten som möjligt i kombination med tydlig information om att kassan bara innehåller ett maximibelopp. Andra former av åtgärder är sådana som syftar till att öka upptäcktsrisken, t.ex. tysta överfallsalarm och övervakningskameror.

Enligt vad utskottet har inhämtat från Näringsdepartementet bereds där för närvarande ett drygt tjugotal överklagningsärenden om våld och hot respektive ensamarbete inom handeln. Ärendena är föranledda av att AV riktat förelägganden vid vite mot 7-Eleven-butiker om att förbättra säkerheten i

deras nattöppna butiker. Efter att AV i slutet av februari 2005 ska ha avlämnat yttranden väntas regeringen under våren fatta beslut i överklagningsärendena.

Utskottet konstaterar med det ovan anförda att frågor om våld och hot är uppmärksammade i olika delar av AV:s verksamhet och även inom exempelvis branschorganisationer.

Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att förorda något tillkännagivande till regeringen utan avstyrker motionerna 2003/04:A251 (s), 2003/04:A362 (s), 2003/04:A366 (mp), A235 (s) och A376 (s).

När det gäller motionsförslagen om *mobbning i arbetslivet* konstaterar utskottet att motsvarande förslag behandlades i betänkande 2002/03:AU5. Utskottet redovisade där förhållandevis utförligt (s. 31–34 i betänkandet) uppgifter om bl.a. gällande föreskrifter från AV om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) och kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17) liksom om diskrimineringslagstiftningen och forskning om mobbning. I sitt resonemang om motionsförslagen betonade utskottet bl.a. vikten av förebyggande arbetsmiljöarbete kompletterat med relevanta tillsynsåtgärder.

Enligt uppgift från AV planerar verket att kring årsskiftet 2005/06 påbörja en revidering av föreskrifterna om kränkande särbehandling i arbetslivet så att dessa blir mer ändamålsenliga som instrument vid inspektionsarbete.

I den enskilda motionen 2003/04:A248 (kd) efterlyser motionären en definition av begreppet mobbning. Enligt Norstedts stora svenska ordbok betyder verbet *mobba* att ”utsätta för (kollektiv) förföljelse”.

I AV:s föreskrifter Kränkande särbehandling i arbetslivet sägs följande i 1 §: ”Med *kränkande särbehandling* avses återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt och kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap.”

Begreppet *trakasserier* används i de tre lagarna (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning, (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder respektive (1999:130) om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Trakasserier definieras i den förstnämnda lagen som ”uppträdande i arbetslivet som kränker en arbetssökandes eller en arbetstagares värdighet och som har samband med sexuell läggning”. Motsvarande definition återfinns i de båda andra lagarna.

Med hänvisning till sitt tidigare ställningstagande, pågående arbete inom AV och vad som i övrigt anförts avstyrker utskottet motionerna 2003/04:Ub441 yrkande 12 (kd), 2003/04:A247 yrkande 19 (c) och 2003/04:A248 yrkandena 1 och 2 (kd).

Vissa frågor om lagstiftning

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motionsförslag om ändringar i lagstiftningen. Samtliga motioner avstyrks, bl.a. med hänvisning till pågående utredningsarbete. Jämför reservation 15 (v).

Motioner

Vänsterpartiet hänvisar i motion 2003/04:A314 yrkandena 1, 2, 5 och 6 till att sjuktalet fr.o.m. den 1 juli 2003 ska redovisas i företagens årsberättelser. Möjligheterna bör prövas att på motsvarande sätt redovisa en arbetsgivares organisation och rutiner som har bäring på det systematiska arbetsmiljöarbetet.

AML bör enligt partiet förstärkas när det gäller de anställdas inflytande på den egna arbetsplatsen. Lämpliga delar av medbestämmandelagen (MBL) bör samordnas och integreras i AML. Sanktionsreglerna vid arbetsmiljöbrott måste skärpas så att påföljderna blir kännbara för större och ekonomiskt starka företag och arbetsgivare. AML bör tillföras ett nytt kapitel som avser arbetsmiljön för personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta skulle leda till tydligare ansvarsförhållanden och bättre rutiner.

Vänsterpartiet begär i motion 2003/04:K362 yrkande 5 en komplettering av dagens lagstiftning så att anställda inom hotellnäringen skyddas mot sexuella trakasserier från gäster och andra kunder.

I motion 2003/04:A224 tar *Hans Hoff (s)* upp vitesreglerna i AML. Privata arbetsgivare och offentliga arbetsgivare som kommuner och landsting kan enligt motionären dömas att betala vite vid brott mot lagen, medan det råder oklarhet om detta gäller även statliga myndigheter, affärsverk och bolag. Därför bör vitesreglerna i AML ses över.

Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s) anser i motion 2003/04:A368 att det är hög tid att Socialstyrelsen och länsstyrelserna i egenskap av tillsynsmyndigheter ser över tolkningen och tillämpningen av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och AML så att det klargörs för arbetsgivare och arbetstagare vilka regler och villkor som ska gälla för arbete i arbetsgivares hushåll.

I motion A240 föreslår *Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s)* att AML ändras så att den blir ett bättre verktyg för att förebygga ohälsa i arbetslivet. Lagens bestämmelser om förebyggande arbete bör enligt motionärerna göras civilrättsliga. Några av lagens kapitel bör inordnas i lagen om rättegång i arbetsprocesser (*utskottets anm.*: Här torde avses lagen (1974:371) om rättegången i arbets-tvister). Förhandlings- och skadeståndsregler, liknande de som finns i MBL,

bör skapas. På detta sätt skulle arbetsmarknadens parter tvingas ta ett större ansvar för att förebygga ohälsa i arbetslivet.

Ronny Olander m.fl. (s) förespråkar i motion A330 att regeringen tillsammans med arbetsmarknadens parter ser över vilka paragrafer i bygg- och anläggningskungörelsen (*utskottets anm.*: Här torde avses AV:s föreskrifter om byggnads- och anläggningsarbete, AFS 1999:3) som bör straffsanktioneras. Bakgrunden till förslaget är att många arbetsgivare inom byggsektorn bryter mot bestämmelserna om upprättande av arbetsmiljöplan och riskinventering utan att detta leder till någon påföljd.

Samma motionärer som i motion A330 behandlar i motion A360 av *Reynoldh Furustrand m.fl. (s)* förekomsten av arbetsolyckor inom byggbranschen. I dagsläget medför brister i regelverk och rutiner att dokumentationen vid olyckor ofta är så bristfällig att den inte kan användas som underlag för åtal. Motionärerna föreslår ändringar i AML för att komma till rätta med problemen.

Utskottets ställningstagande

I motion A240 (s) förespråkar motionärerna ändringar i AML så att arbetsmarknadens parter tvingas ta ett större ansvar för förebyggande arbetsmiljöinsatser.

Regler om förebyggande arbetsmiljöarbete finns i AML och i AV:s föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1). Regelverket innefattar bestämmelser om bl.a. arbetsgivares ansvar och samverkan med arbetstagar, vilket redovisats tidigare i betänkandet. Reglerna har offentlighetslig karaktär.

I uppdraget för den pågående utredningen (dir. 2004:91) om översyn av vissa delar av AML ingår att utreda hur bestämmelserna om systematiskt arbetsmiljöarbete och rehabilitering i AML och AV:s föreskrifter skulle kunna göras dispositiva för att ge möjlighet åt arbetsmarknadens parter att genom kollektivavtal reglera vad arbetsgivaren ska göra för att fullgöra sina skyldigheter i de nämnda avseendena. I denna prövning ska även övervägas vilka konsekvenser en sådan förändring skulle få för bevakningen av arbetsmiljön, särskilt på de arbetsställen där det lokala skyddsarbetet är svagt samt i fråga om tillsyn och påföljder.

Med hänvisning till pågående utredningsarbete avstyrker utskottet motion A240 (s).

Som framgått anser Vänsterpartiet i motion 2003/04:A314 att möjligheterna bör prövas att ställa krav på en obligatorisk redovisning av *arbetsgivares organisation och rutiner avseende systematiskt arbetsmiljöarbete*. Partiet hänvisar till de ändringar som gjorts i årsredovisningslagen (1995:1554) m.fl. lagar och som innebär att privata arbetsgivare, kommuner och landsting ska lämna uppgifter om anställdas sjukfrånvaro i årsredovisningen. Motsvarande

regler finns för myndigheter i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Syftet med redovisningen är att öka medvetenheten om sjukfrånvarons fördelning på olika verksamheter. I sin motivering för lagstiftningen anförde regeringen att ökade kunskaper på området kan påverka arbetsgivare att vidta åtgärder för att minska sjukfrånvaron. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2003 (prop. 2002/02:6, bet. 2002/03:LU1, rskr. 2002/03:43). De utgör ett led i åtgärderna för att nå målet om att till 2008 halvera frånvaron från arbetslivet på grund av sjukskrivning i förhållande till 2002.

I rapporten *Ett arbetsliv för alla* från de s.k. trepartssamtalen fördes ett resonemang om hur målet om att halvera sjukfrånvaron skulle kunna uppnås. Man slog där fast att det är viktigt att, genom partsgemensamma processer, i varje bransch och på varje arbetsplats, fastställa mål för minskad ohälsa. I rapporten från trepartssamtalen betonades att tillämpning av föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete är ett viktigt medel för att uppnå fastställda mål liksom att den obligatoriska redovisningen av sjukfrånvaro är ett viktigt hjälpmedel i sammanhanget.

Enligt vad utskottet erfarit diskuterades i trepartssamtalen däremot inte något förslag om en lagreglerad, obligatorisk redovisning av det systematiska arbetsmiljöarbetet av den karaktär som nu gäller i fråga om sjukfrånvaron. Däremot betonades, som nyss nämnts, vikten av att *tillämpa* föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Dessa föreskrifter innebär, som utskottet redovisat tidigare i detta betänkande, att arbetsgivaren är skyldig att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Här bör också erinras om att det enligt SAM-föreskrifterna ska finnas en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur arbetsförhållandena ska vara för att detta ska åstadkommas. I sammanhanget bör också nämnas de dokumentationskrav som finns i SAM-föreskrifterna och som bl.a. innebär att sådana åtgärder för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet som inte kan genomföras omedelbart ska föras in i en skriftlig handlingsplan där det ska anges när åtgärderna ska vara genomförda och vem som ska se till att de genomförs. Genomförda åtgärder ska kontrolleras. Arbetsgivaren ska varje år göra en uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Denna ska dokumenteras skriftligt om det finns minst tio arbetstagare i verksamheten.

Utskottet vill här erinra om vad som tidigare redovisats i betänkandet om att AV i sitt verksamhetsprogram för 2004–2006 betonar det förebyggande arbetet, bl.a. genom prioritering av insatser som avser systematiskt arbetsmiljöarbete. I ett tidigare avsnitt i detta betänkande har utskottet redovisat sin syn på bl.a. uppföljningen av Statskontorets rapport *Systematiskt arbetsmiljöarbete – En utvärdering av Arbetsmiljöverkets insatser* (2004:13).

När det gäller förslagen i Vänsterpartiets motion 2003/04:A314 om samordning av inflytanderegler, arbetsmiljölagens tillämpning vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska program och sanktioner vid arbetsmiljöbrott vill

utskottet peka på uppdraget för utredningen om en översyn av vissa delar av AML (dir. 2004:91).

Utredningen ska överväga om samverkansbestämmelserna i 6 kap. AML bör ges en mer ändamålsenlig utformning mot bakgrund av utvecklingen av samverkan i arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna. En annan uppgift för utredningen är att pröva om det är lämpligt att direkt i AML reglera lagens tillämpningsområde avseende kvinnor och män som omfattas av olika arbetsmarknadspolitiska program. I utredningsuppdraget ingår också att överväga vissa frågor om hur ett effektivare sanktionssystem bör utformas och om detta bör innefatta ändringar i AML. Utöver det uppdrag som uttryckligen angivits i utredningsdirektiven står det utredaren fritt att också lämna andra förslag till författningsändringar eller åtgärder som uppdraget kan ge anledning till.

Mot bakgrund av vad som anförts om pågående utredningsarbete kan något initiativ inte anses påkallat, varför utskottet avstyrker motion 2003/04:A314 yrkandena 1, 2, 5 och 6 (v).

Ytterligare en fråga som tas upp såväl i direktiven till utredningen om en översyn av vissa delar av AML som i en motion, 2003/04:A368 (s), avser undantaget i AML när det gäller *arbete i arbetsgivarens hushåll* och frågan om *samband mellan AML och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)*.

I utredningsdirektiven (dir. 2004:91) konstateras bl.a. att det i AML finns undantag från lagens tillämpning när det gäller arbete i arbetsgivarens hushåll. Där sägs också att ”lagen om arbetstid m.m. i arbetsgivarens hushåll [*utskottets anm.: rätteligen lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete*] ställer betydligt lägre krav på arbetsgivaren och ger tillsynsmyndigheten sämre möjligheter att ingripa mot brister i arbetsmiljön. Frågan om särbehandlingen i arbetsmiljöhänseende av arbetstagare som utför husligt arbete har aktualiserats bl.a. av att personer med funktionshinder numera får hjälp i sitt hem av personliga assistenter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), som i många fall formellt är anställda av den som är berättigad till insatsen enligt LSS.”

I utredningsuppdraget ingår mot denna bakgrund – som tidigare nämnts i anslutning till motionsförslag om au pair-arbete – att pröva lämpligheten av att upphäva undantaget i AML när det gäller arbete i arbetsgivarens hushåll. Om ett upphävande av undantaget föreslås, ska utredaren lämna förslag om nödvändiga ändringar i lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete.

Utskottet vill inte föregripa det pågående utredningsarbetet och avstyrker därför motion 2003/04:A368 (s).

Med anledning av förslaget i motion 2003/04:A224 (s) om en *översyn av vitesreglerna i AML* vill utskottet peka på att en särskild utredning, Tillsynsutredningen (dir. 2000:62), haft till uppgift att utreda hur den statliga tillsynen kan göras till ett tydligare och effektivare förvaltningspolitiskt instrument som bättre bidrar till kontroll och genomförande av demokratiskt fattade

beslut. Utredningen avlämnade i oktober 2004 slutbetänkandet *Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare tillsyn* (SOU 2004:100).

Ett av de spörsmål som behandlats av Tillsynsutredningen gäller vitesinstitutet. Utredningen konstaterar att enligt förarbetena till viteslagen kan vite inte användas mot statliga myndigheter om inte ”ett helt speciellt undantagsfall är för hand”. Frågan har enligt utredningen behandlats vid ett flertal tillfällen. Tillsynsutredningen föreslår en samlad allmän översyn av vitesinstrumentet. Utredningens förslag bereds för närvarande i Justitiedepartementet. Med hänvisning till pågående beredningsarbete avstyrker utskottet motion 2003/04:A224 (s).

Byggbranschens arbetsmiljöproblem tas upp i motionerna A330 (s) och A360 (s).

Med anledning av motionsförslaget om straffsanktioner i AV:s föreskrifter om byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3) när arbetsgivare bryter mot bestämmelserna där om upprättande av arbetsmiljöplan och riskanalys vill utskottet framhålla att föreskrifternas bestämmelser om upprättande av arbetsmiljöplan m.m. (9–13 §§) redan är straffsanktionerade, vilket framgår av 101 § i föreskrifterna. Utskottet kan därför inte se något behov av att ändra bestämmelserna i bygg- och anläggningsföreskrifterna i denna del.

Utskottet vill däremot starkt betona vikten av att gällande föreskrifter tillämpas. Därför värdesätter utskottet att AV under åren 2004–2006 satsar stora resurser på att stärka det förebyggande arbetsmiljöarbetet inom byggbranschen. Parallellt med breda insatser mot byggherrar och projektörer bedrivs flera projekt för att komma till rätta med de traditionella riskerna i branschen, främst belastningsskador och fallolyckor. I arbetet ingår också att kontrollera att det vid alla byggarbetsplatser upprättas arbetsmiljöplaner. Resultatet av ett tidigare projekt, Hälsosafarlig stress i byggprocessen, används nu i tillsynsarbetet. Representanter för arbetsgivar- och arbetstagsidan medverkar i utarbetande och genomförande av ett särskilt branschprogram för arbetsmiljön inom bygg- och anläggningsverksamhet.

Tveklöst finns det enligt utskottet anledning att ta arbetsmiljöproblemen inom byggbranschen på största allvar. I en särskild inspektionskampanj i juni 2004 granskades 550 byggarbetsplatser runtom i landet. Fler än två tredjedelar av dessa fick anmärkningar. Bland de ca 450 arbetsställen där det fanns risk för fallolyckor bröt fler än hälften mot reglerna om riskbedömning och skyddsåtgärder. Ett hundratal saknade arbetsmiljöplan och ett mindre antal slarvade enligt AV rejält i fråga om säkra lyft och användning respektive underhåll av lyfthjälpmedel. AV utfärdade vid inspektionerna 15 omedelbara förbud. Ett tjugotal ärenden gick vidare till åtalsprövning. I september 2004 gjordes ett hundratal uppföljningsinspektioner.

Utskottet ser i likhet med motionärerna allvarligt på problemen med att dokumentationen av arbetsolyckor inom byggbranschen kan ha sådana brister att den inte kan användas som underlag för åtal. Enligt vad utskottet erfarit är det inte i första hand brister i regelverket som orsakar problemen utan i stället

brister i tillämpningen av gällande regler, däribland ofullständiga polisutredningar. Den lösning som utskottet i första hand förordar är inte ändrade regler utan effektivare tillämpning av befintliga regler. Utskottet förutsätter också att den aktuella problemställningen tas upp i AV:s tillsynsverksamhet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna A330 (s) och A360 (s).

Slutligen vill utskottet i detta avsnitt ta upp motionsförslaget från Vänsterpartiet i motion 2003/04:K362 om *lagändringar för att skydda anställda inom hotellnäringen från sexuella trakasserier*.

Resultaten av SCB:s undersökning *Arbetsmiljön 2003* visar att det är betydligt vanligare att kvinnor utsätts för sexuella trakasserier än män. Bland kvinnor uppgav 6,1 % att de under de senaste tolv månaderna utsatts för sexuella trakasserier från *andra* personer än chefer eller arbetskamrater, dvs. kunder, patienter, elever, klienter m.fl. Motsvarande andel bland män var 1,4 %. Sexuella trakasserier från *andra* är därmed betydligt vanligare än från chefer eller arbetskamrater, där andelarna för kvinnor och män låg på 2,2 % respektive 1,2 %.

Andelen utsatta var som störst bland unga kvinnor i åldersgruppen 16–29 år där den uppgick till 12,8 %. Vid en uppdelning på näringsgrenar var andelen störst inom omsorg och sociala insatser med 13,6 %, öppna sociala insatser respektive hotell- och restaurangverksamhet med 12,8 % samt handel och service av motorfordon och detaljhandel med drivmedel med 12,7 %.

Siffrorna från SCB-undersökningen visar på förekomsten av sexuella trakasserier i arbetslivet. Utskottet, som ser allvarligt på detta, delar dock inte Vänsterpartiets uppfattning att lagändringar skulle vara det främsta medlet för att komma till rätta med problemet.

När det gäller sexuella trakasserier arbetstagare emellan vill utskottet peka på vad som anges i 22 a § jämställdhetslagen (1991:433) om att arbetsgivare ska sätta stopp för och utreda fall av sexuella trakasserier som kommer till arbetsgivarens kännedom. Likaså vill utskottet peka på betydelsen av de jämställdhetsplaner som arbetsgivare med mer än tio anställda enligt jämställdhetslagen är ålagda att utarbeta varje år. Dessa planer ska enligt 6 § innehålla tillräckliga åtgärder mot sexuella trakasserier. Motionen avser situationer som inte täcks av dessa bestämmelser.

Enligt AML har arbetsgivaren ett allmänt ansvar för en god arbetsmiljö på arbetsplatsen. I de fall sexuella trakasserier förekommer i anslutning till ensamarbete är AV:s föreskrifter om ensamarbete (AFS 1982:3) tillämpliga.

Det är enligt utskottets uppfattning av största vikt att man på det lokala planet har kunskap, vilja och förmåga att ta itu med sexuella trakasserier. De bestämmelser som redan nu finns i arbetsmiljö- och jämställdhetslagstiftning, föreskrifter och avtal ska tas till vara i det lokala arbetsmiljöarbetet och då inte minst i den fackliga verksamheten. Enligt vad utskottet erfarit från Hotell och Restaurang Facket är detta den linje som man driver där. Fackförbundet har bl.a. tagit fram *Handbok i hantering av sexuella trakasserier* riktad till

anställda och förtroendevalda. Något krav på lagändringar för att komma till rätta med problemet med sexuella trakasserier mot hotellanställda har inte förts fram av Hotell och Restaurang Facket.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 2003/04:K362 yrkande 5 (v).

Kostnader för arbetsmiljöarbete

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner om kostnader för arbetsmiljöarbete. Samtliga motioner avstyrks.

Motioner

I fyra motioner från enskilda socialdemokrater läggs förslag fram om ändrad finansiering av verksamheten med regionala skyddsombud.

Claes-Göran Brandin m.fl. (s) konstaterar i motion 2003/04:A313 att AML innebär att produktionen ska stå för kostnaderna för arbetsmiljöarbetet. De fackliga organisationernas medlemmar betalar dock årligen via sina medlemsavgifter miljonbelopp för verksamheten med regionala skyddsombud. Det finns enligt motionären risk för att denna verksamhet inte kan säkerställas om de fackliga organisationerna kommer att stå för allt större kostnader. Detta problem bör enligt motionärerna uppmärksammas av regeringen.

Britt-Marie Lindkvist och Christina Nenes (båda s) framhåller i motion 2003/04:A328 att lagstiftningen innebär att produktionen ska bära kostnaderna för arbetsmiljöarbetet. Detta framgår enligt motionärerna också av EU:s arbetsmiljödirektiv (89/391/EEG). Det ökade antalet småföretag i Sverige medför ett större behov av regional skyddsombudsverksamhet utan att de fackliga organisationerna får motsvarande kostnadstäckning. En översyn behöver göras av skyddsombudsverksamheten.

Ronny Olander och Bo Bernhardsson (båda s) anser i motion 2003/04:A342 att det finns behov av en ändrad ansvarsfördelning inom skyddsombudsverksamheten. Arbetsgivarna har huvudansvar för arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet och kostnader som är förknippade med detta. De fackliga organisationerna har enligt motionärerna överkostnader för arbetsmiljön. Via fackförningsavgiften betalar medlemmarna stora belopp för arbetsmiljöbevakning i företag utan skyddskommittéer. Motionärerna efterlyser en striktare tolkning och tillämpning av AML:s bestämmelser om arbetsgivarens allmänna skyldigheter och anser att dessa, tillsammans med EU:s arbetsmiljödirektiv (89/391/EEG), bör bilda utgångspunkten för ett förändrat ansvar för finansiering av skyddsombudsverksamheten.

Tomas Eneroth m.fl. (s) anser i motion 2003/04:A347 att regeringen ska överväga förändrad finansiering av de regionala skyddsombudens verksamhet. I dag måste de fackliga organisationerna använda inkomsterna från fackföreningsavgifterna för att finansiera sådan verksamhet.

Utöver ovanstående motioner finns i en motion – A329 yrkande 2 – av *Ronny Olander m.fl. (s)* ett förslag om att AV ska kunna biträda skyddsombud med tolkhjälp så att fackliga organisationer ensamma inte behöver finansiera sådan.

Utskottets ställningstagande

Enligt 6 kap. 2 § tredje stycket AML finns ett system med s.k. regionala skyddsombud. När det inte finns någon skyddskommitté kan den lokala fackliga avdelningen utse ett skyddsombud som inte arbetar på arbetsstället. Det är oftast fackföreningsfunktionärer som utses men behöver inte vara det, konstaterar AV i skriften *Arbetsmiljölagen med kommentarer i lydelse från den 1 juli 2004*. Regionala skyddsombud kan finnas parallellt med lokala skyddsombud och har samma befogenheter som dessa. Deras uppdrag omfattar vanligen många olika arbetsställen inom en bransch, men det kan också vara begränsat till ett enda eller några få arbetsställen. Det är den organisation som väljer ombudet som bestämmer ombudets verksamhetsområde. Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Statens bidrag till regional skyddsombudsverksamhet inklusive stöd till arbetsmarknadens parter deltagande i standardiseringsverksamhet uppgår 2005 till 101,6 miljoner kronor.

Utskottet avstyrkte i betänkande 2002/03:AU5 motionsförslag av samma innebörd som de nu aktuella motionerna 2003/04:A313 (s), 2003/04:A328 (s), 2003/04:A342 (s) och 2003/04:A347 (s). Avstyrkandet gjordes med hänvisning till ett svar som statsrådet Hans Karlsson lämnat i en interpellationsdebatt i riksdagen den 21 januari 2003 (ip. 2002/03:67). Som utskottet redovisade i betänkande AU5 konstaterade statsrådet Karlsson i interpellationsdebatten att utvecklingen under 1990-talet inneburit en försvagning av det lokala skyddsarbetet samtidigt som förekomsten av personaluthyrning och tidsbegränsade anställningar ökat. Därmed har de regionala skyddsombudens roll blivit viktigare.

I debatten för två år sedan framhöll statsrådet att statens bidrag till verksamheten med regionala skyddsombud under 2003 uppgick till ca 100 miljoner kronor. Han slog fast att grundläggande regler om regionala skyddsombud finns i AML men att det där inte ställs några krav på verksamhetens omfattning. Statsrådet betonade att han skulle verka för att regeringen i kommande budgetar tar ansvar för att finansiera regionala skyddsombud på ett sätt som bättre stämmer överens med behovet.

När det gäller det spørsmål om EG-direktiv 89/391/EG, det s.k. ramdirektivet om arbetsmiljö, påpekade statsrådet Karlsson att finansieringen av reg-

ionala skyddsombud inte står i strid med dessa regler. Direktivet reglerar förhållanden på den enskilda arbetsplatsen och behandlar inte frågan om regionala skyddsombud.

Arbetsmarknadsutskottet vill framhålla skyddsombudens viktiga roll på den enskilda arbetsplatsen. De regionala skyddsombuden kan medverka till att utveckla arbetsmiljöarbetet vid de mindre företagen. Bidraget via statsbudgeten kompletterar såväl fackliga medel som den arbetstid som upplåts till skyddsombudsarbete.

I AV:s regleringsbrev för 2005 begär regeringen en återrapportering av de s.k. partsmedel som via verkets anslag fördelas till arbetsmarknadens parter för insatser på arbetsmiljöområdet. Enligt regleringsbrevet ska AV kommentera insatser inom verksamhetsområdet under 2005. Partsmedlens uppdelning på olika slags partsverksamhet, mottagare och syfte ska därvid anges. När det gäller stödet till regional skyddsombudsverksamhet ska så långt möjligt verksamhetens fördelning på olika branscher framgå, liksom en översiktlig bedömning av effekten av insatserna. I återrapporteringskravet ingår också att göra en översiktlig redovisning av mottagarnas egna bidrag och insatser inom de verksamhetsområden där partsmedlen används.

Det är med tillfredsställelse som utskottet konstaterar att statens bidrag till regional skyddsombudsverksamhet inklusive stöd till arbetsmarknadens parter deltagande i standardiseringsverksamhet har kunnat ökas sedan den ovannämnda interpellationsdebatten ägde rum. Som framgått uppgår stödet under 2005 till 101,6 miljoner kronor. Med hänvisning till detta och till utskottets tidigare ställningstagande i betänkande 2002/03:AU5 avstyrks motionerna 2003/04:A313 (s), 2003/04:A328 (s), 2003/04:A342 (s) och 2003/04:A347 (s).

I en motion föreslås, som motionärerna uttrycker det, att Arbetsmiljöinspektionen ska ges möjlighet att *biträda skyddsombuden med tolkhjälp*.

I och med att fler arbetstagare med inga eller knapphändiga kunskaper i svenska kan komma att arbeta i Sverige kan det säkert uppstå situationer där det finns behov av tolkhjälp exempelvis i anslutning till att arbetsmiljöfrågor tas upp på en arbetsplats. Enligt uppgift från AV förekommer det redan i dag att verket i vissa situationer anlitar tolk vid arbetsplatsbesök. Behovet har dock hittills, enligt uppgift från verket, varit av ringa omfattning, men man är inte främmande för att det kan komma att öka. Från verkets sida känner man dock inte till att det i fältverksamheten skulle ha framförts några propåer om att AV:s anslagsmedel skulle få tas i anspråk för tolkhjälp till skyddsombud. Med hänvisning till detta avstyrks motion A329 yrkande 2 (s).

Arbetsmiljöverkets tillsyn

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas Riksrevisionens styrelses framställning till riksdagen angående Arbetsmiljöverkets tillsyn, 2004/05:RRS6. Framställningen och en motion avstyrks, främst med hänvisning till vidtagna och planerade åtgärder för att förbättra styrningen m.m. Jämför särskilt yttrande (m, fp, kd, c).

Framställning från Riksrevisionens styrelse

Riksrevisionen (RiR) har granskat AV:s tillsyn. Resultatet har redovisats i rapporten *Arbetsmiljöverkets tillsyn* (RiR 2004:14). RiR:s styrelse beslutade den 17 november 2004 att överlämna granskningens slutsatser i form av en framställning till riksdagen, 2004/05:RRS6 *Riksrevisionens styrelses framställning angående Arbetsmiljöverkets tillsyn*.

I sina överväganden med anledning av överlämnandet konstaterar RiR att granskningen omfattar hela kedjan från riksdagens beslut, via regeringens styrning av AV och verkets insatser för att motverka ohälsa och olycksfall i arbetslivet genom tillsyn. Granskningen har inriktats mot den operativa tillsynen, dvs. inspektionsverksamheten.

RiR:s styrelse skriver i sina överväganden att regeringen i budgetpropositionen för 2005 i enlighet med kraven i lagen (1996:1059) om statsbudgeten har redovisat de åtgärder den avser att vidta med anledning av RiR:s iakttagelser. RiR noterar att regeringen anmält att den ser med allvar på den kritik som framförts av myndigheten och noga kommer att överväga de synpunkter som framförts liksom att regeringen angivit att den senast i budgetpropositionen för 2006 avser att återkomma till riksdagen med en redogörelse för de åtgärder som vidtagits och vilka resultat som uppnåtts.

RiR utgår från att regeringen i samband med den aviserade redovisningen under 2005 med anledning granskningsrapporten återkommer till riksdagen med en fördjupad analys av de orsakssamband som behandlas i denna och att regeringen även redogör för vilka effekter som AV:s anslagsförstärkningar haft för att säkerställa efterlevnaden av AML.

I sin framställning föreslår RiR:s styrelse att riksdagen begär att regeringen ska vidta åtgärder för att förbättra styrningen, uppföljningen och återrapporteringen till riksdagen avseende AV:s tillsyn.

Bakgrund

I rapporten om AV:s tillsyn, vilken ligger till grund för framställningen från RiR:s styrelse, summerar RiR sina iakttagelser och slutsatser i ett avslutande kapitel. Där anges att RiR

1. anser att regeringens mål för tillsynen över AML bör ses över och att regeringens uppföljning och utvärdering av tillsynsverksamheten behöver förbättras,
2. konstaterar att regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2004 av föreslagna förändringar i AV:s anslag är otydlig,
3. föreslår att regeringen förbättrar resultatredovisningen till riksdagen,
4. föreslår att regeringen ger AV i uppdrag att analysera hur verket kan utveckla sina mål för tillsyn av AML. Resultatet bör delges riksdagen. Målen bör i ökad utsträckning grundas på en föreställning om vad som är möjligt att uppnå med tillsynen. Målen bör vara uppföljningsbara,
5. anser att AV:s uppföljning behöver förbättras så att uppnådda resultat blir tydligare jämfört med tidigare uppföljningar. Uppföljningen bör kopplas till någon form av omvärldsanalys,
6. anser att regeringen bör uppdra till AV att utveckla metoder för att förbättra urvalet av tillsynsobjekt,
7. anser att regeringen bör ge AV i uppdrag att förbättra verksamhetsstatistiken, så att den speglar verksamheten på ett tydligt och rättvisande sätt,
8. anser att den interna kontrollen av registrering och dokumentation av inspektioner vid AV kan behöva förbättras,
9. anser att regeringen bör överväga vilka åtgärder som behöver vidtas för att få till stånd en samverkan mellan AV och Riksförsäkringsverket som kan bidra till att motverka ohälsa. RiR förutsätter att åtgärderna samordnas inom Regeringskansliet och
10. anser att det behövs mer underlag för att bedöma i vilken utsträckning som inspektioner leder till förbättrad arbetsmiljö.

Motion

Ingen motion har väckts med anledning av RiR:s styrelses framställning angående Arbetsmiljöverkets tillsyn.

Utskottet tar dock i detta sammanhang upp motion 2003/04:A230 av *Susanne Eberstein och Kerstin Kristiansson Karlstedt (båda s)* som har tydliga beröringspunkter med en fråga som tas upp i framställningen. Motionärerna anser att regeringen bör verka för att yrkesinspektionens kontroller på olika håll i landet bedrivs med ett enhetligt arbetssätt där ett standardiserat frågeformulär används som underlag vid inspektioner.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen i budgetpropositionen för 2005 (prop. 2004/05:1 utg.omr. 14) framhåller att det är nödvändigt att se med allvar på

kritik som framförs av RiR. Regeringen avser att noggrant överväga de synpunkter som framförts av revisionen i fråga om AV:s tillsyn och regeringens styrning och uppföljning av tillsynsverksamheten. Senast i samband med budgetpropositionen för 2006 ska regeringen återkomma till riksdagen med en redogörelse för de åtgärder som vidtagits med anledning av RiR:s rapport och uppnådda resultat till följd av åtgärderna.

Enligt regeringen i budgetpropositionen har arbetsmiljötillsynen undergått flera förändringar under de senaste tio åren, vilket medfört behov av utvecklingsinsatser. Det framhålls att myndighetstillsynen ska ses som en del i ett arbetsmiljösystem som inkluderar även skyddsombud och företagshälsovård. Vidare betonas vikten av att ägna större uppmärksamhet åt kartläggning av samband mellan insatser för arbetsmiljön och effekter på ohälsa och olycksfall.

I sammanhanget kan nämnas att utskottet den 26 januari 2005 besökte AV där företrädare för verket redovisade såväl RiR:s förslag rörande uppdrag till AV som vilka åtgärder verket vidtagit med anledning av revisionsrapporten. Från AV:s sida framhölls att åtgärder hade vidtagits eller var planerade inom AV på i stort sett alla områden som behandlas i RiR-rapporten. Utskottet noterar vidare att AV:s årsredovisning för 2004 som beslutades den 17 februari 2005 innehåller information om ett antal åtgärder med anknytning till RiR:s rapport.

Som framgått föreslår RiR:s styrelse att riksdagen begär att regeringen ska vidta åtgärder för att förbättra styrningen, uppföljningen och återrapporteringen till riksdagen avseende AV:s tillsyn.

Utskottet finner det mot denna bakgrund lämpligt att redovisa upplysningar som utskottet under hand har inhämtat om vidtagna och planerade åtgärder m.m. med anknytning till de tio punkter som RiR angivit enligt ovan liksom andra uppgifter av intresse i sammanhanget. Det bör framhållas att upplysningar som lämnas under en viss punkt nedan kan ha relevans även för andra punkter.

Punkt 1. Översyn av regeringens mål för tillsynen av AML och förbättring av regeringens uppföljning och utvärdering av tillsynsverksamheten

I budgetpropositionen för 2005 anger regeringen att den avser att överväga målen och återrapporteringskraven för AV:s tillsynsverksamhet. Målen måste enligt regeringen på ett relevant och tydligt sätt återspegla vad tillsynsverksamheten förväntas uppnå i såväl kvantitativa som kvalitativa termer. Regeringen anser att det är nödvändigt att inte öka målens mätbarhet på bekostnad av deras relevans för en förbättrad arbetsmiljö.

Det sägs också i budgetpropositionen att AV:s återrapportering till regeringen på ett entydigt sätt ska klargöra i vilken utsträckning målen uppnåtts och att regeringens krav på AV:s verksamhetsrapportering kommer att prövas i samband med att målen för tillsynsverksamheten övervägs. I budgetpropositionen framhålls även att regeringen uppmärksammat RiR:s förslag om att stärka uppföljning och utvärdering av AV:s tillsynsverksamhet.

Punkt 2. Otydlig redovisning i budgetpropositionen för 2004 av förändringar av AV:s anslag

Utskottet inhämtade i samband med budgetberedningen hösten 2004 under hand kompletterande upplysningar från Näringsdepartementet om anslagsberäkningarna i budgetpropositionen.

Punkt 3. Förbättring av regeringens resultatredovisning till riksdagen

I budgetpropositionen anger regeringen att det efter den tidsperiod som RiR:s studie omfattar har påbörjats ett arbete med att ta fram arbetsmiljöindikatorer. Indikatorerna ska möjliggöra utvärdering av tillsynens effekter på arbetsmiljön. Detta arbete ska enligt regeringen fortsätta och intensifieras.

Punkt 4. Regeringen bör uppdra åt AV att analysera hur målen för tillsynen kan utvecklas. Målen bör i ökad utsträckning grundas på vad som kan uppnås med tillsynen. Målen bör vara uppföljningsbara

Utskottet informerades vid sitt besök vid AV om att det vid verket sedan ett år tillbaka pågår ett projekt rörande formulering av uppföljningsbara mål och resultatinformation. Några möjligheter och problem i detta arbete berördes, exempelvis utvecklingen av IT-stöd för planering och uppföljning liksom svårigheter att belysa samband mellan sjukskrivningar respektive psykosociala problem och förhållanden i arbetslivet.

Av AV:s årsredovisning för 2004 framgår bl.a. att det inom verket pågår flera projekt för att utveckla styrningen och resultatuppföljningen. Hela verksamheten ska omfattas av målstyrning. Ett sammanhållet system för planering och uppföljning skapas.

Punkt 5. Förbättring av uppföljningen av AV:s tillsyn och tydligare redovisning av uppföljningsresultaten

Det framhålls i budgetpropositionen för 2005 att en fungerande tillsynsverksamhet kräver att AV:s interna organisation, rutiner och verksamhetsplanering är ändamålsenlig och effektiv sett i förhållande till de av regeringen uppställda målen. Regeringen anser därför att det är viktigt att AV fortsätter att vidareutveckla metoder, rutiner och dokumentation för planering, genomförande, uppföljning och utvärdering av tillsynsverksamheten.

AV har den 18 februari 2005 återrapporterat ett uppdrag som lämnades av regeringen i regleringsbrevet för 2004. Utskottet noterar att verket i återrapporteringen redovisar prioriteringar och strategi för tillsynen och verkets insatser och yttre faktorerers påverkan på måluppfyllelsen. I fråga om prioriteringarna för tillsynen återopas verksamhetsprogrammet för 2004–2006 (se även ovan) som framför allt grundas på statistik om arbetsolyckor, arbetsjukdomar och annan arbetslivsrelaterad ohälsa. I verksamhetsprogrammet har sex branscher – hälso- och sjukvård, omsorg och sociala tjänster, skola, bygg och anläggning, transport och trävaruindustri – särskilt pekats ut. Dessutom finns tre generella prioriteringar: systematiskt arbetsmiljöarbete, belastningsergonomi och organisatoriska och sociala förhållanden.

I AV:s regleringsbrev för 2005 begärs en redovisning av behovet av forskning som stöd för verkets verksamhet och för utvärdering av denna. Sådan forskning kan enligt Näringsdepartementet exempelvis avse effekter av tillsynsverksamhet. Redogörelsen ska lämnas till departementet senast den 1 mars 2006.

När utskottet besökte AV redovisades vad man gör från verkets sida för att förbättra uppföljningen. Det pågår exempelvis ett utvecklingsarbete för att jämföra de krav som ställs vid inspektioner med vad som genomförs, verksamhetsplanen för 2004–2006 följs upp genom webbenkäter och synpunkter inhämtas från arbetsgivare och skyddsombud om genomförda inspektioner.

I AV:s årsredovisning för 2004 sägs att verkets utvärderingar kan avse både effektmätningar och utvärdering av processer och metoder. Utvärderingar planeras inom tillsynens tre delar, dvs. inspektion, regelarbete och information. Enligt AV finns i verkets utvärderingsprogram för 2005 insatser som ligger väl i linje med RiR:s synpunkter. Verket kommer – vilket nyss framgått – att följa upp inspektionsverksamheten genom undersökningar riktade till arbetsgivare och skyddsombud på arbetsställen som blivit inspekterade för att därigenom inhämta bedömningar av om inspektionerna handlade om väsentliga problem i arbetsmiljön och om genomförda krav ledde till en bättre arbetsmiljö. Ett utvecklingsarbete ska bedrivas under 2005 för att säkrare kunna mäta sambandet mellan antalet ställda och antalet genomförda krav.

Punkt 6. Regeringen bör uppdra åt AV att utveckla metoder för att förbättra urvalet av tillsynsobjekt

I budgetpropositionen poängterar regeringen att AV bör utveckla metoder för urval av tillsynsobjekt. Detta bör ske ”med utgångspunkt i risk och väsentlighet inom arbetsmiljöområdet”. Det framhålls i budgetpropositionen att Riksförsäkringsverkets statistik är ett viktigt kunskapsunderlag när det gäller sjukskrivningarnas och arbetsskadornas omfattning vid ett visst arbetsställe. Likaså betonas att de enskilda inspektörernas kunskaper om arbetsställena är viktiga vid valet av inspektionsobjekt. Urvalet av inspektionsobjekt bygger vidare på bl.a. samverkan med skyddsombuden och de lokala parterna. Regeringen anser att det är viktigt att förstärka detta samarbete. Även i övrigt kommer regeringen att följa hur AV fortsätter arbetet med att genomföra förbättringar inom de områden som lyfts fram i RiR:s rapport.

I budgetpropositionen anges också att regeringen kommer att överväga vilka åtgärder som behövs för att vidareutveckla ett statistiskt underlag som kan användas vid urvalet av inspektionsobjekt.

Även metoder för urval av tillsynsobjekt berördes när utskottet i januari 2005 besökte AV. Ett arbete pågår för att få fram relevant statistik ur databaser och bl.a. komplettera detta med annan information från exempelvis Försäkringskassan, arbetsmarknadens parter, massmedier m.fl.

Detta tas upp också i årsredovisningen för 2004 där det anges att verket ska utveckla metoderna för att vid tillsynen kunna välja ut de sämsta arbetsmiljöerna för tillsyn. Detta ska ske bl.a. genom att urvalsparametrar tas fram

med hjälp av verkets databaser om arbetsolyckor, arbetssjukdomar, inspektioner m.m.

Punkt 7. Regeringen bör uppdra åt AV att förbättra verksamhetsstatistiken så att denna tydligt och rättvist speglar verksamheten

Av budgetpropositionen framgår att AV infört tidredovisning för att bättre kunna planera och följa upp verksamheten.

Företrädare för AV uppgav vid utskottets besök att verksamhetsstatistiken förbättras och att detta innefattar redovisning av inspektionsärenden, förbättrad dokumentation och annan information om inspektioner, tydligare uppföljningsrutiner och tydligare anvisningar för registrering av inspektioner.

Punkt 8. Förbättring av den interna kontrollen av registrering och dokumentation av AV:s inspektioner

Se under punkt 5.

Punkt 9. Regeringen bör överväga åtgärder för sådan samverkan mellan AV och Riksförsäkringsverket som kan bidra till att motverka ohälsa. Åtgärderna bör samordnas i Regeringskansliet

Enligt AV:s regleringsbrev för 2005 ska verket senast den 1 mars 2006 redogöra för utveckling och genomförda insatser under 2005 i fråga om samverkan mellan verket och Försäkringskassan (fd. Riksförsäkringsverket) på arbetsanpassnings- och rehabiliteringsområdet.

Tidigare i detta betänkande har uppgifter redovisats om ett centralt avtal mellan AV och Försäkringskassan för att identifiera arbetsgivare som inte fullgör sina skyldigheter rörande arbetsanpassning och rehabilitering.

Punkt 10. Mer underlag behövs för att bedöma i vilken utsträckning som inspektioner leder till förbättrad arbetsmiljö

Se under punkt 3.

Utöver ovanstående redovisning av vidtagna eller planerade åtgärder med anknytning till RiR-rapporten vill utskottet också beröra den motion, 2003/04:A230, som behandlas i detta avsnitt. Motionärerna tar upp frågor om *underlag för och tillvägagångssätt i AV:s inspektionsverksamhet*.

Utskottet vill med anledning av motionen framhålla vikten av att vidareutveckla såväl urvalsinstrument vid inspektioner som tillsynsmetoderna. Ett arbete med denna inriktning pågår. Utöver vad som nämnts tidigare i betänkandet kan här påpekas att AV enligt regleringsbrevet för 2005 senast den 1 mars 2006 ska redogöra för utvecklingen av tillsynsmetoder. När det gäller det aktuella motionsförslaget är utskottet tveksamt till möjligheterna att vid inspektioner i vitt skilda branscher och företag liksom under starkt varierande förhållanden använda ett och samma arbetssätt och ett standardiserat frågeformulär som underlag.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att en rad åtgärder redan är vidtagna eller planerade i syfte att förbättra styrningen, uppföljningen och återrapporteringen till riksdagen avseende AV:s tillsyn liksom i en rad andra avseenden som behandlats i Riksrevisionens rapport om denna tillsyn. Som framgått har regeringen i budgetpropositionen för 2005 aviserat att den senast i budgetpropositionen för 2006 ska återkomma till riksdagen med en redogörelse för de åtgärder som vidtagits med anledning av RiR:s rapport och uppnådda resultat till följd av åtgärderna. Utskottet emotser med intresse en sådan samlad redogörelse.

Mot bakgrund av vad som redovisats ovan är utskottet inte berett att rikta något tillkännagivande till regeringen med anledning av Riksrevisionens styrelsens framställning. Utskottet avstyrker därför Riksrevisionens styrelsens framställning 2004/05:RRS6. Också motion 2003/04:A230 (s) avstyrks av utskottet.

Åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas två motionsförslag med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005. Motionerna avstyrks. Jämför reservation 16 (m, c) och särskilt yttrande (kd).

Bakgrund

De motionsförslag som behandlas i detta sammanhang har väckts med stöd av 3 kap. 13 § riksdagsordningen om motion med anledning av en händelse av större vikt. En remissdebatt om åtgärder med anledning av stormen den 8 och 9 januari 2005 ägde rum i kammaren den 27 januari 2005. Samtidigt remitterades de motioner som väckts i ämnet.

Motioner

Moderaterna förespråkar i motion MJ7 yrkande 5 i denna del en rad åtgärder för att minska skadeverkningarna av stormen. Det gäller bl.a. dispens för övertidsuttag, borttagande av hinder mot att skogsarbetare från andra länder deltar i uppröjningsarbete och möjliggörande av kemisk bekämpning av skadegörare.

Kristdemokraterna föreslår i motion MJ6 yrkande 8 att anställda i offentlig sektor ska ges rätt till tjänstledighet för att hjälpa till i uppröjningsarbetet efter stormen. Partiet anser att det vore olyckligt om hemvärnsmän måste avstå från frivilligt deltagande i katastrofinsatserna på grund av bristande samtycke

från ordinarie arbetsgivare. Regeln om tjänsteplikt vid extraordinära katastrofsituationer bör enligt Kristdemokraterna kunna tillämpas för arbetsgivarens del även om deltagandet är frivilligt från arbetstagarens sida.

Utskottets ställningstagande

Stormen i södra Sverige den 8 och 9 januari 2005 har otvetydigt ställt till med skador av en sällan skådad omfattning. Ytterligare skador uppstod i samband med att ett oväder drog fram över i stort sett samma område den 12 och 13 februari 2005. Den 13 och 14 februari genomförde ledamöter i utskottet en resa i Kalmar län och kunde då på många håll tydligt se skador som uppstått till följd av stormarna. Många hushåll saknade elektricitet.

När det gäller de motionsförslag som lagts fram om åtgärder med anledning av stormen har arbetsmarknadsutskottet – såvitt avser utskottets beredningsområde – under hand inhämtat upplysningar från Näringsdepartementet, Jordbruksdepartementet, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet, Arbetsmiljöverket, Arbetsmarknadsverket, Kemikalieinspektionen och Lantbrukarnas Riksförbund.

Ett flertal ansökningar om *dispens från övertidsregler* har inkommit till AV.

Nedan redovisas regler om övertid enligt arbetstidslagen (1982:673) i dess nu gällande lydelse.

Riksdagen har nyligen (prop. 2003/04:180, bet. 2004/05:AU3, rskr. 2004/05:158) beslutat om ändringar i arbetstidslagen för att tydligare genomföra EG:s arbetstidsdirektiv. De nya reglerna innebär bl.a. att den genomsnittliga veckoarbetstiden får vara högst 48 timmar och att dygnsvilan måste vara minst elva sammanhängande timmar. Detta ska inte gälla vissa arbeten inom offentliga verksamheter t.ex. polisen och försvaret. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2005. Om det vid den tidpunkten och därefter, fram t.o.m. den 31 december 2006, finns kollektivavtal mellan arbetsgivaren och den fackliga organisationen börjar reglerna gälla först den 1 januari 2007. Lagens s.k. EG-spärrar blir tydligare, dvs. att kollektivavtal inte får innebära sämre regler för arbetstagarna än som följer av arbetstidsdirektivet.

Arbetstidslagens nu gällande regler om övertid är kollektivavtalsdispositiva med en s.k. EG-spärr. I lagens 8 § sägs att när det finns särskilt behov av ökad arbetstid, får övertid tas ut med högst 48 timmar under en tid av fyra veckor eller 50 timmar under en kalendermånad, dock med högst 200 timmar under ett kalenderår (allmän övertid). I lagens 9 § finns regler om s.k. nödfallsövertid. Där sägs bl.a. följande: ”Har en natur- eller olyckshändelse eller annan liknande omständighet som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren vållat avbrott i verksamheten eller medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada på liv, hälsa eller egendom, får övertid tas ut för arbete i den utsträckning som förhållandena kräver.” Om kollektivavtal inte kan träffas får AV, om det finns särskilda skäl, medge avvikelser i vissa hänseenden, detta också med den begränsning som EG-spärren innebär (19 §).

När det gäller med stormskadorna sammanhängande ansökningar till AV om dispens från övertidsreglerna har följande information inhämtats. I det stora flertalet fall har det visat sig att det funnits kollektivavtal som innefattat övertidsregler och att, efter förhandlingar, arbetsgivar- och arbetstagersidorna kommit överens om ökat övertidsuttag. I ett fall, där förhandlingar mellan parterna fortfarande pågår i mitten av februari 2005, bedömer AV – enligt vad utskottet inhämtat – det mindre sannolikt att en uppgörelse kommer att nås. Dispensfrågan kommer därmed att hänskjutas till AV för avgörande. Hos AV ligger vid samma tidpunkt tre dispensansökningar där verket begärt in kompletterande upplysningar om antal berörda arbetstagare, arbetets art, förekomsten av kollektivavtal m.m.

Utskottets intryck är, mot denna bakgrund, att övertidsreglerna hittills fungerat bra när det gäller åtgärder med anledning av stormskadorna. Den samlade bilden är att parterna kommit väl överens och att flexibiliteten i reglerna fungerat väl. Utskottet vill betona att det pågående arbetet med reparation av elledningar, skogsröjning m.m. är mycket riskfyllt.

I Moderaternas motion talas det om borttagande av hinder mot att skogsarbetare från andra länder deltar i uppröjningsarbete. Några sådana hinder av formell art finns inte för arbetstagare från EU:s medlemsstater som tillika är medborgare i medlemsstat. Först efter tre månaders vistelse i Sverige krävs uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (1989:529). Tillståndet tjänar som intyg på att personen har rätt att vistas här.

Riktlinjer för bedömningen av ärenden om *arbetstillstånd* utfärdas av Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). Detta anges i 4 kap. 6 § utlänningsförordningen.

Företrädare för Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) har inte hört talas om att det skulle ha förekommit problem rörande arbetstillstånd. Vid AMS känner man inte till att någon begäran om arbetstillstånd för deltagande av tredje-landsmedborgare i uppröjningsarbete o.d. skulle ha inlämnats.

I och med att fri rörlighet för arbetstagare gäller inom EU har det inte krävts några arbetstillstånd för de skogsarbetare, teletekniker m.fl. som kommit till Sverige från andra EU-medlemsstater, däribland Polen, Litauen, Estland, Storbritannien och Tyskland, för att reparera och röja efter stormarna.

När det gäller *kemisk bekämpning av skadegörare* kan det konstateras att det finns en överhängande risk för insektsangrepp på det stormfällda virket och att virket förstörs. Därför har regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet kommit överens om en rad åtgärder för att så snabbt som möjligt få ut virket till terminaler eller på marknaden. I det åtgärdepaket som presenterades den 4 februari 2005 ingår bl.a. nedsättning av dieselskatten i Götaland för skogsbrukets maskiner, ekonomiskt stöd för lagring av stormfällt virke och för att föra ut virke ur skogen, slopade ban- och farledsavgifter samt bidrag till förstärkningar och underhåll av skogsbilvägar i det drabbade området.

Åtgärderna för att upparbeta den stormfällda skogen och transportera virket vidare syftar till att minska risken för skador av insekter på den kvarvarande skogen. I och med att mängden stormfällt virke motsvarar nästan en

årsavverkning för hela Sverige kommer upparbetning och borttransport – trots de aviserade insatserna – att ta tid. Ett uppdrag att övervaka insektsangrepp har därför lämnats till Skogsstyrelsen den 7 februari 2005. Enligt uppdraget, som lämnats av Näringsdepartementet, ska myndigheten, efter samråd med berörda myndigheter och institutioner, övervaka, dokumentera och informera om insektsangrepp som kan komma till följd av stormen. Skogsstyrelsen ska också ta fram lämpliga metoder i sammanhanget och svara för information och rådgivning till skogsägare, kommuner och berörda länsstyrelser.

Som framgått tidigare i betänkandet (avsnittet Andra kemiska ämnen m.m.) är det Kemikalieinspektionen som fattar beslut om godkännande av insektsbekämpningsmedel efter yttrande från bl.a. AV. Enligt vad utskottet inhämtat från Kemikalieinspektionen har användning av några andra medel än de som redan före stormen godkänts av inspektionen hittills inte aktualiserats.

När det gäller *tjänstledighet för deltagande i uppröjningsarbete efter stormen* har inte utskottet vid förfrågningar hos myndigheter, departement och LRF fått fram några uppgifter om att någon person skulle ha vägrats tjänstledighet för det aktuella ändamålet.

Utskottet ser mot bakgrund av vad som redovisats ovan ingen anledning att föreslå något tillkännagivande från riksdagens sida om åtgärder med anledning av stormskadorna i södra Sverige. Motionerna MJ6 yrkande 8 (kd) och MJ7 yrkande 5 i denna del (m) avstyrks av utskottet.

Avslutningsvis vill utskottet poängtera att det är viktigt att, när allvarliga natur- eller olyckshändelser inträffat, förhastade beslut inte fattas om regeländringar som innebär avsteg från viktiga principer som syftar till att ge skydd mot arbetsolyckor och arbetssjukdomar. Det gäller att finna en rimlig avvägning mellan å ena sidan akuta materiella behov och konsekvenser och å den andra risker för olycksfall och effekter på hälsan.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Företagshälsovård (punkt 1) (m, fp, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:Sf289 yrkande 7, 2003/04:Sf397 yrkande 14, 2003/04:So409 yrkande 4, 2003/04:A212, 2003/04:A247 yrkandena 8, 11 och 12, 2004/05:Sf357 yrkande 4, 2004/05:A238 och 2004/05:A261 yrkande 10 samt avslår motionerna 2003/04:Sf399 yrkande 3, 2003/04:A218, 2003/04:A246 yrkandena 1–6, 2003/04:A315, 2003/04:A344, 2003/04:A355, 2003/04:A361, 2004/05:So603 yrkande 2, 2004/05:A202 och 2004/05:A264.

Ställningstagande

Det är angeläget att stärka företagshälsovårdsorganisationen och att den verkar i nära samarbete med det förebyggande arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.

Företagshälsovården bör utöver sin förebyggande verksamhet också få tillbaka en del av sina tidigare uppgifter inklusive möjligheter att ge sjukvårdande behandling. Den omorganisation av företagshälsovården som genomfördes för ett decennium sedan har inte varit helt lyckad. Avståndet mellan företagsläkarna och företagen har ofta blivit ”för långt”. Tidigare hade företagsläkarna också möjlighet att ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstingen. Företagsläkaren såg tidigt eventuella missförhållanden inom både den fysiska och den psykiska arbetsmiljön i företaget/förvaltningen. Beslutsvägarna var ofta kortare och på så sätt kunde dålig arbetsmiljö rättas till. Med en utbyggnad av företagshälsovården kan dessutom följa en rad positiva effekter. Det skulle också vara en tillgång om sjukgymnastik kunde vara en naturlig del av företagshälsovårdens utbud.

I dagens stressade samhälle är det många som skulle uppskatta den närhet till medicinsk kunskap som företagshälsovården skulle kunna erbjuda om den

gavs möjlighet. Företagshälsovården skulle då kunna avlasta vårdcentraler och andra läkarmottagningar.

Detta skulle kunna innebära en effektivisering av arbetsgivarnas arbetsmiljöarbete och även kunna bidra till en minskning av sjukfrånvaron. I och med att företagsläkare känner arbetsplatsen har de ofta större möjlighet att göra en bedömning av vilka krav som ställs på arbetstagaren.

Detta bör ges regeringen till känna. Vi tillstyrker därför motionerna 2003/04:Sf289 yrkande 7, 2003/04:Sf397 yrkande 14, 2003/04:So409 yrkande 4, 2003/04:A212, 2003/04:A247 yrkandena 8, 11 och 12, 2004/05:Sf357 yrkande 4, 2004/05:A238 och 2004/05:A261 yrkande 10.

2. Skyddsombudsverksamhet m.m. (punkt 2) (v)

av Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A261 samt avslår motionerna 2003/04:A206, 2003/04:A247 yrkandena 9 och 10, 2003/04:A269, 2003/04:A353, 2004/05:A206 yrkandena 1–4, 2004/05:A230, 2004/05:A274, 2004/05:A329 yrkande 1 och 2004/05:A367.

Ställningstagande

På papperet är arbetsmiljölagen stark men i verkligheten fungerar inte lagen tillräckligt väl som drivkraft för ett systematiskt och aktivt förebyggande arbetsmiljöarbete. För att minska ohälsan i arbetslivet krävs att det praktiska arbetsmiljöarbetet ute i företagen förbättras.

På 1990-talet minskade antalet skyddsombud med 30 000 men glädjande nog har antalet ökat på senare år, dock utan att detta kompenserat den tidigare nedgången.

Vid kontakt med de regionala skyddsombuden har det framkommit att de ganska ofta inte har möjlighet att komma in på alla företag. Att det på pappret finns en skyddskommitté på ett litet företag innebär inte att arbetsmiljöarbetet fungerar. Därför anser jag att de regionala skyddsombuden ska ha tillträdesrätt även till de arbetsplatser där det finns en skyddskommitté. Om tillträde nekats bör sanktioner kunna riktas även mot det enskilda företaget.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion 2003/04:A261.

3. Vissa förebyggande åtgärder i övrigt (punkt 3) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:Sf397 yrkande 2 samt avslår motionerna 2003/04:Sf355 yrkande 1, 2003/04:A247 yrkandena 3–6, 2003/04:A266, 2003/04:A300, 2003/04:A320, 2003/04:A326 yrkandena 1 och 2, 2003/04:A356, 2003/04:A360, 2003/04:A367, 2004/05:A232 yrkandena 1–3, 2004/05:A234 och 2004/05:A261 yrkande 9.

Ställningstagande

I den socialdemokratiska regeringens värld är arbetsgivaren ensidigt ansvarig för ohälsan och man ställer stora krav på arbetsgivarna. Men man måste ha i åtanke att det är Försäkringskassans ansvar att samordna insatserna. I dag får arbetsgivarna sällan det nödvändiga stödet från Försäkringskassan när det gäller rehabiliteringsarbetet. Man kan inte förvänta sig att varje enskilt företag ska känna till landstingens och socialtjänstens verksamhet. Den kompetensen måste Försäkringskassans rehabiliteringshandläggare stå för.

Det förebyggande arbetet ute på arbetsplatserna är viktigt. Detta är arbetsgivarnas ansvar tillsammans med företagshälsovården. Här ska arbetsgivarna arbeta med det systematiska arbetsmiljöarbete som lagen föreskriver. Den nuvarande arbetsmiljölagstiftningen är bra och ger redan i dag arbetsgivarna ett stort ansvar för arbetsmiljön. Rehabilitering innebär att få dem som blivit sjuka åter i arbete. Här har staten ett stort ansvar att stödja arbetsgivarna med professionell rehabiliteringskompetens och att samordna de vitt skilda insatser som kan behövas för att få sjukskrivna åter i arbete.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion 2003/04:Sf397 yrkande 2.

4. Vissa förebyggande åtgärder i övrigt (punkt 3) (c)

av Margareta Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:A247 yrkandena 3–6 och 2004/05:A261 yrkande 9 samt avslår motionerna 2003/04:Sf355 yrkande 1, 2003/04:Sf397 yrkande 2, 2003/04:A266, 2003/04:A300, 2003/04:A320, 2003/04:A326 yrkandena 1 och 2, 2003/04:A356, 2003/04:A360, 2003/04:A367, 2004/05:A232 yrkandena 1–3 och 2004/05:A234.

Ställningstagande

Ett stabilt system med ekonomiska drivkrafter behövs för att öka arbetsgivar-
nas incitament att arbeta mer målmedvetet med arbetsmiljö och rehabilitering
och att ha ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Centerpartiet anser att kriterier
för en god arbetsmiljö bör utredas och tas fram och dessa bör sedan ligga till
grund för en arbetsmiljöcertifiering. Företag som lever upp till kriterierna bör
få nedsatta arbetsgivaravgifter.

Goda kunskaper om arbetsmiljöarbete hos ledning och personal är en för-
utsättning för att ett systematiskt arbetsmiljöarbete ska kunna genomföras.
Regeringen bör kartlägga hur arbetsmiljökompetensen ser ut i dag och åter-
komma till riksdagen med förslag om hur företagens arbetsmiljöarbete ska
förstärkas. Likaså bör en total översyn av de strukturer som styr den enskildes
arbetsituation göras så att verktyg för bättre arbetsmiljöer kan utvecklas.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna
2003/04:A247 yrkandena 3–6 och 2004/05:A261 yrkande 9.

5. Vissa förebyggande åtgärder i övrigt (punkt 3) (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs
under Ställningstagande i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motion
2003/04:A367 samt avslår motionerna 2003/04:Sf355 yrkande 1,
2003/04:Sf397 yrkande 2, 2003/04:A247 yrkandena 3–6, 2003/04:A266,
2003/04:A300, 2003/04:A320, 2003/04:A326 yrkandena 1 och 2,
2003/04:A356, 2003/04:A360, 2004/05:A232 yrkandena 1–3, 2004/05:A234
och 2004/05:A261 yrkande 9.

Ställningstagande

Debatten är i dag fokuserad på ohälsofaktorer och inte på hälsfaktorer. Jag
anser att friskvård är en viktig del i åtgärderna för en bättre arbetsmiljö och en
bättre folkhälsa. Genom obligatorisk friskvård på arbetsplatserna skulle
mycket vinnas. Många arbetsgivare har börjat med friskvård för sina an-
ställda. Resultaten på många håll är goda, både i form av bättre individuell
hälsa och mer attraktiva arbetsplatser. Det måste givetvis vara upp till varje
arbetsgivare och facklig organisation att utforma friskvården så att alla an-
ställda kan delta med sina olika förutsättningar.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion
2003/04:A367.

6. Buller (punkt 4) (c)

av Margareta Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 6. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A247 yrkandena 17 och 18 samt avslår motionerna 2003/04:Bo219 yrkande 5 och 2004/05:Bo251 yrkande 5.

Ställningstagande

Antalet bullerskador hos kvinnor ökade 2003 med närmare 60 %. En stor del av ökningen torde ha skett inom offentlig sektor där kvinnor är kraftigt överrepresenterade. Centerpartiet förespråkar ett program för bullerdämpande åtgärder i lokaler som används för offentlig verksamhet.

Hörselskadade personers behov är dåligt tillgodosedda i arbetslivet. I arbetsmiljölagen finns inga regler med inriktning på detta problem och kunskaperna i arbetslivet är ofta dåliga. En översyn bör göras och regler införs i arbetsmiljölagen för att skapa bättre villkor för hörselskadade i samhället och på arbetsplatserna.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion 2003/04:A247 yrkandena 17 och 18.

7. Buller (punkt 4) (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:Bo219 yrkande 5 och 2004/05:Bo251 yrkande 5 samt avslår motion 2003/04:A247 yrkandena 17 och 18.

Ställningstagande

Gränsvärden för buller sattes på 1950- och 1960-talen och är alldeles för höga för dagens samhälle. Gränsen på 85 decibel i fabriksmiljö innebär att den som utsätts för sådant buller under en längre tid löper 10–15 % risk att få hörselskador. Gränsvärdet borde sänkas till en nivå på 70 decibel.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna 2003/04:Bo219 yrkande 5 och 2004/05:Bo251 yrkande 5.

8. Elektromagnetiska fält (punkt 5) (mp) av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:A282 yrkandena 1–3 och 2004/05:MJ509 yrkande 12.

Ställningstagande

Eftersom undersökningar och forskning världen över visar på risker för hjärntumörer och kromosomförändringar på grund av påverkan från starka elektromagnetiska fält bör försiktighetsprincipen råda vid arbeten där elektromagnetiska fält förekommer.

Det bör vidare fastställas gränsvärden för arbete under inverkan av elektromagnetiska fält. Sådana gränsvärden bör finnas för yrkeskategorier som arbetar i elektromagnetisk strålning, däribland spårvagnsförare, lokförare och annan tågpersonal.

Den växande strålningsmiljön genom lysrör, datorer, modern telefoni, fläktsystem etc. utgör ett växande problem i arbetslivet. Det behövs inom en snar framtid en reglering så att strålnings- och elkänsliga personer kan arbeta vidare samtidigt som miljön för alla förbättras.

Det är också angeläget med ökad forskning om hälsoeffekter från starka elektromagnetiska fält.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna 2003/04:A282 yrkandena 1–3 och 2004/05:MJ509 yrkande 12.

9. Isocyanater (punkt 6) (v, mp)

av Ulf Holm (mp) och Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 9. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:A205 yrkandena 1 och 2 och 2004/05:A299 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Isocyanater är ett farligt gift som finns på en mängd områden. Vi kan komma i kontakt med detta gift både i egenskap av konsumenter och i arbetslivet. Det förekommer sedan länge i en rad olika produkter och användningsområdet ökar. De hälsorisker som är förenade med användning av isocyanater är stora och väldokumenterade. I värsta fall kan det räcka med inandning av en hög halt av giftet vid endast ett tillfälle, för att man ska drabbas av sjukdom.

Det är av stor vikt att det bedrivs forskning om hur isocyanater påverkar människor och hur giftet ska hanteras när man kommer i kontakt med det. Regeringen bör ges i uppdrag att initiera en kartläggning av forskningsläget i Sverige och omvärlden. Denna ska sedan återrapporteras till riksdagen i lämplig form. Isocyanatforskningen bör också samordnas genom att en nationell samordnare utses med uppdrag att lämna årliga rapporter om framsteg och brister i denna forskning. En strategi bör utvecklas för hur problemen kring användningen av isocyanater långsiktigt ska bemästras.

När man utför s.k. heta arbeten, som exempelvis svetsning, kapning och slipning, uppstår extremt höga halter av små superfina isocyanatpartiklar. Dessa kan ge upphov till hjärtsjukdom, astma, nedsatt lungfunktion m.m. Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att ta fram underlag till gränsvärden för små partikelburna isocyanater. Verket bör också uppdras att vid revideringen av hårdplastföreskrifterna beakta kravet på att enhetliga mätmetoder används vid exponering av isocyanater i verkstäder och att det ställs krav på avskilda arbetsplatser med undertryck.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna 2003/04:A205 yrkandena 1 och 2 och 2004/05:A299 yrkandena 1–3.

10. Vissa särskilda arbetsmiljöfrågor i övrigt (punkt 7) (v)

av Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 10. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A260 samt avslår motionerna 2003/04:A247 yrkandena 15 och 16, 2003/04:A275, 2003/04:A309 yrkande 11, 2003/04:A311 yrkandena 1–3, 2004/05:A223, 2004/05:A244, 2004/05:A348, 2004/05:A354 yrkande 10, 2004/05:A379 och 2004/05:A382.

Ställningstagande

Kemiska hälsorisker är alltså ett stort problem i samhället. Kunskaperna är fortfarande otillräckliga när det gäller många kemikalier. Kemiska hälsorisker är komplicerade och svårbedömda. Nya material och processer gör att potentiella risker hela tiden tillkommer. Därför bör försiktighetsprincipen gälla i alla situationer.

De ekonomiska resurserna för arbetsmiljöforskning och -undervisning är i dag otillräckliga. Det är viktigt att se till att det finns statliga medel för forskning kring kemiska hälsorisker vid universitet och högskolor och att forskningen där är kopplad till grund- och forskarutbildningen och därmed kan bedrivas så oberoende som möjligt av näringsliv och myndigheter. För att förbättra verksamheten krävs att regeringen ger berörda myndigheter, däribland Arbetsmiljöverket och Kemikalieinspektionen, i uppdrag att bättra

kartlägga, utvärdera och samordna forskningen och utbildningen om kemiska hälsorisker. Detta bör göras med ett tydligt genderperspektiv.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion 2003/04:A260.

11. Vissa särskilda arbetsmiljöfrågor i övrigt (punkt 7) (c)

av Margareta Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 11. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A275 samt avslår motionerna 2003/04:A247 yrkandena 15 och 16, 2003/04:A260, 2003/04:A309 yrkande 11, 2003/04:A311 yrkandena 1–3, 2004/05:A223, 2004/05:A244, 2004/05:A348, 2004/05:A354 yrkande 10, 2004/05:A379 och 2004/05:A382.

Ställningstagande

Många bussförare har förgäves för sina arbetsgivare påtalat problem med att det är alldeles för kallt eller för varmt i bussen. När de tagit upp problemet med sin fackliga organisation och Arbetsmiljöverket har de enligt uppgift fått till svar att det inte går att göra något åt detta eftersom fordonet inte räknas som arbetsplats.

Mot denna bakgrund bör dagens regelverk ses över. Frågan måste tas på allvar så att det fordon – buss, tåg, bil etc. – där man tillbringar sin arbetstid också räknas som arbetsplats.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion 2003/04:A275.

12. Våld, hot och mobbning (punkt 8) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 12. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:Ub441 yrkande 12 och 2003/04:A248 yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2003/04:A247 yrkande 19, 2003/04:A251, 2003/04:A362, 2003/04:A366, 2004/05:A235 och 2004/05:A376.

Ställningstagande

Några exempel på företeelser som kan leda till vuxenmobbning är hårda villkor, konkurrens, tilltagande tystnad, oro och rädsla för att bli av med arbe-

tet och behov av att skapa en syndabock. Det är viktigt att definiera begreppet mobbning.

På en arbetsplats har alla ansvar för att skapa trivsel och att motverka mobbning. Att få känna sig trygg är en mänsklig rättighet för alla. Det är inte i första hand genom lagstiftning man förhindrar mobbning utan genom att man på alla nivåer befäster en ömsesidig respekt.

Arbetsgivaren ansvarar för att forma ett arbetsklimat där människor kan behålla hälsa och arbetsglädje även när det sker snabba förändringar och arbetstempot är högt. Arbetsgivaren är enligt gällande regelverk ålagd att använda s.k. internkontroll för ett aktivt arbetsmiljöarbete.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna 2003/04:Ub441 yrkande 12 och 2003/04:A248 yrkandena 1 och 2.

13. Våld, hot och mobbning (punkt 8) (c)

av Margareta Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 13. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A247 yrkande 19 samt avslår motionerna 2003/04:Ub441 yrkande 12, 2003/04:A248 yrkandena 1 och 2, 2003/04:A251, 2003/04:A362, 2003/04:A366, 2004/05:A235 och 2004/05:A376.

Ställningstagande

Enligt en kartläggning av tjänstemannaförbundet HTF utsätts 6 % av medlemmarna varje vecka för kränkande särbehandling från arbetskamrater. Det kan handla om förtal, grova orättvisor, social utfrysning eller illvilliga handlingar. På var tionde arbetsplats förekommer regelbundet kränkande särbehandling från chefer mot anställda. Kvinnorna är ofta de som drabbas värst. Enlig HTF-undersökningen har 72 % av de svarande aldrig deltagit i en kartläggning av den psykosociala arbetsmiljön på arbetsplatsen. I en åtgärdsplan för en god arbetsmiljö ska en handlingsplan mot mobbning ingå.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion 2003/04:A247 yrkande 19.

14. Våld, hot och mobbning (punkt 8) (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 14. Riksdagen bifaller därmed motion

2003/04:A366 samt avslår motionerna 2003/04:Ub441 yrkande 12, 2003/04:A247 yrkande 19, 2003/04:A248 yrkandena 1 och 2, 2003/04:A251, 2003/04:A362, 2004/05:A235 och 2004/05:A376.

Ställningstagande

Trots att mycket har gjorts när det gäller att genom lagar och föreskrifter förhindra ensamarbete på kvällar och nätter tycks inte förekomsten av rån, hot och psykisk stress ha minskat. Utvecklingen inom exempelvis butiker visar att antalet rån ökar.

Trots Arbetsmiljöverkets föreskrifter om ensamarbete (AFS 1982:3) har brottsligheten inom handeln tilltagit och arbetsmarknadens parter har inte lyckats komma till rätta med situationen. Jag anser att ytterligare begränsning av förekomsten av ensamarbete på kvällar och nätter borde vara en självklar åtgärd. Regeringen borde snarast se över detta och återkomma till riksdagen med lagförslag med denna innebörd.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion 2003/04:A366.

15. Vissa lagstiftningsfrågor (punkt 9) (v)

av Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 15. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:K362 yrkande 5 och 2003/04:A314 yrkandena 1, 2, 5 och 6 samt avslår motionerna 2003/04:A224, 2003/04:A368, 2004/05:A240, 2004/05:A330 och 2004/05:A360.

Ställningstagande

Vänsterpartiet anser att förebyggande arbetsmiljöarbete är centralt i kampen mot ohälsa. Det är ute på den enskilda arbetsplatsen som ohälsan ska bekämpas. Jag vill betona vikten av systematiskt arbetsmiljöarbete och betydelsen av att sprida information och erfarenheter liksom av en väl fungerande tillsyn och företagshälsovård.

Från den 1 juli 2003 ska anställdas sjukfrånvaro redovisas i årsredovisningar. Det bör prövas om det är möjligt att på motsvarande sätt redovisa en arbetsgivares organisation och rutiner som har bäring på det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Fokus i arbetsmiljöarbetet måste läggas på att arbetsgivare och anställda på den enskilda arbetsplatsen åtgärdar dåliga arbetsmiljöer och arbetsförhållanden. Denna process kan stödjas genom att arbetsmiljölagen ändras så att de anställda får ökat inflytande på den egna arbetsplatsen. Lämpliga delar av medbestämmandelagen bör samordnas och integreras i arbetsmiljölagen.

Dagens stora brister i arbetsmiljölagens påföljdssystem måste rättas till. Sanktionsreglerna måste utformas så att påföljderna blir kännbara för större och ekonomiskt starka företag och arbetsgivare.

Arbetsmiljölagen gäller för personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska program. Det är viktigt att anordnare av sådana program har kännedom om sitt arbetsmiljöansvar och den kompetens som detta kräver. Ett nytt kapitel bör införas i arbetsmiljölagen i syfte att tydliggöra ansvar och rutiner för personer i arbetsmarknadspolitiska program.

Redan 1999 väckte Vänsterpartiet frågan om porrfria hotell i en riksdagsmotion. Porrfria hotell handlar inte enbart om att de boende har rätt till porrfria rum utan också om arbetsmiljön för hotellpersonalen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur anställda ska skyddas mot sexuella trakasserier från gäster och kunder.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna 2003/04:K362 yrkande 5 och 2003/04:A314 yrkandena 1, 2, 5 och 6.

16. Åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005 (punkt 12) (m, c)

av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m) och Henrik Westman (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 16. Riksdagen bifaller därmed motion 2004/05:MJ7 yrkande 5 i denna del och avslår motion 2004/05:MJ6 yrkande 8.

Ställningstagande

Orkanen Gudrun som drog fram över södra Sverige den 8 januari orsakade skador av en tidigare ej skådad omfattning.

Cirka 70 miljoner kubikmeter skog fälldes. I de värst drabbade områdena, Kronobergs och Jönköpings län, skadades 18 respektive 12 % av skogsbeståndet. Detta representerar 5–8 års avverkning. I vissa av de hårdast drabbade områdena har skogsägare fått uppleva att i princip all skog som skulle ha varit avverkningsbar under de kommande 20–25 åren har fällts under några timmar. Tusentals skogsägare har drabbats så hårt att det kommer att påverka deras företags- och familjeekonomi under 10–20 år framöver. Många kan bli tvingade att lämna sina gårdar.

Det är därför riktigt att tala om en nationell katastrof – kraftigt koncentrerad till ett antal län i södra Sverige. Detta faktum är ju också grunden för den ansökan till EU om katastrofbistånd som Sverige avser att inlämna i dagarna. Sverige begär i denna ansökan medel ur den s.k. solidaritetsfonden som ska

kunna hjälpa till att finansiera återställande av skador som uppkommit i nationella katastrofer.

Regeringens ansökan om EU-medel markerar klart att den anser resultatet av orkanen Gudruns härjningar vara en nationell katastrof. Det är då rimligt att regeringens agerande i denna fråga kraftfullt präglas av denna insikt. Det gäller nu att gemensamt rädda så stor del som möjligt av de värden som den stormskadade skogen representerar.

Fram till våren 2006 måste uppgiften vara att få ut så mycket virke som möjligt ur skogen till industrin eller särskilda virkesterminaler/lagringsplatser. På så sätt kan virket skyddas mot insekts- och svampangrepp, vilket är helt avgörande för insektsangreppens omfattning under de följande åren. Skulle sådana åtgärder inte vara framgångsrika kan vi under ogynnsamma väderleksförhållanden räkna med omfattande skador på den kvarvarande skogen. Vi riskerar då att få en andra skogskatastrof och kan i ett sådant läge tvingas använda kemisk bekämpning i en omfattning som ingen önskar.

Att få ut merparten av det stormfällda virket är en enorm utmaning för alla inblandade aktiva och kommer att ställa stora krav på en rationell logistik över hela fältet. Behovet av att på ett snabbt och effektivt sätt kunna rekrytera arbetskraft under detta och nästkommande år är viktigt att uppmärksamma. Det är angeläget att temporära dispenser kan meddelas från ett antal regler som under mer normala förhållanden kan vara rimliga men som kan försvåra hanteringen i en katastrofsituation som denna.

Stormkatastrofen och dess konsekvenser gör det också nödvändigt att göra omfattande insatser på löpande underhåll av vägnätet, se över gällande skatteregler för skogsintäkter samt givetvis på olika sätt underlätta och möjliggöra en snabb och effektiv återbeskogning av stora arealer. Förslag kring dessa frågor har redovisats i Moderaternas partimotion MJ7.

Vi förutsätter att regeringen i bl.a. vårpropositionen återkommer i dessa frågor med överväganden och förslag.

Detta bör ges regeringen till känna. Vi tillstyrker därför motion MJ7 yrkande 5 i denna del.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Vissa särskilda arbetsmiljöfrågor i övrigt (punkt 7) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Det finns en bred uppslutning kring målet att arbetslivet och arbetsplatserna ska vara drogfria. Alkohol och andra droger på arbetet är en säkerhetsrisk för omgivningen och kan inte accepteras. Droger försämrar även arbetsprestationen, vilket inte bara drabbar arbetsgivaren utan även den som missbrukar. På många arbetsplatser finns en väl fungerande verksamhet för att fånga upp arbetskamrater med alkohol- och drogproblem. Jag anser att denna bör spridas till fler arbetsplatser.

Stat, landsting och kommuner ska föregå med gott exempel när det gäller att avglorifiera alkoholkonsumtionen. Det är därför rimligt att slå fast att allmänna medel inte ska användas för spritkonsumtion. Spritfri representation har i detta sammanhang ett stort symbolvärde, speciellt om den sker på normal arbetstid.

2. Arbetsmiljöverkets tillsyn (punkt 11) (m, fp, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m), Mauricio Rojas (fp) och Annelie Enochson (kd).

Vi värdesätter den granskning av Arbetsmiljöverkets tillsyn som Riksrevisionen genomfört. En rad viktiga frågor har ställts i granskningen:

- Vilken styrning utövar regeringen genom mål för tillsynen och uppföljning av resultaten?
- Vilken styrning utövar Arbetsmiljöverket genom planering och uppföljning av tillsynen?
- Hur genomförs urvalet av tillsynsobjekt mot bakgrund av att verket särskilt ska inrikta tillsynen mot de ”sämsta arbetsställena”?
- Vilka erfarenheter har arbetsgivare och skyddsombud av Arbetsmiljöverkets inspektioner?
- Vilka erfarenheter finns av samverkan mellan Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan?

Riksrevisionen har gått igenom dessa relevanta frågor och funnit brister i styrning och uppföljning av Arbetsmiljöverkets verksamhet. Det gäller bl.a. oklara mål och bristande uppföljning och resultatredovisning från regeringens sida, oklarheter i om Arbetsmiljöverket uppfyller målen för verksamheten samt bristfällig uppföljning och utvärdering inom verket.

När arbetsmarknadsutskottet den 26 januari 2005 besökte Arbetsmiljöverket och även i andra sammanhang har det framkommit att en rad åtgärder planeras respektive har vidtagits för att komma till rätta med de brister som Riksrevisionen påtalat. Vi ser positivt på detta och förutsätter att regeringen – i enlighet med vad som aviserats i den senaste budgetpropositionen – återkommer till riksdagen med en redogörelse för de åtgärder som vidtagits med anledning av Riksrevisionens rapport och uppnådda resultat till följd av åtgärderna.

3. Åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005 (punkt 12) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Den storm som drabbade södra Sverige den 8 och 9 januari 2005 saknar motstycke i modern tid. Skogsstyrelsen uppskattar att omkring 80 miljoner kubikmeter träd fällts av stormen.

Arbetet med att få ut virket ur skogen brådskar och det råder brist på skogsarbetare. Samtidigt vet vi att det finns personer som arbetar inom andra yrken och som besitter nödvändig kompetens för att delta i röjningsarbetet. Om det uppkommer problem bör anställda i offentlig tjänst ges rätt till tjänstledighet för att hjälpa till i uppröjningsarbetet. Det är också viktigt att AMS underlättar och möjliggör för arbetslösa att hjälpa till med uppröjningsarbetet där det är lämpligt med tanke på kompetens och säkerhet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Framställning från Riksrevisionens styrelse

2004/05:RRS6:

Riksdagen begär att regeringen ska vidta åtgärder för att förbättra styrningen, uppföljningen och återrapporteringen till riksdagen avseende Arbetsmiljöverkets tillsyn.

Motioner från allmänna motionstiden

2003/04:K362 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lagstiftningen om att skydda anställda kompletteras.

2003/04:Sf289 av Bo Lundgren m.fl. (m):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en stärkt företagsläkarorganisation.

2003/04:Sf355 av Mia Franzén (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att hela den offentliga sektorn bör uppmanas till att erbjuda samtalsstöd till arbetstagarna när de går igenom livskriser som även påverkar dem i sitt arbete.

2003/04:Sf397 av Sven Brus m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till arbetsgivarna i rehabiliteringsarbetet och att efterlevnaden av den nuvarande arbetsmiljölagsstiftningen bör följas upp.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagshälsovården.

2003/04:Sf399 av Majléne Westerlund Panke m.fl. (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka rätten till företagshälsovård.

2003/04:So409 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagshälsovårdens möjlighet att finansiera hälso- och sjukvård genom avtal med sjukvårdshuvudmannen.

2003/04:Ub441 av Inger Davidson m.fl. (kd):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internkontrollen av arbetsmiljön som ett redskap mot arbetslivsrelaterad vuxenmobbing.

2003/04:A205 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en kartläggning av aktuell isocyanatforskning och återredovisning till riksdagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en nationell samordnare av isocyanatforskningen.

2003/04:A206 av Göte Wahlström och Christina Nenes (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att stärka skyddsombudens roll i det förebyggande hälsoarbetet.

2003/04:A212 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagsvården skall få ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstinget.

2003/04:A218 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Hans Stenberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att låta se över företagshälsovården.

2003/04:A224 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vitesföreskriften i arbetsmiljölagen.

2003/04:A230 av Susanne Eberstein och Kerstin Kristiansson Karlstedt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om yrkesinspektionens kontroller.

2003/04:A246 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av företagshälsovård.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge företagshälsovården en aktiv och tydlig roll.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att klarlägga via Arbetsmiljöverket/fack såväl minimi- som maximiåtaganden.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att underlätta småföretagens anslutning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att säkerställa fackligt inflytande.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta se över utbildningsbehoven för redan inom företagshälsovården verksamma företag och för att underlätta nyrekrytering av personal och tillse att sådan utbildning kommer till stånd.

2003/04:A247 av Margareta Andersson m.fl. (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av en arbetsmiljöcertifiering.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en kartläggning bör göras av företagens arbetsmiljökompetens.
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om hur företagens arbetsmiljöarbete kan förstärkas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en total översyn bör göras av de strukturer som styr den enskildes arbetssituation så att verktyg för bättre arbetsmiljöer kan utvecklas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagshälsovården skall integreras i det förebyggande arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skyddsombudens roll som länk mellan arbetstägaren och företagshälsovården bör stärkas.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skyddsombudens verksamhet måste tydliggöras från att i huvudsak bevaka de fysiska riskerna som finns till att även innefatta de risker för psykiska obehag som den sociala arbetsmiljön kan ge upphov till.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagshälsovårdsbegreppet vidgas och får en ny innebörd.
12. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till riksdagen som förbättrar förutsättningarna för företag att anlita den kompetens för förebyggande insatser som företagshälsovården kan bidra med.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetsgivare bör ha ett ansvar för att behovs- eller projektanställda och uppdragstagare skall ha tillgång till en personlig skyddsutrustning utformad efter dessas behov och förutsättningar.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av under vilka förhållanden dagens skyddsutrustning testas.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur ett program för bullerdämpande åtgärder i lokaler som används för offentlig verksamhet bör utformas.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa regler i arbetsmiljölagen för att skapa bättre villkor för de hörselskadade i samhället och på arbetsplatserna.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i företagens åtgärdsplan för en god arbetsmiljö bör även en handlingsplan mot mobbning ingå.

2003/04:A248 av Sven Brus (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nollvision i arbetet för att motverka mobbning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internkontroll av arbetsmiljön som ett redskap mot arbetslivsrelaterad vuxenmobbning.

2003/04:A251 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en strategi för begränsning av farligt ensamarbete.

2003/04:A260 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge berörda myndigheter som Arbetsmiljöverket, Kemikalieverket m.fl. i uppdrag att genomföra en bättre samordning, utvärdering, kartläggning och översyn kring forskningen och utbildningen om kemiska hälsorisker.

2003/04:A261 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de regionala skyddsombudens tillträdesrätt.

2003/04:A266 av Kurt Kvarnström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av friskvård.

2003/04:A269 av Per Erik Granström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den regionala skyddsombudsverksamheten.

2003/04:A275 av Rigmor Stenmark (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fordonet (bussen, bilen, tåget, flyget) bör klassas som arbetsplats.

2003/04:A282 av Barbro Feltzing och Ulf Holm (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen bör gälla vid arbeten med stor utsatt-het för elektromagnetiska fält.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att gränsvärden för arbeten med elektromagnetiska fält bör tas fram och skall anges för spårvagnsförare och lokförare.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att forskning om hälsoeffekter från starka elektromagnetiska fält bör ökas.

2003/04:A300 av Anne Ludvigsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning kring sambandet mellan kvinnors hälsa och arbetsmiljö.

2003/04:A309 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett drogfritt arbetsliv.

2003/04:A311 av Hillevi Larsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en bred översyn bör övervägas rörande au pair-verksamheten i Sverige och omfattningen av eventuell svart verksamhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör klargöras vilken kontrollinstans som skall garantera efterlevnaden av reglerna på området.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information på olika språk om de rättigheter utländska medbor-gare som kommer hit som au pair har.

2003/04:A313 av Claes-Göran Brandin m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetsmiljöarbetet.

2003/04:A314 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om redovisning av systematiskt arbetsmiljöarbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samordning av inflytanderegler.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpta sanktionsregler vid arbetsmiljöbrott.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nytt kapitel i arbetsmiljölagen gällande personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

2003/04:A315 av Sylvia Lindgren m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagshälsovården.

2003/04:A320 av Börje Vestlund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lunchernas påverkan på sjuktalet.

2003/04:A326 av Inger Jarl Beck och Anita Jönsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om normbildning vad gäller raster och måltidspauser på arbetsplatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om pauser för arbetsmåttid.

2003/04:A328 av Britt-Marie Lindkvist och Christina Nenes (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyddsombudsverksamheten.

2003/04:A342 av Ronny Olander och Bo Bernhardsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en ändrad ansvarsfördelning inom skyddsombudsverksamheten.

2003/04:A344 av Christin Nilsson och Michael Hagberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagshälsovård för alla arbetstagare.

2003/04:A347 av Tomas Eneroth m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om finansieringen av verksamheten med regionala huvudskyddsombud.

2003/04:A353 av Agneta Gille m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regionala skyddsombud.

2003/04:A355 av Agneta Gille m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillgänglig företagshälsovård för alla anställda på sikt.

2003/04:A356 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den fortsatta strategin för ökad hälsa i arbetslivet.

2003/04:A360 av Kristina Zakrisson och Lars U Granberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetsgivarens arbetsmiljöansvar.

2003/04:A361 av Kurt Kvarnström och Ann-Kristine Johansson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagshälsovård.

2003/04:A362 av Birgitta Ahlqvist och Kristina Zakrisson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbud mot farligt ensamarbete.

2003/04:A366 av Ulf Holm och Mona Jönsson (mp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring för att ytterligare begränsa användningen av ensamarbete i enlighet med vad som anges i motionen.

2003/04:A367 av Ulf Holm och Yvonne Ruwaida (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk friskvård på arbetsplatserna.

2003/04:A368 av Siv Wittgren-Ahl och Ronny Olander (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att se över problematiken kring tolkningen av AML respektive LSS i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04:Bo219 av Barbro Feltzing och Ulf Holm (mp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sänkta gränsvärden för buller i fabriksmiljö.

2004/05:Sf357 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagsläkare bör få bedriva sjukvård.

2004/05:So603 av Christina Axelsson m.fl. (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av obligatorisk och kvalitetssäkrad företagshälsovård.

2004/05:MJ509 av Lotta Hedström (mp):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att förenkla förfarandet för sanering av elektromiljön på arbetsplatser och sjukhus, hos myndigheter och i offentlig miljö.

2004/05:A202 av Helene Petersson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk företagshälsovård.

2004/05:A206 av Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de lokala skyddsombuden uppgraderas och får bättre stöd i form av utbildning och uppbackning från de regionala skyddsombuden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de regionala skyddsombuden får en större roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet och i kontakterna med de lokala skyddsombuden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de regionala skyddsombuden även bör kunna ges möjlighet att besöka arbetsplatser som har lokal skyddskommitté.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de regionala skyddsombuden bör kunna ges tillträde till arbetsplatser utan medlemmar i facket.

2004/05:A223 av Jan-Olof Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att personal i processindustrier ges möjlighet till utbildning för ökad säkerhet.

2004/05:A230 av Siw Wittgren-Ahl (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyddsombudens befogenheter när arbetsmiljöarbetet involverar flera arbetsgivare på en arbetsplats.

2004/05:A232 av Inger Jarl Beck m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om normbildning vad gäller raster och måltidspauser på arbetsplatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om pauser för arbetsmåttid.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning kring kopplingen återhämtning, näring, stress och ohälsa på arbetsplatserna.

2004/05:A234 av Tomas Eneroth m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att undersöka möjligheterna för att arbeta med kvalitetscertifiering av arbetsplatser.

2004/05:A235 av Göran Persson i Simrishamn och Christin Hagberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nollvision vad gäller olycksfall, våld och hot på svenska arbetsplatser.

2004/05:A238 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagshälsovården skall få ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstinget.

2004/05:A240 av Siv Wittgren-Ahl m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av förändringar i arbetsmiljölagen.

2004/05:A244 av Kenneth Lantz (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om övervägande av att kräva alkoholtest på läkare före operationer.

2004/05:A261 av Margareta Andersson m.fl. (c):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn bör göras över de strukturer som styr den enskildes arbetssituation och arbetsgivarens incitament för att förbättra den.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla företagshälsovården som en del i arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.

2004/05:A264 av Ronny Olander m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagshälsovård.

2004/05:A274 av Göte Wahlström och Christina Nenes (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet.

2004/05:A299 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen ger Arbetsmiljöverket i uppdrag att ta fram underlag till biologiska gränsvärden när det gäller de små superfina partikelburna isocyanaterna. Det som ackumuleras måste mätas och lagstiftningen måste förändra sin syn på partiklarna i arbetsmiljön.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att i revideringen av hårdplastföreskrifterna beakta kraven på enhetliga mätmetoder

samt avskilda arbetsplatser med undertryck i samband med exponering av isocyanater i verkstäder för att förhindra att många annars exponeras för de små superfina isocyanatpartiklarna.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en ny strategi som är mer långsiktig än den nuvarande för att isocyanatproblemen skall kunna bemästras.

2004/05:A329 av Ronny Olander m.fl. (s):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av arbetsmiljölagen för att förtydliga de regionala skyddsombudens rätt till tillträde till arbetsplatser där det inte finns fackföreningsmedlemmar enligt vad i motionen anförs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Arbetsmiljöinspektionen bör instrueras om att vid behov biträda skyddsombuden med tolkhjälp.

2004/05:A330 av Ronny Olander m.fl. (s):

Riksdagen begär att regeringen tillsammans med arbetsmarknadens parter låter se över vilka paragrafer i bygg- och anläggningskungörelsen som bör straffsanktioneras.

2004/05:A348 av Tina Acketoft (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av lagrummet för att klargöra det juridiska ansvaret för vårdanställdas rehabilitering vid missbruk av läkemedel.

2004/05:A354 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett drogfritt arbetsliv.

2004/05:A360 av Reynoldh Furustrand m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av arbetsmiljölagen.

2004/05:A367 av Sylvia Lindgren och Börje Vestlund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör skapas särskilda former när det gäller arbetsmiljöarbetet för bemanningsföretag.

2004/05:A376 av Anneli Särnblad och Barbro Hietala Nordlund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbud mot ensamarbete.

2004/05:A379 av Per Erik Granström och Kurt Kvarnström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om giftanvändning i skogsbruket.

2004/05:A382 av Per Erik Granström och Anneli Särnblad (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att införa gränsvärden för endotoxiner i samband med avloppsarbete.

2004/05:Bo251 av Barbro Feltzing m.fl. (mp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sänkta gränsvärden för buller i fabriksmiljö.

Motioner om åtgärder med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005

2004/05: MJ6 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till tjänstledighet för skogsarbete för anställda i offentlig sektor.

2004/05: MJ7 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

5. (Del av) Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att minska skadeverkningarna av stormen den 8 och 9 januari 2005.